

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

VERGELIJKENDE SPRAAKLEER

DER

NEDERLANDSCHE, HOOGDUITSCH EN
ENGELSCH TALEN, 65

(VORMLEER)

voor Schoolgebruik bewerkt

DOOR

DR. P. J. COSIJN,

Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Haarlem.

TE HAARLEM, BIJ
DE ERVEN F. BOHN.

1142

269

VERGELIJKENDE SPRAAKLEER.

VERGELIJKENDE SPRAAKLEER

DER

NEDERLANDSCHE, HOOGDUITSCH EN
ENGELSCH TALEN,

(VORMLEER)

voor Schoolgebruik bewerkt

DOOR

DR. P. J. COSIJN,

Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Haarlem

TE HAARLEM, BIJ
DE ERVEN F. BOHN.
1866.

VOORREDE.

Met 't werk, dat ik thans mijnen ambtgenooten aanbied, heb ik alleen beoogd eenheid te brengen in 't taalonderricht hier te lande, voor zoo ver zich zulks tot 't Nederlandsch en hare beide zusters talen uitstrekt. Of ik hierin naar de eischen der wetenschap geslaagd ben, mogen bevoegde beoordeelaars uitmaken; zeker is 't, dat ook veel van 't gebrekige, 't welk dit werk ongetwijfeld aankleeft, door hen zal kunnen verholpen worden, die zich 't taalonderwijs tot taak hebben gesteld. Hun allen bid ik derhalve dringend mij geene aanmerkingen — van welken aard ook — te onthouden.

De weinige tijd, waarover ik buiten mijn studiën en drukke ambtsbezigheden te beschikken heb, heeft mij tot nog toe belet meer te geven dan eene vergelijkende Etymologie — doch bij welslagen zal ik ook aan de overige deelen der spraakkunst mijn krachten beproeven.

Den recensent mijner *Cacographie* (in de *Vad. Letteroef.*) en allen, die zijn bevreemding deelen nopens mijne deels Nederlandsche, deels Latijnsche terminologie, heb ik alleen

te antwoorden, dat ik naar korthed en juistheid streef en derhalve den Latijnschen term boven den Nederlandschen de voorkeur geef, waar die of korter is of (als vreemd woord) minder kwaad doet.

Misschien zal 't dezen en genen bevreemden, dat ik de vrouwelijke substantieven in 't Nederlandsch tot de sterke, in 't Hoogduitsch tot de zwakke verbuiging gerekend heb. Doch ik achtte 't geen zaak 't declinatiesysteem van HEYSE of dat onzer Nederlandsche grammatici te wijzigen. Een werk, als 't onderhavige, bevat reeds meer nieuws, dan menigeen lief zal zijn, weshalve ik mijn eigen inzicht aan dat van een man, als HEYSE, gaarne heb ten offer gebracht. Aan elk docent staat 't bovendien vrij zoodanige wijzigingen aan te brengen, als hij zelf rationeel en praktisch oordeelt.

Druk- (of gelijk men thans zegt) zetfouten, als b. v. pag. 15 m. *rythmus* voor *rhythmus*, pag. 32 o. guten voor gute (acc. vr.) en dergelijke, verschoone de goedgunstige lezer.

En hiermede allen, die dit werk zullen lezen en gebruiken, heil!

Haarlem,
Sept. 1866.

P. J. C.

De vormleer (*etymologie*) leert de woorden als rededeelen kennen.

De rededeelen worden verdeeld in zes veranderlijke, nl. 't *substantief*, 't *adjectief*, 't *voornaamwoord*, 't *telwoord*, 't *lidwoord* en 't *werkwoord*, en vier veranderlijke (of *partikels*), nl. 't *bijwoord*, 't *voorzetsel*, 't *voegwoord* en 't *tusschenwerpsel*.

HET SUBSTANTIEF.

§ 1. VERDEELING, ENZ.

1. Substantieven zijn namen van zelfstandigheden.
2. Zelfstandigheden zijn of concreet of abstract.
3. Concrete zelfstandigheden zijn stoffelijk en dus zinnelijk waarneembaar (*kuis, boom, berg*) of worden als zoodanig gedacht (*duivel, engel*).
4. Abstracte zelfstandigheden zijn eigenschappen of werkingen, die als afgescheiden van de stof (in 't afgetrokkene) zelfstandig gedacht worden: *goedheid, deugd, snelheid, 't loopen, 't wandelen*, enz.
5. Namen van concrete zelfstandigheden zijn
 cigennamen: *Caesar, Amsterdam*;
 soortnamen: *man, boom*;
 verzamelwoorden: *geboomte, gebergte*;
 stofnamen: *wijn, ijzer*.
6. Men onderscheidt bij de substantieven drie geslachten, 't mannelijk, vrouwelijk en onzijdig geslacht; twee getallen, 't enkel- en meervoud, elk met vier naamvallen, den *nominatief, genitief, datief* en *accusatief* of eersten, tweeden, derden en vierden naamval.

§ 2. VERBUIGING.

1. In 't enkelvoud staat een substantief, als 't de naam is van een enkele zelfstandigheid, in 't meervoud als er meer zelf-

standigheden van dezelfde soort worden bedoeld; 't juiste getal wordt alsdan óf door een telwoord uitgedrukt óf niet bepaald.

2. *Naamvallen* heet men de vormen der substantieven, waardoor zekere betrekkingen worden uitgedrukt; deze vormverandering heet *verbuiging* en geschiedt door aanhechting van bepaalde klanken of uitgangen aan den woordstam.
3. Door 't afslijten der uitgangen zijn eenige naamvallen, zooals b. v. steeds de nominatief enkelvoud, gelijk in vorm aan den woordstam.
4. Men onderscheidt een sterke en een zwakke verbuiging; de sterke hecht de uitgangen onmiddelijk aan den woordstam, de zwakke lascht tusschen stam en uitgang een verbindings-*n* in, welke door 't afslijten dier uitgangen in 't Hoogduitsch zich als buigingsuitgang vertoont, doch in 't Nederlandsch gedeeltelijk en in 't Engelsch geheel is weggevallen.
5. 't Engelsch kent derhalve geen zwakke declinatie; alleen sporen daarvan zullen worden aangewezen.
6. Met de sterke verbuiging gaat dikwerf Umlaut gepaard, welke een klankverzwakking is van *a* tot *e*, van *o* tot *eu* (δ), van *u* (*oe*) tot *ü* (*u*) door den invloed eener volgende *i* of *j*.

§ 3. STERKE VERBUIGING.

1. Tot de sterke verbuiging behooren zoowel mannelijke als vrouwelijke en onzijdige woorden.
2. 't Engelsch kent slechts ééne klasse van sterke substantieven, 't Nederlandsch drie, 't Hoogduitsch vier; deze verdeling berust op den verschillende meervoudsvorm dier woorden.
3. In 't enkelvoud verschillen de Hoogduitsche substantieven alleen hierin, dat sommige den genitief op $\epsilon\delta$, andere, en wel die der tweede klasse op δ vormen; in 't laatste geval valt de *e*

van den datief weg, 't welk ook bij de Nederlandsche woorden dier klasse plaats heeft.

4. De Hoogduitsche en Nederlandsche vrouwelijke substantieven hebben in 't enkelvoud hunne buigingsuitgangen verloren.

§ 4. ENGELSCH E VERBUIGING.

Mannelijk.

Enkelvoud.		Meervoud.	
N.	<i>friend</i>	N.	<i>friend-s</i>
G.	<i>friend's</i>	G.	<i>friend-s'</i>
D.	<i>friend</i>	D.	<i>friend-s</i>
A.	<i>friend</i>	A.	<i>friend-s</i>

Vrouwelijk.

Gelijk aan 't mannelijk.

Onzijdig.

Gelijk aan 't mannelijk.

- De *s* van den genitief wordt door een apostrophe vervangen 1) na de *s* des meervouds: *the travellers' tales; the horses' hoofs* 2) in poesie vaak na sisklanken: *Friar Laurence' cell* (Shak).
- De *s* van den genitief voegt men ook 1) achter bijwoordelijke uitdrukkingen: *to morrow's sun.* 2) achter bepalingen, die innig met 't voorafgaande hoofdwoord verbonden zijn: *my father in law's will; a field of battle's ghastly wilderness; my son George's mistress. I drank the King of France's health. John the Baptist's head. Paul the Apostle's advice.* Anders zegge men: *I have been at Jackson's the bookseller, I reside at Lord Stormont's, my old patron and benefactor,* en volge

- de appositie op 't woord, waarvan de genitief afhangt: *It is Othello's pleasure, our noble and valiant general.*
3. De *s* des meervouds wordt door eene *e* met den sisklank verbonden, waar de stam op uitgaat: *church, churches, brush, brushes, witness, witnesses; fox, foxes.* De als *k* uitgesproken *ch* behoort tot de keelletters; dus *monarch*, meerv. *monarchs*, niet *monarches*. Omgekeerd in 't meervoud van *cloth clothes*, daar de *th* hier als zachte sisklank wordt aangemerkt (thans in de uitspraak samengesmolten tot *klooz*).
 4. Verder wordt voor de *s* een *e* ingelascht in 't meervoud der woorden op *o* (als *hero, heroes*) en *y* (*fly, flies*), behalve wanneer een vocaal *o* of *y* voorafgaat: *folio, folios, day, days, boy, boys, key, keys*; verder zijn uitgezonderd de vreemde woorden *domino, volcano, canto, cento, grotto, junto, portico, duodecimo, octavo, quarto, solo, molto, memento* en *zero*.
 5. Woorden op *f* en *se* vormen 't meervoud op *ves*: *wife, wives, wolf, wolves*. Aldus ook: *thief, mv. thieves, staff, mv. staves*; doch de overige woorden op *ief* en *ff*, benevens die op *oof* en *rf* hebben in 't meerv. *s*: *chief, mv. chiefs; muff, mv. muffs; hoof, mv. hoofs; turf, mv. turfs*. Eveneens de woorden *coif, gulf, strife, mv. coifs, gulfs, strifes*. Zoowel *fs* als *ves* hebben *elf* en *shelf*.
 6. De woorden *foot, tooth, goose, louse, mouse* en *man* vormen 't meerv. door Umlaut: *feet, teeth, geese, lice, mice, men*; evenzoo de samenstellingen van *man*, als *woman* (eig. *wifman*), *Frenchman, Alderman, mv. women, Frenchmen, Aldermen*. Doch *German, Mussulman* enz. natuurlijk *Germans, Mussulmans*.
 7. Saamgestelde woorden vormen 't meervoud alleen van 't grondwoord: *attorney-general, knight-errant, son-in-law* maken dus *attorneys-general, knights-errant, sons-in-law*, enz.
- Zie verder § 7, III; § 10, 3; § 11, III.

§ 5. NEDERLANDSCHE EN HOOGDUITSCH E STERKE VERBUIGING.

Eerste klasse.

Mannelijk.

Enkelvoud.	1	2
N.	Freund	Gast
G.	Freund-es	Gast-es
D.	Freund e	Gast-e
A.	Freund	Gast
Meervoud.		
N.	Freund-e	Gäst-e
G.	Freund-e	Gäst-e
D.	Freund-en	Gäst-en
A.	Freund-e	Gäst-e

Vrouwelijk.

Enkelvoud.		Meervoud.	
N.	Magb	N.	Mägb-e
G.	Magb	G.	Mägb-e
D.	Magb	D.	Mägb-en
A.	Magb	A.	Mägb-e

Onzijdig.

Enkelvoud.		Meervoud.	
N.	Zahr	N.	Zahr-e
G.	Zahr-es	G.	Zahr-e
D.	Zahr-e	D.	Zahr-en
A.	Zahr	A.	Zahr-e

I. In de Nederlandsche uitdrukking *sluag krijgen*, onder de *voet*, is de *e* des meervouds weggevallen. *Slag*, *voet* en andere subst. gaan thans in 't meerv. naar de zwakke declinatie. Zie de vierde klasse.

't Middel-nederlandsch en Angel-saxisch onderscheidde bij eenige onzijdige woorden den vorm des enkelvouds niet van dien des meervouds; van daar nog de uitdrukkingen: *op de been*, *twee jaar*, enz. en de Engelsche meervouden *sheep*, *deer* en *swine*. Maar *people*, *pease*, *business*, *young* en *grouse* zijn collectieven zonder meervoud.

II. In 't Hoogduitsch behooren tot de eerste klasse:

a) mannelijke eenlettergrepige stamwoorden al of niet van voorvoegsels of partikels voorzien: *Bart*, *Baum*. In 't meerv. hebben zij den Umlaut, met uitzondering van *Mal*, *Mar*, *Arm*, *Bau*, *Bord*, *Born*, *Docht*, *Dolch*, *Dom*, *Dorn*, *Druck*, *Gurt*, *Hag*, *Hall*, *Halm*, *Hauch*, *Horst*, *Hort*, *Huf*, *Hund*, *Kalk*, *Karst*, *Kork*, *Krahn*, *Lachs*, *Laut*, *Luchs*, *Molch*, *Mord*, *Ort*, *Parc*, *Pfad*, *Pfau*, *Pol*, *Puls*, *Punkt*, *Punsch*, *Quarz*, *Quast*, *Ratz*, *Sammt*, *Schust*, *Schub*, *Spath*, *Sporn*, *Staar*, *Stahl*, *Stahr*, *Stoff*, *Sund*, *Taft*, *Tafft*, *Tag*, *Talk*, *Thran*, *Thron*, *Tob*, *Torf*, *Trupp*, *Tusch*, welke oorspronkelijk eene afzonderlijke klasse uitmaakten, 't meervoud niet op *i* vormden en dus den Umlaut niet bekomen.

b) de volgende vrouwelijke woorden, die zonder uitzondering den Umlaut hebben: *Angst*, *Art*, *Bank*, *Braut*, *Brunst*, *Brust*, *Faust*, *Flucht* (in *Ausflucht*, mv. *Ausflüchte*) *Frucht*, *Gans*, *Gruft*, *Gunst*, *Hand*, *Haut*, *Kluft*, *Kraft*, *Kuh*, *Kunst* (in samenstellingen als *Zusammenkunst*, mv. *Zusammenkünfte*), *Kunst*, *Laus*, *Lust*, *Luft*, *Macht*, *Magd*, *Maus*, *Nacht*, *Nath*, *Noth*, *Rufs*, *Sau*, *Schnur* (snoer), *Schwull*, *Stadt*, *Wand*,

Wurft, Zucht, Zunft. Die welke geene voor den Umlaut vatbare vocaal hebben en vroeger tot deze klasse behoorden, worden thans zwak verbogen, als: Pflicht, Schrift, Zeit, enz.

c) De volgende eenlettergrepige onzijdige stamwoorden, die met uitzondering van Floß, Rohr en Chor den Umlaut *niet* bekomen: Afs, Band, Beet, Beil, Bein, Bett, Bier, Blech, Blei, Blut, Boot, Brod, Bund, Ding, Eis, Erz, Fell, Fest, Fett, Fleisch, Fließ, Floß, Garn, Gas, Gift, Glück, Gold, Haar, Harz, Heer, Hest, Heil, Hemd, Heu, Hirn, Horn, Jahr, Joch, Kinn, Knie, Kreuz, Land, Laub, Licht, Loos, Loth, Maal, Mahl, Mal, Malz, Mark, Maß, Meer, Mehl, Moor, Moos, Mus, Netz, Obst, Of, Ohr, Paar, Pech, Pferd, Pfund, Pult, Recht, Reh, Reich, Rieß, Riff, Rohr, Rojs, Salz, Schaf, Scheit, Schiff, Schilf, Schmalz, Schmeer, Schock, Schrot, Schwein, Seil, Sieb, Spiel, Stroh, Stück, Tau, Thier, Thor, Tuch, Vieh, Wachs, Werft, Werg, Werk, Wild, Wort, Wrad, Zelt, Zeug, Ziel, Zinn, benevens de met Gesamengestelde, als: Gebein, Gebet, Gebiß, Gebüsch, Gebot, enz., welke den Umlaut *niet* bekomen.

d) De afgeleide op and, at, end, icht, ig, ing, ling en rich, welke tot 't mannelijke en onzijdige, die op niß en sal, welke tot 't vrouwelijke en onzijdige geslacht behooren en den Umlaut *niet* bekomen: Heiland, Monat, Abend, Dicht, König, Pfennig, Rettig, Jüngling, Schmetterling, Fähnrich, Enterich, die Finsterniß, die Mühsal, das Hinderniß, das Schicksal.

e) De meeste mannelijke en onzijdige woorden, die uit vreemde talen ontleend zijn, en hunne uitgangen *a, us, is, um, e*, enz. hebben weggeworpen of op een andere wijze verduitscht zijn. De mannelijke nemen ten deele den Umlaut aan, die eigenlijk alleen aan Duitsche woorden toekomt:

Met Umlaut: Abt, Altar, Bischof, Chor, (zangrei), Choral, Kanal, Marsch, Papsf, Pafs, Plan, Propst, Palast, Morast en andere mannelijke.

Zonder Umlaut: Namen van personen op al (General), ier (Fourier), eur (Friseur), ar (Notar), är (Millionär), van zaken, enz. op at (Consulat), al (Original), or (Meteor), em (System), pt (Recept), ct (District), in (Termin), est (Attest), on (Canton), ent (Patent), et (Cabinet), iv (Archiv) enz.

Aann. 1. 't Meervoud van Affect, Aspect, Capital, Princip is Affecte, Aspecte, Capitale, Principe; doch met collectieve beteekenis Affecten, Aspecten, Capitalien, Principien. Zie § 11, 4.

Aann. 2. Hebben de woorden op on (Canton, Bataillon) de Fransche uitspraak, zoo vormen zij een meervoud op s: Cantons, Bataillons; anders Cantone, Bataillone, enz.

§ 6. *Tweede Klasse.*

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	beker	Becher
G.	beker-s	Becher-ß
D.	beker	Becher
A.	beker	Becher

Meervoud.

N.	beker-s	Becher
G.	beker-s	Becher
D.	beker-s	Becher-n
A.	beker-s	Becher

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	moeder	Mutter
G.	moeder	Mutter
D.	moeder	Mutter
A.	moeder	Mutter

Meervoud.

N.	moeder-s	Mütter
G.	moeder-s	Mütter
D.	moeder-s	Mütter-n
A.	moeder-s	Mütter

Onzijdig.

Enkelvoud.

		1	2
N.	boompje	Bäumchen	Gebirge
G.	—	Bäumchen- δ	Gebirge- δ
D.	boompje	Bäumchen	Gebirge
A.	boompje	Bäumchen	Gebirge

Meervoud.

N.	boompje-s	Bäumchen	Gebirge
G.	boompje-s	Bäumchen	Gebirge
D.	boompje-s	Bäumchen	Gebirge-n
A.	boompje-s	Bäumchen	Gebirge

I. In 't Nederlandsch behooren tot deze klasse:

1. de woorden met de achtervoegsels:

el, sel: appel, appels, deksel, deksels.

em, sem: bezem, bezems, bloesem, bloesems.

en: keuken, keukens.

er: vinger, vingers.

aar: zondaar, zondaars.

ier: tuinier, tuiniers.

aard: luiaard, luiaards.

lieverd, *lieverds*.

age: plantage, plantages.

2. de verkleinwoordjes op:

je: bloempje, bloempjes.

ke: boekske, boekskes.

el: druppel, druppels.

lijn: oogelijn, oogelijns.

3. de woorden *maat* (gezel), *kok*, *ra*, *eega*, *vaandrig*, *merrie*, *bruigom*, *nachtwacht*, mv. *muats*, *koks*, *raas*, *eegaas*, *vuandrigs*, *merries*, *bruigoms*, *nachtwachts*.

4. van de vreemde woorden die op

a: *sofa*, *sofa's*.

i: *kadi*, *kadi's*.

o: *motto*, *motto's*.

on: *dukaton*, *dukatons*.

ier, *eur* (persoonsnamen): *passagier*, *passagiers*, *auteur*, *auteurs*.

militaire titels: *sergeant*, *sergeants*; *generaal*, *generaals*.

II. In 't Hoogduitsch behooren tot deze klasse:

1. De mann. en onz. woorden op *el*: *der Deckel*, *das Segel*.

en: *der Besen*, *das Füllen*.

er: *der Finger*, *das Ufer*.

2. de verkleinwoorden op *chen*: *Mädchen*.

lein: *Böglein*.

3. de vrouwelijke *Tochter* en *Mutter*.

4. 't mannelijke *Käse* en de onzijdige op *e*, met 't voorvoegsel

Ge: *Gebäude*, enz.

De Umlaut komt alleen voor bij de volgende woorden:

- 1) der Apfel, Hammel, Handel, Mangel, Mantel, Nabel, Nagel, Sattel, Schnabel, Vogel.
- 2) der Garten, Graben, Faden, Hafen, Ofen, Schaden.
- 3) der Acker, Bruder, Hammer, Schwager, Vater.
- 4) die Tochter, Mutter.
- 5) das Kloster.

§ 7. *Derde klasse.*

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	kind	Kind
G.	kiud s	Kind-es
D.	kind-e	Kind-e
A.	kind	Kind

Meervoud.

N.	kind-eren	Kind-er
G.	kind-eren	Kind-er
D.	kind-eren	Kind-ern
A.	kind-eren	Kind-er

1. In 't Nederlandsch behooren tot deze klasse eenige onzijdige woorden, als *ei, kalf, rad, volk, blad, gelid, goed, hoen, kind, kleed, lam, lied, rund, gemoed*.
2. Eenige dezer woorden hebben een meervoud op *ers*, nm. *kind, blad, ei, hoen* en *loof*. — *Kalf, volk, rad, kleed, blad, been* hebben ook *kalven, volken, raden, kleeden, bladen* en *beenen*, de drie laatste met verschil van beteekenis.
3. De deminutieven van eenige dezer woorden vormen een dubbel meervoud: *kindje* maakt *kindjes* en *kindertjes*; *kleed*, *kleedjes* (*japonnetjes*) en *kleertjes* (*kleedingstukken*).

II. In 't Hoogduitsch behooren tot deze klasse:

- 1°. De onzijdige woorden Ei, Kalb, Rad, Volk, Blatt, Glied, Gut, Huhn, Kind, Kleid, Lamm, Rind, Lied, Gemuth, welke ook in 't Nederlandsch tot deze klasse behooren. Voorts: Aas, Amt, Bad, Bild, Brett, Buch, Dach, Ding, Dorf, Fach, Faß, Feld, Geld, Glas, Grab, Gras, Haupt, Haus, Hemd, Holz, Horn, Joch, Korn, Kraut, Land, Licht, Loch, Maal, Mahl, Maul, Mensch, Nest, Pfand, Reis, Scheit, Schild, Schloß, Schwert, Stift, Thal, Tuch, Wamms, Weib, Wort en de met Ge saamgestelde Gemach, Geschlecht, Gesicht, Gespenst, Gewand.
- 2°. De mannelijke Geist, Gott, Leib, Mann, Ort, Rand, Strauß, Wald, Bösewicht, Wurm, Vormund, vroeger meereendeels onzijdig.
- 3°. De mannelijke en onzijdige op thum: der Reichthum, das Alterthum, enz.
- 4°. De vreemde woorden Hospital, Capital (kapiteel), Kamisol, Regiment.

Zij hebben alle den Umlaut, zoo de vocaal dien toelaat.

Aann. In enkele dialecten vormen eenige deminutieven dezer woorden een dubbel meervoud Häuserchen, Lichterchen, voor Häuschen, Lichtchen. Zie I, 3.

III. 't Engelsche woord, dat tot deze klasse kan worden gerekend, is *child*, meerv. *children*.

		§ 8. <i>Vierde Klasse.</i>		(Nederl.)
		Mannelijk.		Vrouwelijk.
Enkelvoud.				
N.	staat	Staat		maagd
G.	staat-s	Staat-es		maagd
D.	stat-e	Staat-e		maagd
A.	staat	Staat		maagd
Meervoud.				
N.	stat-en	Staat-en		maagd-en
G.	stat-en	Staat-en		maagd-en
D.	stat-en	Staat-en		maagd-en
A.	stat-en	Staat-en		maagd-en
Onzijdig.				
		1		2
Enkelvoud.				
N.	oor	Dhr		Mge
G.	oor-s	Dhr-es		Mge-s
D.	oor-e	Dhr-e		Mge
A.	oor	Dhr		Mge
Meervoud.				
N.	oor-en	Dhr-en		Mge-n
G.	oor-en	Dhr-en		Mge-n
D.	oor-en	Dhr-en		Mge-n
A.	oor-en	Dhr-en		Mge-n

De woorden, welke in 't Nederlandsch en Hoogduitsch tot deze klasse behooren, gaan in 't enkelvoud naar de sterke, in 't meervoud naar de zwakke verbuiging; derhalve laten zij geen Umlaut toe; doch 't Ned. woord *stad*, heeft in den dat. soms *stede*, in 't meerv. *steden*.

I. 1. In 't Nederlandsch gaan alle sterke substantieven, behalve die bij de tweede en derde klasse vermeld zijn, naar deze verbuiging.

2. De *s* van den gen. wordt door *e* met den sisklank, waar de stam op uitgaat, verbonden: *huis*, *huizen*. Doch doorgaans maakt men gebruik van de omschrijving.
3. In de vorming des meervouds wijken af:
- a) de woorden: *smid* mv. *smeden*, *splīt* mv. *spleten*.
lid mv. *leden*, *rif* (zeilbaan) mv. *reven*, *rif*
(klip) mv. *riffen*.
schip mv. *schepen*.
spit mv. *speten*.
- b) De woorden op *heid* hebben in 't mv. *heden*: *dwaasheid*, *dwaasheden*, enz.
4. Een dubbelen meervoudsvorm hebben *lende*, mv. *lenden* en *lendenen*; *sieraad* en *kleinood*, mv. *sieradiën* en *kleinoodiën* nevens *sieraden* en *kleinooden*. Zie § 11, II.

II. In 't Hoogduitsch behooren tot deze klasse de volgende mannelijke en onzijdige substantieven:

- 1) Der *Maft*, *Schmerz*, *See* (mv. *Seen*), *Staat*, *Strahl*, *Zinē*.
- 2) Das *Dhr*, *Augē*, *Endē*, *Beh*, *Hemb*. Zie § 7. II. 1.
- 3) Mann. en Onz. de vreemde woorden: der *Consul* (mv. die *Consuln*), das *Insect*, das *Statut*, vooral die op *or*, zoo op dezen uitgang in 't enk. de hoofdtoon niet rust: der *Cantor*, der *Professor*; in 't meervoud krijgt oren den hoofdtoon: die *Cantoren*, die *Professoren*; valt op *or* daarentegen reeds in 't enk. de hoofdtoon, dan worden die subst. naar de 1e klasse verbogen: *Castor*, *Humor*, *Matador*, enz.

§ 9. WEGWERPING DER *e* IN DEN GEN. EN DAT.

- I. 1. In 't Hoogduitsch wordt de *e* van den Gen. en Dat. wegge-
worpen;
- a) gewoonlijk achter de toonlooze uitgangen *and*, *at*, *end*,

rich, ig, ing, ling, rich, sal en thum: des Heilands, dem Monat, enz.

b) altijd achter de toonlooze uitgangen el, er, en, lein, or en e (in de tweede en vierde klasse).

c) altijd achter klinkers of tweeklanken: des Klees, des Eies, dem See, dem Ei.

2. In den Gen. is de afwerping der e ook geoorloofd na vloeiende medeklinkers; in den datief ook achter de overige medeklinkers, zoo 't volgend woord met een vocaal begint: mit einem Glas anstoßen, dem Geiz ergeben, enz. 't Woord Gott (de Voorzienigheid) heeft steeds in den gen. Gottes, in den datief Gott.

3. Meerlettergrepige en saamgestelde woorden werpen de e weg, wanneer zulks de rythmus (ook ten koste der welluidendheid) vordert: des Kirchhofs Mauer, der Lohn des Tagewerkes.

4. In oneigenlijk saamgestelde woorden en bijwoordelijke uitdrukkingen richte men zich naar 't gebruik: Kriegsrath, niet Kriegerath, Todesfurcht, niet Todsfurcht; zu Pferd, zu Fuß, maar zu Felde, enz.

5. Nimmer is de wegwerping der e geoorloofd na sisklanken (f, sch, ff, ß, ð): des Glases, des Hirsches. In den datief maakt alleen 't onder 2b opgenoemde geval eene uitzondering.

II. In 't Nederlandsch wordt, behalve in bijwoordelijke uitdrukkingen, de e van den datief mann. enkelvoud steeds weggeworpen en in 't vrouw. en onz. enk. de accusatief als datief gebruikt: *den man* voor *den manne*, *de vrouw* voor *der vrouw*, *het veld* voor *den velde*, enz. Daarentegen: *te velde*, *van daag* (voor *dage*), *bij monde*, enz. — 't Woord *God* heeft zoowel *Gode* als *God*.

Aanm. Oorspronkelijk was ook in 't Ned. de uitgang des Gen. *es*; de e is alleen na sisklanken gebleven. Zie § 8, I, 2. 't Zelfde geldt van den Eng. meervoudsuitgang § 4, 3.

§ 10. ZWAKKE VERBUIGING.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	bode	Bote
G.	bode-n	Bote-n
D.	bode	Bote-n
A.	bode	Bote-n

Meervoud.

N.	bode-n	Bote-n
G.	bode-n	Bote-n
D.	bode-n	Bote-n
A.	bode-n	Bote-n

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	Blume
G.	Blume
D.	Blume
A.	Blume

Meervoud.

N.	Blume-n
G.	Blume-n
D.	Blume-n
A.	Blume-n

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	harte	Herze
G.	harte-n	Herze-nō
D.	harte	Herze-n
A.	harte	Herze

Meervoud.

N.	harte-n	Herze-n
G.	harte-n	Herze-n
D.	harte-n	Herze-n
A.	harte-n	Herze-n

1. De gen. *Herzens* is de eenige vorm, welke den buigingsuitgang na de *n* behouden heeft. Zie § 2, 4.
2. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch nemen de woorden, die in den nom. enk. niet meer op *e* uitgaan, *en*, *en* in plaats van *n* aan: *Mensch*, *Menschen*, *mensch(e)*, *menschen*, *prins(e)*, *prinsen*, en omgekeerd wordt aan de Hoogduitsche woorden op *el*, *er*, en *ar* slechts een enkele *n* aangevoegd, wanneer op deze achtervoegsels niet de hoofdtoon valt: *Baiern*, *Ungarn*, *Nachbarn*, daarentegen *Tartaren*, *Barbaren*, enz. 't Woord *Herr* stoot in 't enkelvoud de *e* uit: *des*, *dem*, *den*, *Herrn*, meerv. *die Herren*.
3. In 't Engelsch komen de volgende zwakke meervouden voor: *oxen* van *ox*, *children* (met Umlaut) van *child*, *brethren* (met Umlaut) van *brother* (dat *brothers* maakt in den zin van *broers*), *kine* (dichterlijk) voor *cows*, mv. van *cow*, enz. Verouderd en dialectisch zijn *hosen* (Dan. 10. 21) van *hose*, *shoon* van *shoe*, *eyne* van *eye*, *ashen* voor *ashes*.

I. In 't Nederlandsch behooren tot deze klasse, behalve 't onzijdige *hart*, alleen mann. persoonsnamen, t. w. die op *e* uitgaan: *bode*, *getuige*, *bediende*, enz. Evenzoo de tot substantieven verheven adjectieven en deelwoorden: *de wijze*, *gevangene*, enz. Eindelijk de woorden *heer*, *vorst*, *graaf*, *mensch*, *paus*, *profeet*, *prins* en somwijlen *hertog* en *knaap*, welke meerendeels vroeger dien uitgang hadden.

II. In 't Hoogduitsch behooren tot deze klasse, buiten 't onzijdige *Herz*, slechts mannelijke en vrouwelijke woorden, t. w.

1) de eenlettergrepige mannelijke *der Ahn*, *Bär*, *Christ*, *Fink*, *Fürst*, *Geck*, *Graf*, *Greif*, *Held*, *Herr*, *Hirt*, *Lump*, *Mensch*, *Mohr*, *Narr*, *Dsch*, *Prinz*, *Schenk*, *Schöps*, *Spatz*, *Strauß* (struis), *Thor* en de saamgestelde *Hagestolz*, *Insafs*, *Unterthan*,

Vorfahr. De eenlettergeregipe vrouwelijke woorden, die niet tot de eerste klasse behooren, als: die Art, Au, Bahn, Brut, Bucht, Burg, Fahrt, Flur, Fluth, Form, Fracht, Frau, Frist, Geiß, Gicht, Gift, Gut, Jacht, Jagd, Kost, Last, List, Mark, Milz, Null, Pacht, Pflicht, Post, Dual, Raft, Saat, Sau, Schaar, (Pflug)schar, Schicht, Schlacht, Schlucht, Schnur (schoon-
dochter), Schrift, Schuld, Schur, See, Spur, Statt, Stirn, Sucht, That, Thür, Tracht, Trift, Uhr, Wehr, Welt, Zahl, Zeit, en de saamgestelde Nachtigall, Rückkehr, Heimkehr, Nachricht, Absicht, Hinsicht, enz. Arbeit en de met ge saamgestelde: Geburt, Gefahr, Geschwulst, Gestalt, enz.

2) alle, welke op e uitgaan, b. v.: der Affe, Bote, Bube, Buhle, Bürge, Bursche, Gase, Heide, Jude, Junge, Knabe, Laie, Löwe, Nefse, Pfaffe, Riese, Schurke, Schütze, Sklave, Trappe, Zeuge; Gefährte, Gehülfe, Geselle; Schwabe, Sachse, Preuße, Russe, Grieche, enz. enz., die Amme, Bocke, Biene, Birne, Blütthe, Brille, Brücke, Büchse, Bude, Dirne, Ede, Ehe, Ehre, Eiche, Elle, Erde, Eule, Fahne, Feige, Flamme, Fliege, Flocke, Gasse, Heide, Here, Hütte, Kette, Kirsche, Kohle, Krähe, Küche, Lade, Lerche, Lunge, Meile, Miene, Mühle, Pfeife, Pforte, Rebe, Rede, Ruthe, Säge, Scheibe, Schnecke, Schwalbe, Seele, Sonne, Sprache, Speise, Stube, Stunde, Taube, Thräne, Wade, Weise, Wette, Wiege, Wolke, Würde, Zange; Begierde, Beschwerde, Geschichte, enz. enz.

3) eenige mannelijke op er, ar, en alle vrouwelijke op el en er, behalve die Mutter en die Tochter: b. v. der Bauer (boer), Better, Gevatter, Nachbar, Baier, Pommer, Kaffer, Ungar, Bulgar, Tartar, Barbar, Kosak, Wallach, enz.; die Achsel, Bibel, Dattel, Deichsel, Fabel, Fackel, Fiedel, Gabel, Geißel,

Gurtel, Infel, Kapsel, Kartoffel, Kugel, Mißpel, Muskel, Nadel, Nessel, Orgel, Schüffel, Sichel, Tafel, Trommel, Waffel, Zwiebel; Aber, Butter, Feder, Fiber, Kiefer, Leber, Marter, Mauer, Otter, Scheuer, Schulter, Trauer, Ziffer, enz.

4) de vrouwelijke op ath: Heirath.

ei: Arznei.

end: Jugend.

heit: Wahrheit.

keit: Flüssigkeit.

inn: Freundin.

schaft: Leidenschaft.

ung: Handlung.

5) Van de vreemde woorden de mannelijke op

e: Cleve.

ant: Consonant.

at: Advocat.

ent: President.

et: Poet, Komet.

ect: (persoonsn.) Präfect.

et: (persoonsn.) Cadet (mv. Cadetten.)

st: Phantast, Pietist.

if: Katholik.

arch: Monarch.

graph: Geograph.

frat: Aristokrat.

log: Theolog.

nom: Astronom.

soph: Philosoph.

en eenige andere, als; Tyrann, Barbar, enz.

Voorts de vrouwelijke op

e: Rente, Obe.

el: Parabel.

er: Geber.

ie: Harmonie.

on: Person.

ion: Religion.

enz: Excellenz.

iz: Notiz.

if: Supplik.

ur: Natur.

tät: Universität.

Aann. Sporen van zwakke buigingsuitgangen bij vrouwelijke woorden vindt men nog in oneigenlijke samenstellingen en eenige woordverbindingen: Sonnenwärme, Freudentag, die Kirche unserer lieben Frauen, auf Erden, mit Ehren, mit Freuden, von Seiten, von Statten gehn, enz.

§ 11. BIJZONDERE MEERVOUDSVORM VAN EENIGE SUBSTANTIEVEN.

- I. 1. In 't Hoogduitsch hebben eenige woorden, als: Gau, Gemb, Pfau, Zierath, zoowel een meervoudsvorm op en als op e (zonder Umlaut): Gauen en Gaue, enz.
2. Eenige substantieven hebben een anderen meervoudsvorm, zoo zij van geslacht of beteekenis veranderen: der Band (boekdeel), Bände, das Band (zie beneden), der Bauer (boer), Bauern (NB. samenstellingen als Anbauer, Weinbauer, hebben bauer), das Bauer (de kooi), die Bauer; der Bund (verbond), Bünde, das Bund (bundel), Bunde; die Gift (gave),

Giften, das Gift (vergift), Gifte; der Hut (hoed), Hüte, die Hut (hoede), Hutten; der Mensch (mensch), Menschen, das Mensch (vrouwmensch), Menscher; der Schild (schild), Schilde, das Schild (uithangbord), Schilder, der Flor (bloei) Flore, (floers) Flöre; das Mal (vlek, teeken) Mäler, (tijdpunt) Male. Slechts schijnbaar heeft dit plaats, als 't gelijkkluidende, doch geheel verschillende woorden zijn: die Schnur (snoer) Schnüre, (schoondochter) Schnueren; der Strauß (ruiker) Sträuße en Sträußer, (struis) Strauße; der Zoll (duim) Zolle, (tol) Zölle, der Mangel (gebrek) Mängel, die Mangel (mangel), Mangeln.

3. Eindelijk hebben eenige woorden bij verschil van beteekenis een verschillende meervoudsvorm: das Band, Bänder (linten), Bande (figuurlijk, als die Bande des Blutes), das Ding, Dinge (zaken), Dinger (dingen, die men niet kan of wil noemen, nesterijen), der Fuß, Füße (ligchaamsdeelen), Fuße (lengtemaat), das Gesicht, Gesichte (verschijningen), Gesichter (aangezichten), das Horn, Horne (hoornsoorten), Hörner (horens), das Land, Lande (provinciën), Länder (landen), das Licht, Lichte (kaarsen), Lichter (kaarsen, lichten), der Mond, Monde (manen), Monden (maanden), der Ort, Orte (plaatsen), Örter (oorden), das Tuch, Tuche (lakensoorten), Tücher (doeken), das Wort, Worte (in de rede), Wörter (losse woorden), der Zins, Zinse (pachtgelden), Zinsen (interessen).
4. De zwakke meervoudsvorm Betten naast Bette van Bett, Dornen naast Dorne van Dorn, Halmen naast Halme van Halm, Spornen naast Sporne van Sporn, Truppen naast Truppe van Trupp heeft een collectieve beteekenis. Evenzoo die van Aspecten naast Aspecte van Aspect, Capitalien

naast *Capitale* van *Capital*. Zoo onderscheidt men *Stiefeln*, *Pantoffeln* (een paar laarzen, een paar pantoffels) van *Stiefel*, *Pantoffel* (laarzen, pantoffels).

II. 1. In 't Nederlandsch onderscheidt men :

<i>beenderen</i> (gebeente)	van <i>beenen</i> .
<i>hemelen</i> (uitspansel)	van <i>hemels</i> (van bedden).
<i>heidenen</i> (van geloof)	van <i>heidens</i> (een volksstam).
<i>knechten</i> (bedienden, slaven)	van <i>knechts</i> (bedienden).
<i>letteren</i> (letterkunde, brief)	van <i>letters</i> (klanken, teekens).
<i>middelen</i> (om een doel te bereiken)	van <i>middels</i> (middellijven).
<i>redenen</i> (gronden)	van <i>redens</i> (in de cijferkunst).
<i>tafelen</i> (der wet)	van <i>tafels</i> (huisraad).
<i>kleederen</i> (kleedingstukken)	van <i>kleeden</i> (vloerkleeden).
<i>mannen</i>	van <i>mans</i> (tegenover vrouwen).
<i>studiën</i> (van een geleerde)	van <i>studies</i> (eens schilders).

2. Ook hier heeft de meervoudsvorm op *en* een hoogere, vaak een collectieve beteekenis, welke vooral aan langstaartige uitgangen eigen is: *wateren* (watermassa) naast *waters* (stroomen), *vaderen* (voorvaders) naast *vaders* (meer dan een vader); eveneens in *sieradiën* naast *sieraden*, *kleinoodiën* naast *kleinooden*.
3. Verder wordt onderscheid gemaakt tusschen *wortels* (van planten) en *wortelen* (groente), *bladeren* (van boomen) en *bladen* (van boeken en planten); eveneens tusschen *schoten* (van schietgeweren) en *schotten* (beschotten), *getallen* (grootheden) en *getalen* (verzamelde menigte).
4. Een dubbelen meervoudsvorm hebben: persoonsnamen op *aar* en *ier*: *dienaar*, *dienaren* en *dienaars*, *tuinier*, *tuinieren* en *tuiniers*; veel woorden op *el*: *appel*, *appelen* en *appels*, *vogel*, *vogelen*, *vogels*, enz.; de woorden *Spanjaard* en *bastaard*: *Spanjaards* en *Spunjaarden*, *bastaards* en *bastaarden*; eindelijk de eenlettergrepige *zoon*, *oom*, *smid*, mv. *zoons* en *zonen*, *ooms* en *oomen*, *smids* en *smeden*; de uitgang *s* is gemeenzaam.

III. 't Engelsch onderscheidt *brethern* (broederen) en *brothers* (broers) van *brother*; *peas* (enkele erwten) en *pease* (een menigte erwten, doch vergel. § 5, I.), *pennies* (pennystukken) van *pence* (de waarde).

Aann. Verkeerdelijk worden als zoodanig opgegeven *dies* en *dice*; *dies* is 't meerv. van *die* (verf) of *die* (muntstempel); *dice* van *die* (dobbelsteen), drie geheel andere woorden.

§ 12. ONREGELMATIGE MEERVOUDSVORM.

I. De samenstellingen van *man*, als *ambachtsman*, *timmerman*, *krijgsman*, hebben een collectief meervoud *lieden*: *ambachtslieden*, *timmerlieden*, *krijgslieden* of (gemeenzaam) *lui*: *ambachtslui*, enz. Dus ook *staatsman* mv. *staatslieden*. Doch *Oranjeman*, *Septemberman* en soortgelijke hebben *Oranjemannen*, *Septemberrannen*, enz. Eveneens de bovengenoemde, zoo de collectieve beteekenis vervalt: *deze beide staatsmannen*, enz.

II. Ook 't Hoogduitsch maakt van *Kaufmann* en dergelijke een collectief meervoud: *Kaufleute* enz. voor *Kaufmänner*. Doch *Mann* heeft *Mannen* als vazallen en *Männer*, indien 't geslacht in aanmerking komt: *Ghemänner*, *Tochtermänner*, enz. De collectieve beteekenis vervalt, als er personen van zekere waardigheid worden genoemd: *Biedermänner*, *Ghemänner*, *Staatsmänner*, enz.

Aann. Van *lieden*, *leute*, bestaat geen enkelvoud. Beide woorden en hunne samenstellingen omvatten somtijds beide geslachten: *Landleute*, *landlieden*, *Gheleute*, *echtelieden*, enz.

§ 13. VERBUIGING VAN VREEMDE WOORDEN.

1. In 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch behouden vreemde woorden, die hunnen oorspronklijken uitgang (*a, us, um, enz.*) bewaafd hebben, doorgaans den vreemden meervoudsvorm:

gymnasium mv. *gymnasia*.

musicus mv. *musici*.

datum mv. *data*.

genus mv. *genera*.

thema mv. *themata*.

hora mv. *horae*.

basis mv. *bases*.

appendix mv. *appendices*, enz.

2. In 't Engelsch (dat veel van zulke woorden heeft opgenomen) nemen enkele den Engelschen meervoudsvorm aan: *seraph*, *seraphim* en *seraphs*, *cherubim* en *cherubs*, *appendix* ook *appendixes*, *calx* ook *calxes*, *desideratum* ook *desideratums*, *focus* ook *focuses*, *medium* ook *mediums*; soms met verschil van beteekenis: *genius* (genie) maakt *geniuses*, (schutsgeest) *genii*, *index*, (register) *indexes*, (teekens) *indices*.
3. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch hebben de woorden op *um* in 't meervoud vaak *en* voor *a*: Gymnasten, gymnasiën van *gymnasium*.
4. In 't Hoogduitsch drukt men 't meerv. van Fransche woorden op *s* alleen door 't lidwoord uit: der Marquis, mv. die Marquis. Pronomen heeft, behalve Pronomina, een meerv. Pronomen.
5. In den gen. enk. mann. en onz. voegt men in 't Hoogduitsch een *ß* aan de woorden, die niet op *s* uitgaan: des Verbums; in 't Nederlandsch en Engelsch omschrijft men.

In den dat. en acc. enk. blijft 't woord steeds onveranderd.
De vreemde verbuiging klinkt pedant en is gelukkig verouderd.
Men zegge dus: dem ('t, *the*) Verbum voor dem Verbo, enz.

§ 14. EIGENNAMEN.

Verbuiging.

I. *Eigennamen met 't lidwoord.*

1. In 't Nederlandsch worden geographische namen, voorafgegaan door 't lidwoord, als gemeene substantieven verbogen: *des Rhijns*. Eveneens de eigennamen van personen, die als soortnamen gebruikt worden: *eens Cicero's* (van een man als Cicero.)
2. In 't Hoogduitsch worden geographische namen, voorafgegaan door 't lidwoord, met of zonder adjectief, als gemeene substantieven verbogen: *des Rheins*, *dem Rheine*, *des schönen Berlins*. Eveneens de eigennamen van personen, die als soortnamen gebruikt worden: *des Cicero's*, *eines Lessings* (van een man als Cicero, Lessing), of, met een adj. verbonden, 't bepaalde woord onmiddelijk voorafgaan: *des großen Friedrichs Thaten*; anders blijven zij onverbogen: *des Cicero* (van Cicero).

II. *Eigennamen zonder lidwoord.*

1. In 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch vormen eigennamen zonder lidwoord (met of zonder voornamen of titels) een gen. op *s*: *Virgil's Gedichte*, *Virgil's poems*, *Frankrijks legermacht*, *Kaifer Joseph's Leben*; *Keizer Karel's hond*. — De *s* worden door een apostrophe voorafgegaan 1) steeds in 't Engelsch; 2) in 't Nederlandsch en Hoogduitsch na heldere klinkers: *Cato's*, *Mina's*, *Cato's*, *Mina's*, en duidelijkheidshalve bij familienamen: *Göthe's*, *Lessing's*. — De *s* wordt door een apostrophe vervangen in 't Engelsch en Nederlandsch na

sisklanken: *Peleus' son*, Peleus' zoon; maar de Hoogduitsche mannelijke vormen dan een gen. op *enß*: *Hansens*, *Huffens*, *Felirens*, *Fritzeng*, enz.

2. In den datief en accusatief late men de woorden onveranderd.

Aanm. 1. Geographische namen, die op sisklanken uitgaan, kunnen geen gen. vormen: van Parijs, von Paris, etc.

Aanm. 2. Ook de Hoogduitsche vrouwelijke eigennamen op *e*, als *Sophie*, *Julie*, *Caroline*, etc. vormen een gen. op *enß*: *Sophiens*, *Juliens*, *Carolinens*, enz.

Aanm. 3. De Grieksche en Latijnsche verbuiging (b. v. *Jesu Christi*, *Jesu Christo*, *Pauli*, *Petri*) is verouderd.

III. Meervoud.

1. Eigennamen van personen vormen 't meervoud:

a) in 't Engelsch door toevoeging van *s*: *the Ciceros of our age*.

b) in 't Nederlandsch door toevoeging van *s*, zoo de laatste lettergreep toonloos is en niet op *s* eindigt: *de Lessings*; anders door toevoeging van *en*: *de Trompen*, *de Brutussen*.

c) in 't Hoogduitsch worden de vrouwelijke zwak, de mannelijke op *a*, *e*, *i*, *el*, *er*, *en*, de onzijdige op *en*, en de vreemde op *ß* in 't geheel niet, de overige zonder Umlaut naar de eerste klasse verbogen. Voorbeelden: (die) *Abelheiden*, (die) *Wilhelminen*, (die) *Senefa*, (die) *Schlegel*, (die) *Göthe*, (die) *Nicolai*, (die) *Luther*, (die) *Sofrates*, (die) *Salzmanne*, (die) *Abolpfe*; datief: (den) *Salzmannen*, enz. De gen. meerv. heeft steeds 't lidwoord.

2. Nog valt op te merken, dat de Nederlandsche, die op een helderen klinker uitgaan en de Hoogduitsche vrouwelijke op *a* en *y* voor de *s* en *n* een apostrophe bekomen: (*de*) *Hebe's*, (*doch*) (*de*) *Elizes*, (*de*) *Garibaldi's*, (die) *Jda'n*, 2) dat de Hoogduitsche op *o* voor de *e* des meervouds een *n* inlasschen: (die) *Ottone*.

§ 15. SUBSTANTIEVEN, DIE ALLEEN IN 'T ENKELVOUD
VOORKOMEN.

1. In 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch missen 't meerv.:
a) alle collectieven, die een onbegrensde hoeveelheid beteekenen: *Vieh*, *vee*, *cattle*.

b) alle stofnamen: *ijzer*, *Eisen*, *iron*. Drukken zij een enkele soort, een enkel voorwerp uit, dan komt somtijds 't meervoud voor: *Weine*, *wijnen* (wijnsoorten); *papiereen*, *Papieren* (geschriften); *wol*, *wool*, mv. wolsoorten, *wools*; *ijzer*, *iron*, *ijzers*, *irons* (boeien), enz.

c) alle abstracte substantieven: *wijsheid*, *Weisheit*, *wisdom*. Beteekenen zij daarentegen iets concreets of een enkele handeling, dan kunnen zij somtijds 't meervoud vormen: *levens*, *lives* [*Lebensbeschreibungen*], *hopes*, *Hoffnungen* [*verwachtingen*], *sleeps*, enz.

Gelijk men ziet, doet 't gebruik hier alles af, weshalve 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch niet altijd overeenstemmen. Vergelijk nog de volgende: *die Schreiben* [*de brieven*], *die Mittagessen*, [*de middagmalen*], *die Leiden* [*de smarten*], *die Vergnügen* [*de genoegens*], *silks* [*zijden stoffen*], *coppers* [*koperwerk*].

2. Voorts ontzegt 't gebruik aan eenige woorden 't meervoud, al mocht hunne beteekenis zulks toelaten: zoo komen in 't Hoogduitsch *Mund*, *Strand*, *Bast*, *Flaum*, *Kohl*, *Schmuck*, in 't Nederlandsch *gelaat*, *gebied*, *ruim*, *aanleg* alleen in 't enkelvoud voor. 't Meervoud wordt dan dikwijls van een afgeleid of samengesteld woord gevormd: *Betrug*, mv. *Betrügereien*, *Dank*, mv. *Dankfagungen*, *Glück*, mv. *Glücksfälle*, *Gunst*, mv. *Gunstbezeugungen*, *Kummer*, mv. *Kümmernisse*, *Lob*, mv. *Lobsprüche*, *Rath*, mv. *Rathschläge*, *Raub*, mv.

Raubereien, Streit, mv. Streitigkeiten, Verdruß, mv. Verdrießlichkeiten, Zank, mv. Zänkereien. — In 't Nederlandsch: gevoel, mv. gevoelens, gedrag, mv. gedragingen, twijfel, mv. twijfelingen, leer, mv. leeringen, kennis, mv. kundigheden, (*kennissen* = *bekenden*), lach, mv. lachjes, enz. 't Engelsch is hierin minder beperkt; meestal sluit de overdrachtelijke beteekenis 't meervoud uit: *heart* voor moed, *head* voor verstand, *hand* voor macht, *horse* voor ruitery, *foot* voor voetvolk.

3. Na hoofdtelwoorden hebben namen van getal, maat en gewicht den vorm des enkelvouds: Stük, Paar, Buch (Papier), Glas (Wein), Fuß, Zoll, Centner, Pfund, Loth; doch de vrouwelijke op e, als: Elle, Tonne, Kanne, hebben en: Ellen, Tonnen, enz. 't Nederlandsch en Engelsch gaan hierin hand aan hand: *brace*, koppel, *pair*, paar, *dozen*, dozijn, *head*, kop, *gross*, gros, *hogshead*, okshoofd, *ream*, riem (papier), *quire*, boek (papier), *fathom*, vadem, *last*, last, *tun*, ton, *mile*, mijl, *bushel*, schepel; doch zij verschillen in *piece*, stuks, *sail*, zeilen, kielen; *cannon*, stukken (geschut); gulden, cent, enz.

Aanm. Na hoofdtelwoorden komt 't meervoud *guldens* en *cents* of *centen* voor, zoo de geldstukken en niet de geldswaarde bedoeld worden.

4. Van de tijdsnamen blijven na hoofdtelwoorden onverbogen 1) in 't Nederlandsch 't woord *jaar*; 2) in de Hoogduitsche spreektaal de woorden *Jahr* en *Monat*; 3) in 't Engelsch 't woord *week*, en *year* in de uitdrukking *some year*.

§ 16. SUBSTANTIEVEN, DIE ALLEEN IN 'T MEERVOUD VOOR-
KOMEN. (*Pluralia tantum*.)

1. In 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch komen alleen in 't meervoud voor de namen van personen of zaken, die steeds te zamen gedacht worden; 't taalgebruik (de opvatting des volks) doet hier alles af; zoo bestaat van *Ältern*, *ouders* *Vorfältern* (*Ahnen*) *voorouders* geen enk.; daarentegen zijn *parent* en *ancestor*, even als 't Ned. *voorzaat*, zeer gebruikelijk; de namen van bergketens als de Pyreneën, die *Byrenäden*, *the Pyrenees*, de Alpen, die *Alpen*, *the Alps*, enz. zijn steeds meervouden; slechts in overdrachtlijken zin kan men zeggen *een Alp* (b. v. *van zwaarigheden*, enz.)
2. In 't Engelsch worden veel namen van dingen, die uit twee gelijke helften bestaan, alleen in 't meervoud gebezigd en gewoonlijk voorafgegaan door 't woord *pair*: *a pair of bellows*, een blaasbalg, *a pair of pantaloons*, *breeches*, een broek, *a pair of scissors*, een schaar, *a pair of tongs*, een tang, *a pair of snuffers*, een snuiter, enz. 't Woord *pair* wordt ook wel door 't bepalend lidwoord of een voornaamwoord vervangen: *the bellows*, *my breeches*, enz.
Aanm. 't Enkelvoud heeft bij eenige woorden een andere beteekenis; zoo is *a compass*, een kompas, *a pair of compasses*, een cirkel, *a colour*, een kleur, *a pair of colours*, een vaan, enz.
3. Opmerkelijk zijn de volgende Hoogduitse en Engelse meervouden: *Geschwister* (broeders en zusters), *Höfen* (broek), *Gefälle* (belasting), *Bauten* (gebouwen), *Rötheln* (roodvonk), *Trümmer* (puinhoop), *Kalbaunen* (pens), *Wolfen* (wei), *Hefen*, (gist, droesem), *Träber* (draf), *Ferien* (vacantie), *Fasten*, (vasten), *acoustics* (gehoorleer), *mathematics* (mathesis) *botanics*

(botaniek) en andere namen van wetenschappen op *ics*, als *ethics* (zedenkunde), *optics* (optica). Zoowel deze als de woorden *means* (middelen), *pains* (moeite) en *news* (tijding) kunnen als enkelvouden beschouwd worden; *alms* (aalmoes) wordt verkeerdelijk als meervoud gebruikt; zoo ook *riches* (rijkdom).

Voorts: *lungs* (longen), *delicates* (lekkernijen), *drawers* (onderbroek), *Indias* (de Indiën), (*India* Oost-Indie), *folks* (lieden), *arms* (wapenen), enz.

HET ADJECTIEF.

§ 17. VERBUIGING.

1. 't Adjectief is de naam van een eigenschap. Wie, wat die eigenschap bezit, wordt door een substantief uitgedrukt. Met dit substantief stemt 't adjectief in geslacht, getal en naamval overeen.
2. 't Adjectief heeft in 't Nederlandsch en Hoogduitsch een dubbele verbuiging, een sterke en zwakke; in 't Engelsch heeft 't alle buigingsuitgangen verloren en blijft dus onverbogen; met zeer weinig Nederlandsche en Hoogduitsche adjectieven is dit mede 't geval.

§ 18. STERKE VERBUIGING.

(Nederlandsch en Hoogduitsch.)

	Mannelijk.	
Enkelvoud.		
N.	goed	gut-er
G.	goed-s	gut-es
D.	goed-en	gut-em
A.	goed-en	gut-en

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	goed-e	gut-e
G.	goed-er	gut-er
D.	goed-er	gut-er
A.	goed-e	gut-e

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	goed	gut eſ
G.	goed s	gut-eſ
D.	goed-en	gut-em
A.	goed	gut-eſ

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	goed-e	gut-e
G.	goed-er	gut-er
D.	goed-en	gut-en
A.	goed-e	gut-e

- I. In 't Nederlandsch hebben eenige voornaamwoorden en onbepaalde telwoorden (waaronder ook de lidwoorden) een volledige sterke verbuiging. Van de adjectieven worden de eerste en vierde naamval enk. in bepaalde gevallen gebruikt, waarover later. De eerste, derde en vierde naamval meervoud komen vaak voor; *goede menschen, brave kinderen, lieve vrouwen, uitstekenden geleerden*, enz. De gen. en datief enk. en meerv. zijn in eenige bijwoordelijke uitdrukkingen bewaard: Mann. *goedsmoeds, in engen moede*. Vrouw. *middelerwijl, in aller ijl*. Onz. *blootshoofds*. Meerv. *allerwege, allerliefst, te allen tijden*. De gen. onz. komt ook nog voor na de woorden *iets*,

niets, veel, weinig, wat, luttel, enz.: iets liefs, niets aangenaams, veel bijzonders, enz.

II. In 't Hoogduitsch komt de sterke vorm voor:

1) zoo geen bepalend woord 't adjectief voorafgaat: guter Wein, reines Wasser.

2) zoo 't voorafgaand bepalend woord den buigingsuitgang mist: derhalve òf na een onverbuigbaar woord òf na een onverbogen vorm van een verbuigbaar woord: etwas guter Wein, allerlei gute Speise, ein guter Mann, enz.

Aann. Onverbogen vormen van verbuigbare woorden zijn ein (van 't lidw. der eenheid), fein (van 't onbepaald voornaamwoord), mein, dein, sein, unser, euer, ihr (van de bezittelijke voornaamwoorden), viel, wenig, enz.

§ 19. ZWAKKE VERBUIGING.

(Nederlandsch en Hoogduitsch).

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	goed-e	gut-e
G.	goed-en	gut-en
D.	goed-en	gut-en
A.	goed-en	gut-en

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	goed-e	gut-e
G.	goed-e	gut-en
D.	goed-e	gut-en
A.	goed-e	gut-en

Enkelvoud.	Onzijdig.	
N.	goed-e	gut-e
G.	goed-en	gut-en
D.	goed-en	gut-en
A.	goed-e	gut-e

De 3 Geslachten.

Meervoud.		
N.	goed-e	gut-en
G.	goed-e	gut-en
D.	goed-en	gut-en
A.	goed-e	gut-en

1. De zwakke declinatie der adjectieven was oorspronkelijk gelijk aan die der substantieven; in 't Hoogduitsch is dit grootendeels nog 't geval; hoe 't Nederlandsch te dezen opzichte is afgeweken, blijkt uit 't voorbeeld. In beide talen komt de zwakke declinatie voor na verbogen vormen van voorafgaande bepalende woorden. Doch een voorafgaande gen. oefent geen invloed uit op 't adjectief: *meines Vaters neues Haus*, enz.
2. Uit 't bovenstaande vloeit voort, dat na de woorden *ein, mein, dein, sein, unser, euer, ihr, viel, wenig*, enz. 't adjectief nu eens zwak, dan weder sterk verbogen wordt; zwak na de verbogen, sterk na de onverbogen naamvallen dier woorden. Deze declinatie heet de gemengde. Ziehier de voorbeelden:

Mannelijk.

Enkelvoud.	
N.	ein schöner Baum.
G.	eines schönen Baumes.
D.	einem schönen Baume.
A.	einen schönen Baum.

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	eine schöne Blume.
G.	einer schönen Blume.
D.	einer schönen Blume.
A.	eine schöne Blume.

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	ein schönes Haus.
G.	eines schönen Hauses.
D.	einem schönen Hause.
A.	ein schönes Haus.

3. Twee of meer adjectieven tot 't zelfde substantief behoorende, hebben dezelfde verbuiging: neues, frisch, wohlgebackenes Brod, das neue, frische, wohlgebackene Brod. — Twee bepalende woorden, tot 't zelfde substantief behoorende, hebben dezelfde verbuiging, zoo 't tweede geen bepalend woord voor zich duldt, derhalve niet afhankelijk van 't eerste woord is, maar onafhankelijk daarnaast staat: aller dieser Vorrath an Gelde; een volgend adjectief hangt dan van 't laatste onafhankelijke woord af: jenes dein neues Haus, dieser unser große Garten. Duidt daarentegen 't tweede bepalende woord een bepalend woord voor zich, dan hangt het met 't volgend adjectief van 't eerste bepalende woord af: dieser viele Lärm, das viele Geld, mancher andre Freund, jedes andere wohlgezogene Kind, sein vieles ererbtes Geld.
4. Verder lette men nog op de volgende gevallen:
- a) De sterke gen. mann. en onz. enk. op es wordt, zoo de gen. van 't volgend substantief ook op es uitgaat, welluidendheidshalve door den zwakken vorm vervangen: guten Weines, frohen Muthes, männlichen weiblichen Geschlechts, großen

Theils, jeden Falls, allenfalls (misschien), widerigensfalls (in 't tegenovergestelde geval), enz.; doch de vorm op es is de regelmatige.

δ) Na mir, dir, wir, ihr, euch bezigt men (in den dat. enk. en nom. en acc. meerv.) den zwakken vorm: dir guten Manne, ihr guten Männer, mir armen Manne, wir armen Leute, enz.

5. Tegen den regel gebruikt men na einige, etliche, mehr(er)e, manche, viele, alle in den nom. en acc. meerv. den sterken vorm des adjectiefs: einige gekaufte Bücher. Doch dit verdient geene navolging, alhoewel de spreektaal zich van deze vormen bedient.

SYNCOPE.

De Hoogduitsche adjectieven en deelwoorden op el, en en er stooten in de verbuiging welluidendheidshalve de e van den afleidingsuitgang uit: edler, edle, edles, edlen, edle, heitre, heitrer, vollkommen, vollkommne, enz. Bij die op el en er syncopeert men liefst de e van den buigingsuitgang en: edeln, heitern (natuurlijk niet vollkommenn). Zie verder § 22, 4, b.

§ 20. ONVERBOGEN ADJECTIEVEN.

I. In 't Engelsch blijven alle adjectieven onverbogen: *the poor man, men, woman, women, child, children.*

II. In 't Nederlandsch blijven de meer lettergrepige adjectieven en deelwoorden op *en* en *er* welluidendheidshalve liefst onverbogen. Doch de afwerping des uitgangs is noodzakelijk 1) bij de adjectieven op *er*, die van plaatsnamen gevormd zijn; 2) bij de stoffelijke adjectieven op *en*; 3) bij de woorden *rechter* en *linker*: *de Groninger Ommelanden, de ijzeren lepel, de linker zijde.*

III. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch blijft 't adjectief, dat

door lidwoord of voornaamwoord van zijn substantief gescheiden is, onverbogen: *geheel de wereld; zoo rijk eene beloning; zulk een man; al deze menschen*, enz. Evenzoo: all diefer Reichthum, all das Glück, solch ein Mann, solch eines Mannes. Dit is ook 't geval als 't adjectief op zijn substantief onmiddelijk volgt: *jongen lief! de Staten Generaal; ein Mädchen schön und wunderbar.*

IV. In 't Hoogduitsch blijven onverbogen 1) de adjectieven op er, die van plaatsnamen gevormd zijn: *Berliner Blau*; 2) de woorden ganz en halb voor namen van landen en plaatsen: *halb Berlin, in ganz Berlin*; behalve als 't bepalend lidwoord voorafgaat: *das ganze Berlin.*

§ 21. ADJECTIEVEN ALS SUBSTANTIEVEN GEBRUIKT.

I. Over de Nederlandsche adjectieven, welke in 't mann. tot substantieven verheven zijn, zie § 10, I. — In 't onzijdige laat men de *n* van den dat. enk. weg: *ten hoogste*; de vrouwelijke woorden in 't enkelvoud als zwakke adj., in 't meervoud als zwakke substantieven verbogen. Voorbeelden:

M a n n e l i j k.

Enkelvoud.		Meervoud.	
N.	arme	N.	arme-n
G.	arme-n	G.	arme-n
D.	arme	D.	arme-n
A.	arme	A.	arme-n

V r o u w e l i j k.

Enkelvoud.		Meervoud.	
N.	schoon-e	N.	schoon-en
G.	schoon-e	G.	schoon-en
D.	schoon-e	D.	schoon-en
A.	schoon-e	A.	schoon-en

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	hoogst-e
G.	—
D.	hoogst-e
A.	hoogst-e

II. De Hoogduitsche adjectieven, die als substantieven gebruikt worden, behouden de verbuiging der adjectieven: *der große Gelehrte, ein großer Gelehrter, welcher Gelehrte, ein großes Ganzes, das gemeine Beste, sein eignes Bestes.* †)

III. 1. In 't Engelsch komt geen adjectief als substantief voor, dan na 't bepalend lidwoord in 't onzijdig enkelvoud of in 't mannelijk meervoud; in beide gevallen blijft 't onverbogen: *the sublime* ('t verhevene), *the poor* (de armen), *the rich* (de rijken).

Aanm. Een rijke, eene schoone vertale men dus: *a rich man, a beautiful woman.*

2. Den meervoudsvorm der substantieven hebben aangenomen:
a) the ancients (de ouden), *the moderns* (de nieuweren), *my inferiors* (mijn minderen), *my superiors* (mijn meerderen), *my betters* (zij die voornamer zijn dan ik), *my equals* (mijns-gelijken), *my juniors* (zij die jonger zijn dan ik), *the blacks* (de zwarten), *the whites* (de blanken), *the natives* (de inboorlingen), *the nobles* (de edelen), *the saints* (de heiligen), *greens* (groenten), enz.

b) de namen van volken en secten: the Arabians, the Catholics, the Germans, enz. Gaan deze op een sisklank uit, dan blijven zij onverbogen: *the Portuguese, the Swiss, enz.*

Aanm. Uit 't bovenstaande volgt, dat in de adj.: the English, the Irish, the Dutch, the French 't bepalend lidwoord niet kan

†) Zoo de onzijdige adjectieven in den nom. den buigingsuitgang afwerpen, worden zij als substantieven gedeclineerd: *das Blau, des Blaues, das Bleiweiß, des Bleiweißes*; de datief neemt dan geen e aan: mit dem schönsten Blau.

gemist worden. Dit kan evenwel vervangen worden door 't woord *no*. Anders bezige men de substantieven *Englishmen*, *Dutchmen*, *Irishmen*, *Frenchmen*, enz.

§ 22. TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

1. Vergelijking leert, dat de eigenschappen niet bij alle zelfstandigheden in denzelfden graad voorkomen; bij eenige nm. in hoogerem graad dan bij andere, bij enkele in een zeer hoogen of in den hoogsten graad.
2. Dat een eigenschap aan eene zelfstandigheid in hoogerem graad eigen is, dan aan andere, wordt uitgedrukt door den comparatief des adjectiefs.
3. Dat eene eigenschap aan eene zelfstandigheid óf in een zeer hoogen óf in den hoogsten graad eigen is, wordt uitgedrukt door den superlatief des adjectiefs. Deze wordt in 't eerste geval *volstrekt (absoluut)*, in 't laatste geval *betrekkelijk (relatief)* genoemd.

Aanm. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch kunnen ook veel deelwoorden een comp. en sup. vormen.

4. De comparatief gaat uit op *er*: *groot*, *grooter*, *great*, *greater*, *reich*, *reicher*; doch
 - a) in 't Engelsch valt de *e* na klinkers weg: *free*, *freer*, *rude*, *runder*.
 - b) in 't Hoogduitsch syncopereen de adjectieven op *el*, *en*, *er* de *e* des afleidingsuitgangs: *dunfler* van *dunfel*, *bitterer* van *bitter*, *ebner* van *eben*.
 - c) in 't Nederlandsch lascht men na de *r* des stams een *d* in: *zuiver*, *zuiverder*.
5. De superlatief gaat uit op *est*, doch
 - a) 't Nederlandsch syncopeert steeds de *e*: *grootst*.
 - b) in 't Engelsch geschiedt dit alleen na klinkers: *freest*, *rudest*.

c) In 't Hoogduitsch wordt de *e* na klinkers behouden of uitgestooten: *freißt* of *freiest*; na sisklanken en tongletters behouden: *dreißtest*, *nassetest*, *holdetest*; na de overige medeklinkers en bij de deelwoorden op *end* en *et* uitgestooten: *reichst*, *reisendst*, *gebildetst*, daarentegen regelmatig: *geliebest*, *gelehrtest*, enz.

6. De comparatief en superlatief hadden vroeger niet *e*, maar *i* voor *r* en *st*; van daar dat de Hoogduitsche adjectieven (alhoewel niet de deelwoorden) den Umlaut bekomen: *lang*, *länger*, *längst*, *roth*, *röther*, *röthest*, *flug*, *flüger*, *flügst*. Den Umlaut missen:

a) de adjectieven met den tweeklank *au*: *taub*, *tauber*, *taubst*, *blau*, *blauer*, *blauft*.

b) de adjectieven op: *e*: *fade*: *fader*, *fadest*.

el: *dunkel*, *dunkler*, *dunkelst*.

en: *offen*, *offener*, *offenst*.

er: *mager*, *magerer*, *magerst*.

c) de adjectieven met achtervoegsels, als.

bar: *danfbar*, *danfbarer*, *danfbarst*.

ig: *muthig*, *muthiger*, *muthigst*.

sam: *sparfam*, *sparfamer*, *sparfamst*.

haft: *boshaft*, *boshafter*, *boshafst*.

lich: *thunlich*, *thunlicher*, *thunlichst*.

d) de volgende *bang*, *barsch*, *blank*, *blafs*, *bloß*, *brav*, *bunt*, *bumpf*, *fahl*, *falb*, *falsch*, *flach*, *froh*, *fromm*, *glatt*, *gemach*, *gesund*, *hohl*, *hold*, *kahl*, *karg*, *klar*, *knapp*, *lahm*, *lafs*, *matt*, *morsch*, *nafs*, *nacht*, *platt*, *plump*, *rasch*, *roh*, *rund*, *sacht*, *sanft*, *satt*, *schlaff*, *schlanf*, *schroff*, *starr*, *stolz*, *straff*, *stumm*, *stumpf*, *toll*, *voll*, *wahr*, *wund*, *zahn*, *zart*.

7. In 't Engelsch komt de Umlaut voor in *elder* en *eldest*, die naast *older* en *oldest* tot *old* behooren, doch met verschil

van beteekenis: *older* en *oldest* zien op een werkelijk hoogen, *elder* en *eldest* op een betrekkelijk hooger en leeftijd: *My eldest daughter; the eldest sister; he is the elder* (van twee broers). Daarentegen: *I was somewhat older than you, when I was of the same opinion. He was one of the oldest of Prince John's followers.*

8. De Engelsche adj. verdubbelen na een korte, betoonde vocaal den slotmedeklinker: *red, redder, reddest; big, bigger, biggest*. Ook de *l* na toonlooze klinkers: *cruel, crueller*.
9. Om den allerhoogsten trap aan te duiden, laat men in 't Nederlandsch *aller*, in 't Hoogduitsch *aller*, in 't Engelsch *very* voorafgaan: de allerfijnste wol, die allerfeinste Wolle, *the very finest wool*.
10. Saamgestelde adjectieven krijgen de vergelijksuitgangen achter 't laatste adjectief, doch de met veel saamgestelde vormen ook een comp. door *viel* in *mehr* te veranderen: *vielfach, mehrfach* of *vielfacher*, maar sup. *vielfachst* (niet *meistfach*).

§ 23. ONREGELMATIGE TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

1. Van de regels wijken af:
 - I. de Hoogduitsche adjectieven *hoch*, comp. *höher*, sup. *höchst*, *nah*, *näher*, *nächst*.
 - II. 't Engelsche adjectief *late*, comp. *latter* en *last*, om de volgorde aan te geven; anders *later* en *latest*.
2. Aan andere stammen ontleenen den comp. en sup.:
 - I. de Nederlandsche adjectieven *goed*, *beter*, *best* (voor *bet-st*).
veel, *meer*, *meest*.
weinig, *minder*, *minst*.
kwaad, *erger*, *ergst*.

Aann. De vormen *kwader*, *kwaadst*, beteekenen *zedelijk slechter*, *slechtst*.

II. de Hoogduitsche adjectieven *gut*, *besser*, *best*,
viel, *mehr*, *meist*
wenig { *minder*, *mindest*.
weniger, *wenigst*.

III. de Engelsche adjectieven *good*, *better*, *best*.
much, } *more*, *most*.
many, }
little, } *less*, *least*.
few, }
evil, }
ill, } *worse*, *worst*.
bad. }

3. Eenige comparatieven en superlatieven zijn als positieven beschouwd en hebben nieuwe comparatieven en superlatieven opgeleverd:

I. In 't Hoogduitsch vormen *erst* en *lest* den comp. der eerste (de eerstgenoemde van twee), der laatste (de laatstgenoemde van twee); de comp. *mehr* een nieuwen comp. *mehrere* (verscheidene).

II. In 't Engelsch is *near* eigenlijk de comp. van een adj., welks superlatief *next* is. Naast *next* (de naaste in volgorde) staat thans *nearest* (de naastbij geplaatste), de sup. van *near*, waarvan ook een comp. *neurer* is gevormd.

§ 24. BIJVOEGELIJKE COMPARATIEVEN EN SUPERLATIEVEN VAN BIJWOORDEN AFGELEID.

1. Van eenige bijwoorden worden bijvoegelijke comparatieven en superlatieven afgeleid:

I. In 't Nederlandsch worden van de bijwoorden *achter*, *voor*, *buiten*, *beneden*, *midden*, *binnen*, *boven*, *onder* gevormd de superlatieven *achterste*, *voorste*, *buitenste*, *benedenste*, *middelste*, *binnenste*, *bovenste*, *onderste*.

II. In 't Hoogduitsch brengt men tot de bijwoorden *oben*,

unten, innen, außen, vorn, hinten, nieden, de comparatieven ober, unter, inner, äußer, vorder, hinter, nieder, welke, even als mittler van mittel, als adjectieven gebruikt worden. Van deze comparatieven vormt men de superlatieven: oberst, unterst, innerst, äußerst, vorderst, hinterst, niederst, mittelst. De comparatief heeft dan óf de beteekenis van een positief (b. v. die innere und die äußere Seite, de binnen en buitenkant) óf geeft een toenadering tot 't aangeduide punt te kennen (b. v. das Mittlere, wat ongeveer in 't midden is).

Aann. In 't Engelsch omschrijft men dergelijke superlatieven door achtervoeging van *most*: *kindermost*, *foremost*, *outermost* (*utmost*, *uttermost*), *nethermost*, *innermost*, *hithermost*, *aftermost*, *overmost*. Eveneens *inmost*, *upmost*, *midmost*; zelfs achter substantieven: *frontmost*, *rearmost*, *topmost*, *southmost*, *headmost*, *middlemost*.

§ 25. ADJECTIEVEN ZONDER COMPARATIEF EN SUPERLATIEF.

1. Eenige adjectieven kunnen geen comparatief of superlatief vormen wegens hunne beteekenis, andere niet wegens hunnen vorm; wegens hunne beteekenis, zoo de eigenschappen, welke zij uitdrukken, maar in één graad aangetroffen of gedacht worden, wegens hunnen vorm, zoo de uitgangen *er* en *est* wanklank zouden veroorzaken.
2. Wegens hunne beteekenis vormen geen trappen van vergelijking:
 - a) namen van eigenschappen, wier graad nauwkeurig bepaald is, dus samenstellingen als *bloedwarm*, *blutwarm*, *blod-warm*.
 - b) stoffelijke adjectieven: *gouden*, *golben*, *golden*.
 - c) de van eigennamen afgeleide: *fransch*, *französisch*, *french*.
 - d) adj. als *vierhoekig*, *vieredig*, *square*; *cirkelvormig*, *kreis-*

förmig, *circular*; algemeen, algemeen, *universal*; oneindig unendlic, *infinite*; onmetelijk, unermesslic, *immense*, enz.

Aann. In overdrachtelijke beteekenis kunnen enkele trappen van vergelijking vormen: Kein Wig konnte bleierner sein als der feinigste, *dit is de stomste jongen van de klasse*, enz.

3. Om wanklank te vermijden, vormt men geen trappen van vergelijking:

I. de Ned. adj. op *s* en *sch*, uitgezonderd *wijst*, sup. van *wijs*, enz.

II. de Hoogduitsche op *iſt*: *fnechtſiſt*.

III. de Engelsche adjectieven van meer dan twee lettergrepen of de tweelettergrepige, zoo twee toonlooze syllaben op elkaar zouden volgen. Dit heeft niet plaats, als de laatste lettergreep 1) betoond is, 2) op *y* of 3) op *ble* uitgaat, daar de *y* met *er* en *est* tot *ier* en *iest* samensmelt en de *e* van *ble* voor *er* en *est* wegvalt: dus vormt men *discreet*, *discreeter*, *discreetest*, *polite*, *politer*, *politest*, *happy*, *happier*, *happiest*, *pretty*, *prettier*, *prettiest*, *noble*, *nobler*, *noblest*, *able*, *abler*, *ablest*, enz.

4. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch vormen geen comp. of superlatief de adjectieven, die uitsluitend praedicatief gebruikt worden, als: *braak*, *brach*, *kond*, *fund*, *leed*, *leid*, *kwijt*, *quitt*, *verlustig*, *gewaar*, *gewahr*, *meester*, *meister*, *onpasselijk*, *unpass*, *handgemeen*, *handgemein*, *in-*, *gedachtig*, *ingedenk*, *woonachtig*, *wohnhaft*, *deelachtig*, *theilhaft*, *getroost*, *getroft*, *geneigd*; *ongeneigd*, *abwendig*.

5. Laat de beteekenis, niet de vorm, de vergelijking toe, dan omschrijft men den comparatief door *meer*, *mehr*, *more*, den superlatief voor 't *meest*, *am meisten*, *höchst*, *most*.

Aann. Na 't lidwoord der eenheid geeft *most* een zeer hoogen graad te kennen: *a most benignant smile* (volstrekte superlatief).

§ 26. VOORNAAMWOORDEN.

Voornaamwoorden dienen, om zelfstandigheden aan te duiden. Zij zijn of zelfstandig of bijvoeglijk.

§ 27. PERSOONLIJKE VOORNAAMWOORDEN.

1. Persoonlijke voornaamwoorden duiden of den spreker, of den aangesprokene of een derden persoon aan.

1e Persoon. (Geslachtloos).

Enkelvoud.

N.	<i>ik</i>	<i>ich</i>	<i>I</i>
G.	<i>mijner</i>	<i>meiner</i>	<i>mine</i>
D.	<i>mij (me)</i>	<i>mir</i>	<i>me</i>
A.	<i>mij (me)</i>	<i>miçh</i>	<i>me</i>

Meervoud.

N.	<i>wij</i>	<i>wir</i>	<i>we</i>
G.	<i>onzer</i>	<i>unser</i>	<i>ours</i>
D.	<i>ons</i>	<i>unß</i>	<i>us</i>
A.	<i>ons</i>	<i>unß</i>	<i>us</i>

Tweede Persoon. (Geslachtloos).

Enkelvoud.

N.	<i>du</i>	<i>du</i>	<i>thou</i>
G.	<i>dijner</i>	<i>deiner</i>	<i>thine</i>
D.	<i>dij (di)</i>	<i>dir</i>	<i>thee</i>
A.	<i>dij (di)</i>	<i>diçh</i>	<i>thee</i>

Meervoud.

N.	<i>gij, ge; jÿj (je)</i>	<i>ihr</i>	<i>you, ye</i>
G.	<i>uwer</i>	<i>euer</i>	<i>yours</i>
D.	<i>u; jou (je)</i>	<i>euch</i>	<i>you</i>
A.	<i>u; jou (je)</i>	<i>euch</i>	<i>you</i>

Derde Persoon.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>hij (i)</i>	er	<i>he</i>
G.	<i>zijner</i>	seiner	<i>his</i>
D.	<i>hem (em)</i>	ihm	<i>him</i>
A.	<i>hem (em)</i>	ihū	<i>him</i>

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>zij (ze)</i>	ſie	<i>she</i>
G.	<i>hurer</i>	ihrer	<i>hers</i>
D.	<i>haar</i>	ihr	<i>her</i>
A.	<i>haar (ze)</i>	ſie	<i>her</i>

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	<i>het ('t)</i>	eſ ('ſ)	<i>it</i>
G.	<i>zijner</i>	seiner	<i>its</i>
D.	[<i>hem</i>]	ihm	<i>it</i>
A.	<i>het ('t)</i>	eſ ('ſ)	<i>it</i>

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	<i>zij (ze)</i>	ſie	<i>they</i>
G.	<i>hunner</i>	ihrer	<i>theirs</i>
D.	<i>hun, hen</i>	ihnen	<i>them</i>
A.	<i>hun, hen (ze)</i>	ſie	<i>them</i>

Aann. De vormen, welke door haakjes zijn aangeduid, zijn *enclitisch*, d. i. zij verliezen den toon en sluiten zich innig aan 't voorgaande woord aan. De Nederlandsche spreektaal is, even als 't vroegere Nederlandsch, rijk aan zulke encliticae, welke thans echter in 't schrift door de betoonde vormen vervangen worden.

1. De genitieven *mijns, dijns, zijns, haars, ons, uws, huns* komen, even als de Hoogduitsche vormen *meines, beines*, enz. alleen in de uitdrukkingen *mijnsgelijke, meinesgleichen, dijnsgelijke, beinesgleichen*, enz. voor.
2. De genitieven *mijn, dijn, zijn*, enz. *mein, dein, sein*, enz. komen daarin met de Engelsche *mine, thine, his*, enz. overeen, dat ze praedicatief gebruikt kunnen worden: *'t boek is mijn, das Buch ist mein, the book is mine*; daarentegen kunnen de Engelsche vormen niet als objectsgenitieven gebruikt worden (over hunne zelfstandige optreding zie § 28).
3. De Hoogduitsche vormen *mein, dein, sein* enz. komen als objectsgenitieven alleen in poësie en enkele uitdrukkingen voor: *dein gedente ich*, enz. Den gen. meervoud *unser* vindt men in *Vater unser* bezittelijk gebezigd.
4. 'T pers. voorn. van den tweeden persoon enkelvoud *du* is in 't Nederlandsch in onbruik geraakt; 't Hoogduitsche *du* wordt slechts in gemeenzamen omgang gebezigd, of drukt, even als 't Engelsche *thou*, minachting uit. Alleen tot God sprekende bezigt men *du* en *thou* in hooger en stijl.
5. Wellevendheidshalve wordt 't persoonlijk voorn. van den tweeden persoon enkelvoud vervangen:
 - in 't Nederlandsch door *U, Uwe* of *U(w) Edede* (d. i. uwe edelheid);
 - in 't Hoogduitsch door 't pers. voorn. van den derden persoon meervoud *Sie*;
 - in 't Engelsch door 't meerv. *you*.
6. Even als 't Engelsche *you*, bezigde men 't Nederlandsche *gij* en 't Hoogduitsche *Syr* in navolging van 't Fransche *vous* wellevendheidshalve voor 't enkelvoud. Thans behoort *gij*, meerv. *gijlieden*, uitsluitend tot de schrijftaal, de bijvorm *jij, je*, meerv. *jijlui* of *jullie* tot den gemeenzamen

omgang; Jhr wordt òf tot een geringer persoon in 't enkelvoud gezegd òf in 't meervoud gebruikt.

7. De voornaamwoorden worden evenals de substantieven dikwijls versterkt door 't woord *zelve*, dat zwak verbogen wordt; de sterke gen. *zelfs* komt alleen voor in de uitdrukking *om mijns, dijns, zijnszelfswil*; de nom. en acc. worden vaak geapocopeerd tot *zelf*.

In 't Hoogduitsch is 't woordje *selbst* of *selber* onverbuigbaar. *Selbst moet* gebruikt worden, zoo de genitieven *seiner* en *ihrer* reflexief voorkomen: *sie schämte sich ihrer selbst*.

In 't Engelsch ontstaan door toevoeging van *self* de volgende vormen *one's self, myself, thyself, himself, herself, itself, ourselves* (van één persoon *ourselves*), *yourselves* (van één persoon *yourself*) en *themselves*, doordat *self* deels zelfstandig, deels bijvoegelijk werd opgevat. Deze vormen worden gebruikt: 1) als reflexief: *I washe myself* (niet *me*), enz.; 2) achter de pers. voorn. *I myself*, enz.

Aanm. I. Van *zelve* is wel te onderscheiden 't bijwoord *zelfs*, dat in 't Hoogduitsch ook *selbst* luidt en daarom vaak tot misverstand aanleiding geeft:

ich habe ihn selbst $\left\{ \begin{array}{l} \text{zelve} \\ \text{zelven} \\ \text{zelfs} \end{array} \right\}$ gesproken.

Aanm. 2. In 't Engelsch wordt de nadruk dikwijls door tusschenvoeging van 't woordje *own* verhoogd: *my ownself*, enz.

8. 't Reflexief voornaamwoord van den derden persoon in den dat. en acc. enkel- en meervoud voor alle geslachten is in 't Ned. *zich*; in 't Hoogduitsch *sich*. 't *Wederzijdsch* voornaamwoord van den 1en, 2en en 3en persoon dat. en acc. meervoud is *elkander*, (*malkander*), Hoogduitsch *einander* (onverbuigbaar.) *Ein-*

ander wordt, waar 't geen misverstand geeft, door *uns*, *euch* en *sich* vervangen: was *sich* liebt *nicht* *sich*. Liebt *euch* wie *Brüder*, *bemint* *elkander* *als* *broeders*.

§ 28. BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

1. Bezittelijke voornaamwoorden geven een betrekking te kennen tusschen den 1en, 2en en 3en persoon en eene zelfstandigheid. Deze betrekking is meestal die des bezitters tot het bezetene; van daar de naam 'T zijn:

	Nederlandsch.	Hoogduitsch.	Engelsch.
1 pers. enk.	<i>mijn</i>	<i>mein</i>	<i>my</i>
meerv.	<i>onze</i>	<i>unser</i>	<i>our</i>
2 pers. enk.	<i>dijn</i>	<i>dein</i>	<i>thy</i>
meerv.	<i>uw, jouw (je)</i>	<i>euer</i>	<i>your</i>
3 pers. enk. mann.	<i>zijn</i>	<i>sein</i>	<i>his</i>
vrouw.	<i>haar</i>	<i>ihr</i>	<i>her</i>
onz.	<i>zijn</i>	<i>sein</i>	<i>its</i>
meerv. 3 gesl.	<i>hun</i>	<i>ihr</i>	<i>their.</i>

1. 't Woordje *dijn* is nog over in de uitdrukkingen 't *mijn* en *dijn*; *heden mijn*, *morgen dijn*, enz. Wat overigens § 27. 6 aangemerkt is omtrent de pers. voornaamwoorden van den 2en persoon, is ook van toepassing op de bezittelijke voornaamwoorden *uw, jouw* (enclitisch *je*), *dein*, *euer*, *Ihr*, *your* en 't deftige *UEdele's*, meerv. *UEdeler*.
2. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch worden de bezittelijke voornaamwoorden sterk verbogen; doch in 't Hoogduitsch vallen de uitgangen van den nom. mann. en onzijdig enkelvoud weg, behalve zoo 't substantief verzwegen is: *wem gehört dieses Buch?* es ist *meines* (of *mein*, zie § 27, 2); *wem gehört dieser Hut?* Er ist *meiner* (of *mein*, zie § 27, 2).

VERBUIGING.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	mijn	meit
G.	mijn-s	mein-eß
D.	mijn-en	mein-em
A.	mijn-en	mein-en

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	mijn-e	mein-e
G.	mijn-er	mein-er
D.	mijn-er	mein-er
A.	mijn-e	mein-e

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	mijn	mein
G.	mijn s	mein-eß
D.	mijn-en	mein-em
A.	mijn	mein

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	mijn-e	mein-e
G.	mijn-er	mein-er
D.	mijn-en	mein-en
A.	mijn-e	mein-e

3. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch worden de bezittelijke voornaamwoorden zwak verbogen, als 't lidwoord voorafgaat: de mijne, des mijnen, daß meine, daß meinen, enz. (Daarvoor bezigt men in 't Engelsch den genitief der persoonlijke voornaamwoorden: *my books and yours*, enz.)

4. In 't Nederlandsch en Hoogduitsch worden de bezittelijke voor-
naamwoorden als zwakke substantieven verbogen, zoo zij op geen
voorafgaand substantief slaan, *hij en de zijnen, zij en de haren*,
er und die *Seinen*, enz. (In 't Engelsch bedient men zich dan
van de omschrijving: *he and his family*; en in 't onzijdig
b. v.: *he has lost all his possessions* (al 't zijne), enz.

Aann. 1. In plaats van de Hoogduitsche vormen der *meine*,
der *beine*, enz. bezigt men ook de verlengde vormen der *meinige*,
der *beinige*, enz. Deze vormen hebben steeds 't bep. lidwoord.

Aann. 2. Behalve 't in brieven gewone *Uw.* voor *Guer* (als
Uw. Wohlgeboren) gebruikt men *Seine* of verkort *Se.* in den
3en persoon mannelijk, en *Ihro*, beter *Ihre*, 1) in den 3en per-
soon vrouwelijk; 2) in 't meervoud; 3) in de toespraak voor
Uw. Voorbeelden: *Se. Majestät, der König, haben* (in plaats van
hat) *befohlen. Er. (d. i. Seiner) Majestät dem König habe ich*
treu gebient. Ihre (Ihro) Majestät die Königin sind (voor *ist*)
ausgefahren. Ihre Majestäten (der *König* und die *Königin*)
sind ausgefahren. Ihre Majestät, Durchlaucht, Excellenz,
enz. — Voor alle naamvallen van *Ihre* gebruikt men in de
toespraak ook wel 't oudfrankische *Dero, Hochdero*, eigenlijk
oude genitieven meervoud van *er* en *der*, die thans *ihrer* en
derer luiden; b. v. *Dero (v. Ihrer) Gewogenheit empfehle ich*
mich gehorsamst, enz.

§ 29. AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN.

1. De aanwijzende voornaamwoorden geven de plaatselijke betrek-
king van de zelfstandigheden tot den spreker te kennen. 't Zijn:
in 't Nederlandsch *deze, die, gene.*
in 't Hoogduitsch *dieser, der, jener.*
in 't Engelsch *this, that.*

Aann. 't Engelsche *the* komt alleen als bepalend lidwoord voor.

2. In 't Engelsch nemen zij geene geslachts- of buigingsuitgangen aan, doch 't meervoud van *this* is *these*, van *that* *those*. De Nederlandsche en Hoogduitsche worden aldus verbogen:

I. Deze, diefer, Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	deze	diefer
G.	dezes	diefes
D.	dezen	diefem
A.	dezen	diefen

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	deze	diefe
G.	dezer	diefer
D.	dezer	diefer
A.	deze	diefe

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	dit	diefes, dies
G.	dezes	diefes
D.	dezen	diefem
A.	dit	diefes, dies

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	deze	diefe
G.	dezer	diefer
D.	dezen	diefen
A.	deze	diefe.

II. Die, ber

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	die	der
G.	diens	beß, beffen
D.	dien	dem
A.	dien	den

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	die	die
G.	dier	der, deren
D.	dier	der
A.	die	die

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	dat	daß
G.	diens	beß, beffen
D.	dien	dem
A.	dat	daß

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	die	die
G.	dier	der, deren, Derer
D.	dien	den, denen.
A.	die	die

III. Gene, jener.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	gene	jen-er
G.	(genes)	jen-es
D.	genen	jen-ent
A.	genen	jen-en

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	gene	jen-e
G.	—	jen-er
D.	—	jen-er
A.	gene	jen-e

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	—	jen-es
G.	—	jen-es
D.	—	jen-em
A.	—	jen-es

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	gene	jen-e
G.	—	jen-er
D.	genen	jen-en
A.	gene	jen-e

Aanm. De gen. mann. *genes* komt hoogst zelden voor.

3. De Ned. datief onz. enk. komt voor in zegswijzen, als: *bij dezen, na dezen, voor dezen, te dezen (dien) opzichte, indien, bijaldien, mitsdien, met dien verstande*, enz.

De oude gen. enkelvoud komt nog voor in *desniettemin, desgelijks, deswege, derwijze*; de gen. meerv. in: *ik neem der (er) honderd; daar zijn der (er) veel*, enz.

4. De Hoogduitsche vormen *beffen, deren, denen* zijn zelfstandig, *beß, ber, ben* bijvoeglijk. *Derer* wordt gebruikt voor relatieven: b. v. *ich erinnere mich Derer gern, welche mir Gutes erwiesen*. De oude vorm *beßß* (voor *beffen*) komt voor in hooger en stijl en poëzie, alsmede in de uitdrukkingen *beßßwegen, beßßhalb*, enz.

- Alleen *na* het substantief worden de genitieven van *Dieser* en *Jener* zelfstandig gebruikt: die *Tugend Dieses, Jenes, Dieser, Jener*.
5. Tot de aanwijzende voornaamwoorden rekt men verder de saamgestelde vormen *degene, dezelve* en *dezelfde*, in 't Hoogduitsch *derjenige* en *derselbe*; zij worden ook wel bepalende voornaamwoorden (*determinatieven*) genoemd en aldus verbogen:

M a n n e l i j k.		
Enkelvoud.		
N.	degene, diegene	derjenige
G.	desgenen	desjenigen
D.	dengene	demjenigen
A.	dengene	denjenigen

V r o u w e l i j k.		
Enkelvoud.		
N.	degene, diegene	diejenige
G.	dergene	derjenigen
D.	dergene	derjenigen
A.	degene, diegene	diejenige

O n z i j d i g.		
Enkelvoud.		
N.	'tgene, datgene	dasjenige
G.	—	desjenigen
D.	—	demjenigen
A.	'tgene, datgene	dasjenige

D e 3 G e s l a c h t e n.		
Meervoud.		
N.	degenen, diegenen	diejenigen
G.	dergenen, diergenen	derjenigen
D.	dengenen, diengenen	denjenigen
A.	degenen, diegenen	diejenigen

M a n n e l i j k.

Enkelvoud.

N.	dezelfde	derfelbe
G.	deszelfden	desfelben
D.	denzelfden	denfelben
A.	denzelfden	denfelben

V r o u w e l i j k.

Enkelvoud.

N.	dezelfde	diefelbe
G.	derzelfde	derfelben
D.	derzelfde	derfelben
A.	dezelfde	diefelbe

O n z i j d i g.

Enkelvoud.

N.	'tzelfde	basfelbe
G.	(deszelfden)	besfelben
D.	(denzelfden)	denfelben
A.	'tzelfde	basfelbe

D e 3 G e s l a c h t e n.

Meervoud.

N.	dezelfde	diefelben
G.	derzelfde	derfelben
D.	denzelfden	denfelben
A.	dezelfde	diefelben

6. Eveneens verbogen wordt *dezelve*, doch neemt voor zijn substantief staande den sterken gen. enk. en meervoud aan: *deszelfs goedheid*, *derzelver kleedij*. Zelfstandig staande wordt *dezelfde* verbogen als een zwak substantief.

7. *Degene* is zelfstandig, *derjenige* zelfstandig en bijvoeglijk: *Derjenige*, *ber flug handelt*, verdient lof, *degene die ver-*

standig handelt, verdient geprezen te worden, derjenige Mann ist der weiseste, welke zu den besten Zwecken die besten Mittel erwählt, die man is de wijste, welke, enz.

Aann. 1. In afwijking van 't Nederlandsch worden de Hoogduitsche persoonlijke voornaamwoorden alleen dan voor relatieve zinnen gebruikt, als ze op een bepaalden persoon slaan; bij er welcher zu den besten Zwecken die besten Mittel erwählt bedoelt men een voorafgenoemde. In 't Engelsch bezigt men voor *degene* steeds *he, she, it*, meerv. *they* of *those*.

Aann. 2. *Dezelve* en *derfelbe* vervangen 't pers. voorn. van den 3den persoon: 1) zoo *ihm* en *ihr*, *hem* en *haar* op zaken zouden wijzen; 2) na voorzetsels ter vervanging van 't toonlooze 't, eß (waarvoor ook de saamgestelde vormen met *hier*, *daar*, *hier* en *da* gebruikt worden). In 't Nederlandsch voorts, waar 't pers. voorn. dubbelzinnigheid zou veroorzaken; in 't Hoogduitsch ook waar geen dubbelzinnigheid te vreezen is. Doch in 't Nederlandsch vermijde men liefst dit aan de spreektaal geheel vreemde en pedant klinkende woord door verandering van constructie.

Aann. 3. *Derfelbe* beteekent zoowel *dezelve* als *dezelfde* (eig. een superlatief van *dezelve*, welk woord oudtijds de beteekenis van *dezelfde* had). 't Engelsche *the same* is onverbuigbaar en wordt soms door *self* en *very* versterkt: *the self same*, *the very same*, Hoogd. eben *derfelbe*. Van *that same* is 't mv. *those same*.

§ 30. VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN.

De vragende voornaamwoorden dienen, om naar een zelfstandigheid te vragen. 't Zijn:

I. 't Zelfstandige *wie*, *wer*, *who*, dat aldus verbogen wordt:

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>wie</i>	<i>wer</i>	<i>who</i>
G.	<i>wiens</i>	<i>wessen</i>	<i>whose</i>
D.	<i>wien</i>	<i>wem</i>	<i>whom</i>
A.	<i>wien</i>	<i>wen</i>	<i>whom</i>

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>wie</i>	<i>wer</i>	<i>who</i>
G.	<i>wier</i>	<i>wessen</i>	<i>whose</i>
D.	<i>wier</i>	<i>wem</i>	<i>whom</i>
A.	<i>wie</i>	<i>wen</i>	<i>whom</i>

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	<i>wat</i>	<i>waß</i>	<i>what</i>
G.	—	<i>wessen, wess</i>	—
D.	—	—	—
A.	<i>wat</i>	<i>waß</i>	<i>what</i>

Mannelijk en Vrouwelijk.

Meervoud.

N.	<i>wie</i>	} = Enkelv. }	} = Enkelv.
G.	<i>wier</i>		
D.	<i>wien</i>		
A.	<i>wie</i>		

1. *Wie*, *wer*, *who* vragen naar personen, *wat*, *waß*, *what* naar zaken.

2. De oude genitief *wes* is over in *weshalve*, *wes* o. a. in *wes*-wegen en *wes*shalb.

3. Na voorzetsels gebruikt men in plaats van *wal* en *was* de samenstellingen dier voorzetsels met 't bijwoord *waar*, *wo* (voor klinkers *wor*): *waardoor*, *wodurch*, *waarmede*, *womit*, *waaraan*, *woran*; doch voor *worum* steeds um *was* 1).

II. 't Bijvoeglijke *welk*, 't bijvoeglijke en zelfstandige *welcher*, *which*, dat aldus verbogen wordt:

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>welk(e)</i>	<i>welch-er</i>	<i>which</i>
G.	—	<i>welch-es</i>	—
D.	<i>welk-en</i>	<i>welch-em</i>	—
A.	<i>welk-en</i>	<i>welch-en</i>	<i>which</i>

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>welk-e</i>	<i>welch-e</i>	<i>which</i>
G.	—	<i>welch-er</i>	—
D.	<i>welk-er</i>	<i>welch-er</i>	—
A.	<i>welk-e</i>	<i>welch-e</i>	<i>which</i>

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	<i>welk</i>	<i>welch-e</i>	<i>which</i>
G.	—	<i>welch-es</i>	—
D.	<i>welk-en</i>	<i>welch-em</i>	—
A.	<i>welk</i>	<i>welch-es</i>	<i>which</i>

Drie Geslachten.

Meervoud.

N.	<i>welk-e</i>	<i>welch-e</i>	<i>which</i>
G.	—	<i>welch-er</i>	—
D.	<i>welk-en</i>	<i>welch-en</i>	—
A.	<i>welk-e</i>	<i>welch-e</i>	<i>which</i>

1) Warum beteekent om welke reden?

1. In 't Nederlandsch beteekent de sterke nom. man. *hoedanig*.
2. Bijvoeglijk gebruikt men nog 't Engelsche *what* voor de drie geslachten enkel- en meervoud: *By what accident? What lady is that? What men are they?* In den uitroep bezigt men in 't Engelsch *what* of *what a*, in 't Nederlandsch *wat*, *wat een*, *wat voor een* 1) of *welk een*, in 't Hoogd. *was für ein* 1), *welcher*, *welch ein*; *what a man!* *wat een man!* *welcher Mann!* *what generosity!* .

Aann. Na *welcher*, *welche*, *welches* wordt 't adjectief natuurlijk zwak gedeclineerd: *welcher helle Glanz*. Doch *welch* kan ook onverbogen blijven en 't adj. sterk gedeclineerd worden: *welch heller Glanz*, *welch schöne Bilder*. In *welch ein* wordt alleen 't lidwoord verbogen: *welch einen Mann* nennst du da! Evenzoo in 't Nederlandsch: *welk eenen man* noemt *gij daar!* Zelfstandig is *was für einer*, *e*, *eß*.

III. 't Schier geheel verouderde Engelsche *whether* (wie van beide), dat in den nom. en acc. van 't mann. en vrouw. enk. gebruikt wordt.

§ 31. BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

1. De betrekkelijke voornaamwoorden verbinden bijzinnen met hoofdzinnen; daarvoor worden gebezigd òf de aanwijzende voornaamwoorden *die*, *het*, *that* òf de vragende (*wie*), *welke*; (*wer*), *welcher*; *who*, *which*. Van deze kan *welke*, *welcher* en *which* ook bijvoeglijk gebruikt worden; doch de gen. *welches* en *welcher* zijn *steeds* bijvoeglijk: *Cicero, welches großen Redners Schriften* ich fenne.

1) In deze uitdrukking regcert 't voorzetsel geen 4den naamval.

Aann. *Who* wordt alleen van personen, *which* van zaken, *that* van personen en zaken gebezigd.

2. De verbuiging verschilt alleen hierin van die der aanwijzende en vragende voornaamwoorden: 1) dat *which* een gen. *whose* vormt; 2) dat van *welk* de gen. *welks* en *welker* voorkomen en de nom. en acc. onzijdig enk. niet *welk* maar 't *welk* is; 3) dat *die* en *wie* elkander in de verbuiging aldus aanvullen:

Mannelijk.	* Vrouwelijk.	Onzijdig.
Enkelvoud.	Enkelvoud.	Enkelvoud.
N. die	N. die	N. dat
G. wiens	G. wier	G. —
D. wien	D. wier	D. —
A. dien	A. die	A. dat

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N. die
G. wier
D. wien
A. die

Aann. Na voorzetsels gebruikt men steeds de vormen *wien* (mann. enk.) en *wie* (vrouw. enk. en meerv. 3 gesl.)

3. Ook de § 30, I, 3 opgegeven vormen worden als betrekkelijk gebruikt; in 't Nederlandsch zelfs voor 't mann. en vrouw.: *de man, de vrouw, de zaak, de dingen, waar ik over sprak.*
4. Voorts behoort nog tot de betrekkelijke voornaamwoorden 't Hoogduitsche dichterlijke en verouderde woord *so* (eig. een aanwijzend voorn.) in den nom. en acc. enk. en meerv. voor alle geslachten: *Rösschen so der Mutter Freude, so der Stolz des Dorfes war.*
5. Tegelijk aanwijzend en betrekkelijk is:
't Engelsche *what* = *that which*.

't Nederlandsche 't *gene* = *datgene wat*.

wie, wat = *hij die, 't geen*.

't Hoogduitsche *wer, was* = *der wer, das was*.

Doch 1) *wat* is alleen betrekkelijk na *dat, datgene, alles* of een als onzijdig substantief gebruikt bijvoegelijk naamwoord: 't *goede, wat; dat(gene), wat; alles wat*, enz. 2) *wer, was* is alleen betrekkelijk na een aanwijzend voornaamwoord (Derjenige, *wer; Der, wer*), een onbepaald telwoord (Jeder *wer, Alles was*) of zoo 't aanwijzend voornaamwoord volgt (*Wer nicht hören will, der muß fühlen*).

§ 32. ONBEPAALEDE VOORNAAMWOORDEN.

1. Tot de onbepaalde telwoorden worden o. a. gerekend:

In 't Nederlandsch	In 't Hoogduitsch	In 't Engelsch
<i>iemand</i>	Jemand	<i>one, somebody, anybody</i>
<i>niemand</i>	Niemand	<i>nobody</i>
<i>iets, wat</i>	etwas, was	<i>something, anything</i>
<i>niets</i>	nichts	<i>nothing</i>
<i>een, e, -.</i>	einer, e, es	<i>one</i>
<i>geen, e, -.</i>	Keiner, e, es	<i>none</i>
<i>men</i>	man	<i>one</i>

2. *Men, man* komt alleen in den nom. voor.

3. Van *iemand*, en *niemand* is de gen. *iemand's, niemand's*, van *Jemand* en *Niemand* *Jemand's* en *Niemand's*; de Hoogduitsche datief is somwijlen duidelijkheidshalve *Jemandem* en *Niemandem*, de accusatief *Jemanden*, *Niemanden*.

Aann. Voor *einer* gebruikt men wel eens *wer*, (eig. *Etwer*, 't mann. van *Etwas*): *Es ist wer da, daar is iemand*.

§ 33. TELWOORDEN.

1. De telwoorden drukken 't getal der zelfstandigheden uit; door de hoofdtelwoorden wordt te kennen gegeven hoeveel zelfstandigheden er zijn van dezelfde soort, door de rangtelwoorden de hoeveelste zelfstandigheid bedoeld wordt. 't Zijn:

Hoofdtelwoorden.

<i>een</i>	eins	<i>one</i>
<i> twee</i>	zwei	<i>two</i>
<i> drie</i>	drei	<i>three</i>
<i> vier</i>	vier	<i>four</i>
<i> vijf</i>	fünf	<i>five</i>
<i> zes</i>	sechs	<i>six</i>
<i> zeven</i>	sieben	<i>seven</i>
<i> acht</i>	acht	<i>eight</i>
<i> negen</i>	neun	<i>nine</i>
<i> tien</i>	zehn	<i>ten</i>
<i> elf</i>	elf	<i>eleven</i>
<i> twaalf</i>	zwölf	<i>twelve</i>
<i> dertien</i>	dreizehn	<i>thirteen</i>
<i> veertien</i>	vierzehn	<i>fourteen</i>
<i> vijftien</i>	funfzehn	<i>fifteen</i>
<i> zestien</i>	sechzehn	<i>sixteen</i>
<i> zeventien</i>	siebzehn	<i>seventeen</i>
<i> achttien</i>	achtzehn	<i>eighteen</i>
<i> negentien</i>	neunzehn	<i>nineteen</i>
<i> twintig</i>	zwanzig	<i>twenty</i>
<i> dertig</i>	dreißig	<i>thirty</i>
<i> veertig</i>	vierzig	<i>forty</i>

<i>vijftig</i>	funfzig	<i>fifty</i>
<i>zestig</i>	fechzig	<i>sixty</i>
<i>zeventig</i>	ftiebzig	<i>seventy</i>
<i>tachtig</i>	achtzig	<i>eighty</i>
<i>negentig</i>	neunzig	<i>ninety</i>
<i>honderd</i>	hundert	<i>a hundred</i>
<i>duizend</i>	taufend	<i>a thousand</i>
<i>millioen</i>	Million	<i>a million</i>

Rangtelwoorden.

<i>eerfte</i>	erfte	<i>first</i>
<i>tweede</i>	zweite	<i>second</i>
<i>derde</i>	dritte	<i>third</i>
<i>vierde</i>	vierte	<i>fourth</i>
<i>vijfde</i>	fünfte	<i>fifth</i>
<i>zesde</i>	fechfte	<i>sixth</i>
<i>zevende</i>	ftiebente	<i>seventh</i>
<i>achtste</i>	achte	<i>eighth</i>
<i>negende</i>	neunte	<i>ninth</i>
<i>tiende</i>	zehnte	<i>tenth</i>
<i>elfde</i>	elfte	<i>eleventh</i>
<i>twaaifde</i>	zwölfte	<i>twelfth</i>
<i>dertiende</i>	dreizehnte	<i>thirteenth</i>
<i>veertiende</i>	vierzehnte	<i>fourteenth</i>
<i>vijftiende</i>	funfzehnte	<i>fifteenth</i>
<i>zestiende</i>	fechzehnte	<i>sixteenth</i>
<i>zeventiende</i>	ftiebzehnte	<i>seventeenth</i>
<i>achttiende</i>	achtzehnte	<i>eighteenth</i>
<i>negentiende</i>	neunzehnte	<i>nineteenth</i>

<i>twintigste</i>	zwanzigste	<i>twentieth</i>
<i>dertigste</i>	dreißigste	<i>thirtieth</i>
<i>veertigste</i>	vierzigste	<i>fortieth</i>
<i>vijftigste</i>	funfzigste	<i>fiftieth</i>
<i>zestigste</i>	sechzigste	<i>sixtieth</i>
<i>zeventigste</i>	siebzigste	<i>seventieth</i>
<i>tachtigste</i>	achtzigste	<i>eightieth</i>
<i>negentigste</i>	neunzigste	<i>ninetieth</i>
<i>honderdste</i>	hundertste	<i>hundredth</i>
<i>duizendste</i>	tausendste	<i>thousandth</i>
<i>millioenste</i>	————	<i>millionth</i>

2. In samenstellingen worden de getallen van *een* tot *negen* door 't voegwoord *en* met *twintig*, *dertig*, enz. verbonden en gaan dan de tientallen vooraf; doch na *honderd* en *duizend* volgen zij: *een en twintig*, *honderd en een*, *honderd een en twintig*, enz.

In 't Hoogduitsch is dit eveneens het geval: *ein und zwanzig*, *hundert und einß*, *hundert ein und zwanzig*, enz.

In 't Engelsch volgen de kleinere getallen, even als in 't Fransch, zonder lidwoord: *twenty one*, maar kunnen ook, bijaldien geen grooter getal voorafgaat, met de woorden *twenty*, *thirty*, *forty* en *fifty*, even als in 't Nederlandsch en Hoogduitsch, verbonden worden: *six and thirty*, doch *two hundred and thirty six*, enz.

3. Noch 't Nederlandsch, noch 't Hoogduitsch, noch 't Engelsch koppelt ranggetallen samen. Alleen 't laatste getal is een ranggetal, de voorafgaande zijn hoofdtelwoorden: *de een en twintigste*, *der ein und zwanzigste*, *the one and twentieth* of *twenty first*.
4. De verbuiging der ranggetallen is gelijk aan die der adjectieven.

Van de hoofdgetallen heeft slechts 't Nederlandsche *een*, *eene*, *een*, en 't Hoogduitsche *ein*, *eint*, *ein* de volledige verbuiging van 't adjectief, *zwak*, zoo 't artikel voorafgaat, *sterk*, zoo dit ontbreekt; 't sterke *ein* verliest voor zijn substantief de uitgangen van den nom. mannelijk en onzijdig enkelvoud: *Kein Mensch* war da, auch nicht einer; *ein Mann*, *der eine Mann*, *de eene man*, enz.

Op geen bepaald voorwerp doelende, zegt men *eins*: *einmal eins ist eins*.

Zwei en drei worden slechts dan verbogen, als geen bepalend woord voorafgaat. De gen. is dan *zweier*, *dreier*, de datief somtijds *zweien*, *dreien*; *innerhalb zweier Tage*, *zweien Herren dienen*, enz.

5. Alle grondgetallen vormen, zelfstandig staande, een meervoud; de Engelsche op *s*, de Nederlandsche op *en* (*zeven* en *negen* op *s*), de Hoogduitsche op *e* (datief en): *Many hundreds of miles*, *two thirds*; *met zijn (ons) zevenen*, *honderden*, *duizenden*, *millioenen menschen*; *Einer* von den *Zwölfen*, *Sechse* kommen durch die ganze *Welt*. Alleen *sieben* blijft onverbogen, *acht* en *neun* vormen alleen een datief op *en*: *mit Achten fahren* (met de acht rijden).

Aann. Ter aanduiding van abstrakte getalbegrippen of cijfers, vormen de Hoogduitsche getallen ook een meerv. op *en*: *die Einsen*, *die Neunen*. Alleen *sieben* blijft onverbogen.

6. Tot de telwoorden rekent men nog:

III. Herhalingsgetallen,

welke samengesteld zijn uit hoofdtelwoorden en de woorden *maal* (d. i. tijd), *Mal*, *times*: *viermaal*, *viermal*, *four times*. 't Nederlandsch bezigt ook somtijds de woorden *keer* (*Opper-*

duitsch Fahrt) en *werf*: *driekeer*, *driewerf*, enz. Na *een* is ook *reis* in gebruik: *een reis*, *ereis*.

Aanm. Voor *one time*, *two times*, *three times* zegt de Engelschman *once* [Ned. *eens*], *twice*, *thrice*. In 't Hoogduitsch kan 't woord mal ook gescheiden en dan verbogen worden: *ju vier Malen*.

IV. Verdubbeltallen,

welke samengesteld zijn met *voud*, *fach* en *fold*: *tweevoud*, *zwei-*, beter *zweifach*, *twofold*, enz. De adjectieven gaan uit op *voudig* en *fältig*: *zweifältig*, *tweevoudig*, enz.

Aanm. 1. Mannigfaltig, Dreifaltigkeit missen den Umlaut; eintfältig beteekent *onnoozel*.

Aanm. 2. Van 't Latijn zijn afgeleid *dubbel*, *doppelt* en de Engelsche *double*, *treble* of *triple*, *quadruple*, *quintuple*, *sextuple*. Zeldzaam zijn *octuple*, *decuple*, *centuple*.

V. Soortgetallen,

welke samengesteld zijn met *lei*, *hande* en *lei* (Middelhoogduitsch ook *hande*, waarvan nog 't alleenstaande *allerhand*): *eenerlei*, *einerlei*, *tweeërlei*, *zweierlei*, *drieërlei*, *dreierlei*, *vierderlei*, *viererlei*, enz. *allerlei*, *allerlei*, *tweeërhande*, enz.

VI. Onbepaalde telwoorden,

waartoe o. a. gerekend worden:

<i>al</i> , <i>alle</i>	<i>all</i> , <i>aller</i> ; <i>alle</i> , <i>alles</i>	<i>all</i>
<i>gansch</i>	<i>ganz</i>	
<i>geheel</i>		<i>whole</i>
(<i>een</i>) <i>iegeelijk</i>	<i>jeglicher</i> , <i>e</i> , <i>eß</i>	
<i>ieder</i> (enk.)	<i>jeder</i> , <i>e</i> , <i>eß</i> (enk.)	

<i>elk</i> (enk.)		<i>each</i> (enk.)
<i>geen</i> (sterk)	kein, keiner	<i>no</i> , zelfstandig <i>none</i>
<i>eenig</i>	einiger, e, es	<i>any</i>
<i>ettelijke</i> (mv.)	etliche (mv.)	
<i>menig</i>	mancher, e, es	<i>many</i> (meerv.)
<i>veel</i>	viel	<i>much</i> (<i>many</i>)
<i>weinig</i>	wenig	<i>little</i> , <i>few</i>
<i>sommige</i>		<i>some</i>
<i>beide</i> (gen.)	Beide (sterk,	<i>both</i>
<i>beider</i> , dat.	na 't artikel	
<i>beiden</i>)	zwak)	
		<i>either</i> (een van beide)
		<i>neither</i> (geen van beide)
		<i>enough</i> .

en 't zelfstandige *genoeg*, *genug*,

Aanm. *Veel* blijft liefst onverbogen. *Viel*, *mehr* en *wenig* worden altijd na een bepalend woord of voorzetsel verbogen; zoo ook wanneer ze een getal, en geen maat uitdrukken: *lerne nicht auf einmal Vieles*, sondern *Viel*.

§ 34. LIDWOORDEN.

- 't Nederlandsch, 't Hoogduitsch en 't Engelsch hebben twee lidwoorden, 't *bepalend lidwoord* en 't *lidwoord der eenheid*.
- 't *Bepalend lidwoord* geeft te kennen, dat 't volgend substantief een bepaalde zelfstandigheid beteekent.
't *Lidwoord der eenheid* geeft te kennen, dat 't volgend substantief een enkele zelfstandigheid beteekent.
- 't *Bepalend lidwoord* is 't toonlooze aanwijzend voornaamwoord *de*, *der*, *the*. 't *Lidwoord der eenheid* is 't toonlooze telwoord *een*, *ein*, *an*.

Aanm. 't Voornaamwoord *the* en 't telwoord *an* zijn als zoodanig niet meer in 't Engelsch in gebruik.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>de</i>	der	<i>the</i>
G.	<i>des</i>	des	—
D.	<i>den</i>	dem	—
A.	<i>den</i>	den	<i>the</i>

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>de</i>	die	<i>the</i>
G.	<i>der</i>	der	—
D.	<i>der</i>	der	—
A.	<i>de</i>	die	<i>the</i>

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	' <i>t</i>	baß	<i>th</i>
G.	<i>des</i>	des	—
D.	<i>den</i>	dem	—
A.	' <i>t</i>	baß	<i>the</i>

De 3 Geslachten.

Meervoud.

N.	<i>de</i>	die	<i>the</i>
G.	<i>der</i>	der	—
D.	<i>den</i>	den	—
A.	<i>de</i>	die	<i>the</i>

Aanm. 'T staat voor *dat*, doch wordt voluit *het* geschreven door verwarring met 't persoonlijk voorn. *het* (insgelijks verkort 't).

Mannelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>een</i>	ein	<i>an</i>
G.	<i>een-s</i>	ein-es	—
D.	<i>een-en</i>	ein-em	—
A.	<i>een-en</i>	ein-en	<i>an</i>

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

N.	<i>een-e</i>	<i>ein-e</i>	<i>an</i>
G.	<i>een-er</i>	<i>ein-er</i>	—
D.	<i>een-er</i>	<i>ein-er</i>	—
A.	<i>een-e</i>	<i>ein-e</i>	<i>an</i>

Onzijdig.

Enkelvoud.

N.	<i>een</i>	<i>ein</i>	<i>an</i>
G.	<i>een-s</i>	<i>ein-eß</i>	—
D.	<i>een-en</i>	<i>ein-em</i>	—
A.	<i>een</i>	<i>ein</i>	<i>an</i>

De beteekenis sluit 't meervoud uit.

4. In 't Nederlandsch wordt de datief enkelvoud door den accusatief vervangen, indien dit bij 't substantief ook plaats heeft.

't Lidwoord der eenheid verliest vaak door afkapping de uitgangen *en* en *e*.

5. In 't Engelsch worden de gen. en datief door voorzetsels omschreven. *An* verliest den slotmedeklinker voor woorden, die 't zij in de uitspraak, 't zij ook in 't schrift, met een medeklinker beginnen, b. v. *a book*, *a hand*, *a year*, *a window*; dus ook voor de lange *u* (als *a union*), *eu* (als *a European*), *ew* (als *a ewe*), een stomme *h* door *u* gevolgd (als *a human creature*), *one* en *once* (als *such a one*, *a once flourishing and glorious empire*). Voor een niet-stomme *h* staat *an*, zoo de hoofdtoon op de tweede lettergreep valt: *an historical account*.

Aanm. Men verwarre 't lidwoord der eenheid niet met 't woordje *a* in uitdrukkingen als *he is a* (d. i. *on*) *coming*; *it is two a* (d. i. *of the*) *clock*; *here a* (d. i. *he*) *comes*; *he would a* (d. i. *have*) *fled*, enz.

6. In 't Nederlandsch smelt 't voorzetsel *te* met *den* en *der* samen tot *ten* en *ter*; eveneens eenige voorzetsels in 't Hoogduitsch met *dem*, *der* en *das*: *beim*, *am*, *im*, *vom*, *zum*, *zur*, *auf*, *aus*, *durch*, *für* en *in*. (Maar niet *hinter*, *wider*, enz.) Deze innige verbinding van voorzetsel en lidwoord heeft vooral in bijwoordelijke uitdrukkingen plaats: *ten behoeve*, *ten tweeden male*, *ten dienste*. In 't Hoogduitsch ook waar wij 't lidwoord weglaten: *im Stande*, *auf* *Neue*, *zum Beispiel*, (*in staat zijn*, *op nieuw*, *bij voorbeeld*) enz.

Aanm. Verkeerdelijk schrijft men *ten* (voor *te*) *uwen huize* en soortgelijke uitdrukkingen, waar 't bezittelijk voornaamwoord geen lidwoord voor zich duldt.

§ 35. WERKWOORDEN.

1. 't Werkwoord is een woord, dat 't werken eener zelfstandigheid beteekent. Die werking kan zijn tegenwoordig, verleden of toekomstend, en wel voltooid of onvoltooid; om dit uit te drukken bedient men zich van tijdvormen; door aanhechting van zekere uitgangen geeft men de personen te kennen, die de werking verrichten, namelijk den spreker, den hoorder of een derden persoon.
2. De persoonsuitgangen verschillen in de tijden en wijzen des werkwoords; de wijzen zijn drie in getal: de indicatief, de conjunctief en de imperatief. Voorts worden als zoodanig beschouwd de infinitief en de deelwoorden of de zelfstandig en bijvoeglijk naamwoordelijke vormen des werkwoords.
3. Een werkwoord heeft twee niet-saamgestelde tijden, den tegenwoordigen en den verleden tijd. Over de saamgestelde tijden zal later worden gehandeld.
4. De verandering in vorm, die een werkwoord ondergaat, heet *vervoeging*.

5. Men onderscheidt een sterke en zwakke vervoeging. De zwakke vervoeging omvat de eenstammige, de sterke vervoeging de twee- of meerstammige werkwoorden.

§ 36. STERKE VERVOEGING.

1. Om een sterk werkwoord te vervoegen dient men te kennen: den stam van den tegenwoordigen tijd, van den verleden tijd en van 't verleden deelwoord, in welke tijden de stamklinker veranderd wordt. Deze klankverwisseling heet (in 't Hoogduitsch) *Ablaut*.
2. De stam van den verl. tijd is in 't Hoogduitsch en Engelsch, benevens in zes klassen der Nederlandsche sterke werkwoorden voor 't enkel- en meervoud gelijk; men kan dan met drie gegevens volstaan.

In de vier overige klassen der Nederlandsche sterke werkwoorden verschilt in 't imperfect de klinker des enkelvouds van dien des meervouds, en zijn dus vier gegevens noodig. Deze heeten de *kenmerkende vormen* des werkwoords.

3. In de vervoeging heeft men in 't Hoogduitsch op twee verschijnselen te letten, welke in 't Nederlandsch en Engelsch ontbreken: de zoogenaamde Lautreinigung of *klankzuivering* en den Umlaut of *klankverzwakking*.
4. De *klankzuivering* bestaat hierin, dat in den 2den en 3den persoon enkelvoud van den teg. tijd indicatief en imperatief de oorspronkelijke *i* wederkeert (bewaard is), welke in de overige tegenwoordige tijden in *e*, *ä* of *ö* is overgegaan. Deze *i* wordt tot *ie* verlengd, zoo de *e*, *ä* in de overige tegenwoordige tijden lang wordt uitgesproken of door *h* versterkt is: *stehlen*, *befehlen*, *lesen*, *gebären*, enz. Doch *nehmen* heeft *du nimmst*, *er nimmt*, *nimm*, *treten*, *der trittst*, *er tritt*, *tritt*. Slechts weinig werkwoorden verwaarloozen deze klankzuivering.

Aann. Dichters bezigen somtijds in den teg. tijd ind. en imp. eu voor ie of ū: beut voor biet van bĳeten, leugſt voor lūgſt van lĳegen. Doch dit is geene klankzuivering.

5. De *klankverzwakking* heeft plaats:

- 1) van a tot ā, van o tot ō, van au tot āu in den 2den en 3den persoon enkelvoud van den teg. tijd indicatief en imperatief;
- 2) van a tot ā, van o tot ō, van u tot ū in den verl. tijd conjunctief, welke van den indicatief is afgeleid.

Aann. De klankverzwakking in den teg. tijd indicatief en imperatief komt niet voor in laden, ſalten, ſalzen, ſpalten, ſchallen, mahlen, ſaugen, ſchnauben, ſchrauben, kommen, ſchroten; voorts in baſſen en braten, zoo zij transitief gebruikt worden.

6. De sterke werkwoorden worden in tien klassen verdeeld:

Eerste klasse.

Nederlandsch.

De stamklinker in den teg. tijd is een gesloten *i* of *e*, in den verl. tijd ind. enkelv. gesloten *o* (oudtijds *a*), meervoud en verleden deelwoord gesloten *o*.

<i>Infinitief teg. tijd.</i>	<i>Ind. Verleden tijd.</i>		<i>Verleden deelw.</i>
	Enkelvoud.	Meervoud.	
1 binden	bond (oudt. band)	bonden	gebonden
2 blinken	blonk	blonken	geblonken
3 dingen	dong	dongen	gedongen
4 dringen	drong	drongen	gedrongen
5 drinken	dronk	dronken	gedronken
6 dwingen	dwong	dwongen	gedwongen
7 be-ginnen	-gon	-gonnen	-gonnen
8 glimmen	glom	glommen	geglommen
9 klimmen	klom	klommen	geklommen

10 klinken	klonk	klonken	geklonken
11 krimpen	kromp	krompen	gekrompen
12 ver-slinden	-slond	-slonden	-slonden
13 slinken	-slonk	-slonken	-slonken
14 spinnen	spou	spouwen	gesponnen
15 springen	sprong	sprongen	gesprongen
16 stinken	stonk	stonken	gestonken
17 vinden	vond	vonden	gevonden
18 winden	wond	wonden	gewonden
19 winnen	won	wonnen	gewonnen
20 wringen	wrong	wrongen	gewrongen
21 zingen	zong	zongen	gezongen
22 zinken	zonk	zonken	gezonken
23 verzinnen	-zon	-zonnen	-zonnen
24 verzwinden	-zwond	-zwonden	-zwonden
<hr/>			
25 [belgen]			ver-bolgen
26 bergen	borg	borgen	geborgen
27 delven	dolf	dolven	gedolven
28 gelden	gold	golden	gegouden
29 kerven	korf	korven	gekorven
30 melken	molk	molken	gemolken
31 [gerennen]			ge-ronnen
32 schelden	schold	scholden	gescholden
33 schenden	schond	schonden	geschonden
34 schenken	schonk	schonken	geschonken
35 smelten	smolt	smolten	gesmolten
36 vechten	vocht	vochten	gevochten
37 zenden	zond	zonden	gezonden (gezant)
38 zwelgen	zwolg	zwolgen	gezwolgen
39 zwellen	zwol	zwollen	gezwollen
40 zwemmen	zwom	zwommen	gezwommen

In den verl. tijd zijn afgeweken:

41	be-derven	-dierf	-dierven	-dorven
42	helpen	hielp	hielpen	geholpen
43	sterven	stierf	stierven	gestorven
44	werpen	wierp	wierpen	geworpen
45	werven	wierf	wierven	geworven
46	zwerfen	zwierf	zwierven	gezworven

NB. De regelmatige vormen *holp* en *zworf* komen bij dichters, de overige (*bedorf*, enz.) in de spreektaal somwijlen voor.

47	worden (oudt. <i>werden</i>)	werd (oudt. <i>ward</i>)	werden (oudt. <i>worden</i>)	geworden
----	----------------------------------	------------------------------	----------------------------------	----------

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd gesloten *i* of *e*, in den verl. tijd gesloten *a*, soms *o* of *u*, in 't verl. deelw. gesloten *u* of *o*.

1	binden	band	gebunden
4	bringen	drang	gedrungen
5	trinken	trank	getrunken
6	zwingen	zwang	gezwungen
10	flingen	flang	geflungen
12	schlingen	schlang	geschlungen
15	springen	sprang	gesprungen
16	stinken	stank	gestunken
17	finden	fand	gefunden
18	winden	wand	gewunden
20	ringen	rang	gerungen
21	singen	sang	gesungen
22	sinken	sank	gesunken
24	schwinden	schwand	geschwunden
48	schlingen	schlang	geschlungen
49	schwingen	schwang	geschwungen
	gelingen	gelang	gelungen

7	beginnen	-gann	-gonnen
14	spinnen	spann	gesponnen
19	gewinnen	-wann	-wonnen
23	finnen	fann	gesonnen
26	bergen	barg	geborgen
28	gelten	galt	gegolten
32	schelten	schalt	gescholten
40	schwemmen	schwamm	geschwommen
41	ver-berben	-darb	-dorben
42	helfen	half	geholfen
43	sterben	starb	gestorben
44	werfen	warf	geworfen
45	werben	warb	geworben
47	werden	ward, wurden	geworden
	wirren		verworren

8	glimmen	glomm	geglommen
9	flimmen	flomm	geflommen
30	melfen (melfst)	molf	gemolken
35	schmelzen (schmilzest)	schmolz	geschmolzen
36	fechten (fichtst)	focht	gefochten
39	schwellen (schwillst)	schwoll	geschwollen
	quellen (quillst)	quoll	gequollen
	schallen (schallst)	scholl	geschollen

3	dingen	dung	gedungen
	schinden	schund	geschunden.

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd een gesloten *i* of *e*, in den verl. tijd gesloten *a* of, als in 't verleden deelwoord, gesloten *u*, *o* en (voor *nd* en *gh*) *ou* :

7	<i>to begin</i>	<i>began</i>	<i>begun</i>
5	<i>to drink</i>	<i>drank (drunk)</i>	<i>drunk(en)</i>

11 to shrink	<i>shrunk</i> †)	<i>shrunk(en)</i>
13 to slink (wegsluipen)	<i>slunk</i>	<i>slunk</i>
14 to spin	<i>spun</i>	<i>spun</i>
15 to spring	<i>sprung</i>	<i>sprung</i>
16 to stink	<i>stunk</i>	<i>stunk</i>
20 to wring	<i>wrung</i> (ook zwak)	<i>wrung</i> (ook zwak)
21 to sing	<i>sung</i>	<i>sung</i>
22 to sink	<i>sunk</i>	<i>sunk(en)</i>
40 to swim	<i>swum</i>	<i>swum</i>
48 to sling	<i>slung</i>	<i>slung</i>
49 to swing	<i>swung</i>	<i>swung</i>
to cling	<i>clung</i>	<i>clung</i>
to fling	<i>flung</i>	<i>flung</i>
to ring	<i>rung</i>	<i>rung</i>
to sting	<i>stung</i>	<i>stung</i>
to string	<i>strung</i>	<i>strung</i>
<hr/>		
9 to climb	<i>clomb</i> (ook zwak)	<i>clomb</i> (ook zwak)
35 to melt	(zwak)	<i>molten</i> (ook zwak)
39 to swell	(zwak)	<i>swollen</i>
42 to help	<i>holp</i> (ook zwak)	<i>holpen</i> (ook zwak)
<hr/>		
1 to bind	<i>bound</i>	<i>bound(en)</i>
17 to find	<i>found</i>	<i>found</i>
18 to wind	<i>wound</i>	<i>wound</i>
36 to fight	<i>fought</i>	<i>fought(en)</i>
to grind	<i>ground</i>	<i>ground</i> (ook zwak)
<hr/>		
Denzelfden klinker in den teg. tijd als in 't verl. deelwoord heeft		
31 to run	<i>ran</i> (<i>run</i>)	<i>run</i>

Aanm. De transitieve *zwellen* en *schmelzen* worden zwak ver-voegd. — 't Werkwoord *worden* kent 't Engelsch alleen in de spreekwijze *woe worth!* — In 't Hoogduitsch is uit 't meervoud *wurden* een enkelvoud *wurde* gevormd; de conjunctief is natuur-lijk *würde*.

†) De verleden tijden met den klinker *u* hebben ook bijvormen met den oorspronkelijken klinker *a*: *shrank*, *slank*, *span*, enz.

Tweede Klasse.

Nederlandsch.

De stamvocaal is in den teg. tijd open *e*, in den verl. tijd enkelvoud gesloten *a*, meervoud open *a*, verleden deelwoord open *o*.

1 [beren]			geboren
2 bevelen	beval	bevalen	bevolen
3 breken	brak	braken	gebroken
4 komen (voor <i>kwemen</i>)	kwam	kwamen	gekomen
5 [helen]			ver-holen
6 nemen	nam	namen	genomen.
7 spreken	sprak	spraken	gesproken.
8 steken	stak	staken	gestoken
9 stelen	stal	stalen	gestolen
10 wreken	(<i>zwak</i>)		gewroken

Afgeweken zijn:

11 scheren	schoor	schoren	geschoren
12 treffen	trof	troffen	getroffen
13 bersten (barsten)	borst (<i>ook zwak</i>)		geborsten (gebarsten)
14 zweren	zwoor	zwoeren	gezwoeren
15 schrikken	schrok	schrokken	geschrokken

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd *e* (ä) in den verl. tijd *a*, in 't verleden deelwoord *o*.

1 gebären (gebierst)	gebar	geboren
2 befehlen (befiehest)	befahl	befohlen
3 brechen (brichst)	brach	gebrochen
4 kommen (kommt)	kam	gekommen
5 hehlen (hehlest)	(<i>zwak</i>)	ver- <i>h</i> ohlen
6 nehmen (nimmt)	nahm	genommen

7 spreken (sprichst)	sprach	gesprochen
8 stechen (stichst)	stach	gestochen
9 stehlen (stiehst)	stahl	gestohlen
10 rächen (rächst)	zwak	gerochen (ook zwak)
12 treffen (triffst)	traf	getroffen
13 bersten (birstest)	barst	geborsten
15 (er)schrecken (schrickst)	-schraf	-schrocken

Afgeweken zijn:

11 scheren (scherst)	schor	geschoren
14 schwären (schwärst)	schwor	geschworen
gähren (gährst)	gohr	gegohren
löschten (löschst)	lösch	gelöschten
dröschten (dröschst)	drasch, brosch	gedroschen.

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd *ea*, in den verl. tijd *a* of, als in 't verleden deelwoord, *o*.

1 <i>to bear</i>	<i>bare</i> (baarde)	<i>born</i> (geboren)
	<i>bore</i> (droeg)	<i>borne</i> (gedragen)
3 <i>to break</i>	<i>broke</i> (brake)	<i>broken</i>
4 <i>to come</i>	<i>came</i>	<i>come</i>
7 <i>to speak</i>	<i>spoke</i> (spake)	<i>spoken</i> (spoke)
9 <i>to steal</i>	<i>stole</i>	<i>stolen</i>
11 <i>to shear</i>	<i>shore</i> (ook zwak)	<i>shorn</i>
<i>to wear</i>	<i>wore</i> (ware)	<i>worn</i>
<i>to tear</i> †)	<i>tore</i> (tare)	<i>torn</i>

Afgeweken zijn:

<i>to stick</i> [naar de l]	<i>stuck</i>	<i>stuck</i>
<i>to burst</i>	<i>burst</i> (ook zwak)	<i>burst</i>

Aanm. De transitieve werkwoorden *schrikken*, *schrecken* en *löschten* zijn zwak.

†) *Verteren*, *verzehren*, *zetren* zijn van denzelfden stam; doch zwak.

Derde klasse.

Nederlandsch.

De stamklinker is in den teg. tijd open *e* of gesloten *i*, in den verl. tijd enkelvoud gesloten *a*, meervoud open *a*, in 't verleden deelwoord open *e*.

1 bidden	bad	baden	gebeden
2 liggen	lag	lagen	gelegen
3 zien	zag	zagen	gezien
4 zitten	zat	zaten	gezetten
5 eten, vr-eten	at, vr-at	aten, vr-aten	gegeten, gevr-eten
6 ver-geeten	-gat	-gaten	-geten
7 geven	gaf	gaven	gegeven
8 lezen	las	lazen	gelezen
9 meten	mat	maten	meten
10 genezen	-nas	-nazen	-nezen
11 treden	trad	traden	getreden
12 wezen	was	waren	gewezen (geweest)

Afgeweken zijn:

13 bewegen	bewoog	bewogen	bewogen
14 weven		(<i>zwak</i>)	geweven

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd *e* of *i*, in den verl. tijd *a*, in 't verleden deelwoord *e*.

1 bitten	bat	gebeten
2 liegen	lag	gelegen
3 sehen (siehst)	sah	gesehen
4 sitzen	sas	gesessen
5 essen (isst)	aß	geessen
6 ver-geffen (giffest)	-gaß	-geffen
7 geben (giebst)	gab	gegeben
8 lesen (liest)	las	gelesen

9	messen (miffest)	maß	gemessen
10	ge-nesen (genesest)	-naß	-nesen
11	treten (trittst)	trat	getreten
12	——	war	gewesen

Afgeweken zijn:

13	bewegen (overreden) (wegft)	bewog	bewogen
13	wiegen, erwägen (wägst)	wog, erwog	gewogen, erwogen
14	weben (webft)	wob (of zwak)	gewoben

Engelsch.

De stamklinker is in 't praesens *i, e (ea)*, in 't imperfect *a*, in 't verleden deelwoord gesloten *i, e, (ea)*.

1	<i>to bid</i>	<i>bade, bid †)</i>	<i>bidden, bid †)</i>
2	<i>to lie</i>	<i>lay</i>	<i>lain</i>
3	<i>to see</i>	<i>saw</i>	<i>seen</i>
4	<i>to sit</i>	<i>sat</i>	<i>sitten, sat</i>
5	<i>to eat</i>	<i>ate</i>	<i>eaten</i>
7	<i>to give</i>	<i>gave</i>	<i>given</i>
12		<i>was, were</i>	—

Afgeweken zijn:

6	<i>to get (forget)</i>	<i>gat, got</i>	<i>got, gotten</i>
14	<i>to weave</i>	<i>wove</i>	<i>woven</i>

Voorts behooren tot deze klasse:

<i>to sew</i>	zwak	<i>sewn</i> of zwak.
—	<i>quoth</i> (sprak)	—

Aann. *Bewegen* (aan den gang brengen, roeren) werd oudtijds zwak verwoegd; in deze beteekenis behoort nog het Hoogduitsche *bewegen* tot de zwakke conjugatie.

†) Gesyncopeerde vorm voor *bided*.

Vierde klasse.

Nederlandsch:

De stamklinker is in den teg. tijd *ij*, in den verl. tijd enkelvoud scherp heldere *e*, in 't meervoud en 't verleden deelwoord een zacht heldere *e*.

1 bijten	beet	beten	gebeten
2 blijken	bleek	bleken	gebleken
3 blijven	bleef	bleven	gebleven
4 dijgen	deeg	degen	gedegen
5 drijven	dreef	dreven	gedreven
6 ver-dwijnen	-dween	-dwenen	-dwenen
7 glijden	gleed	gleden	gegleden
8 grijnen	green	grenen	gegrenen
9 grijpen	greep	grepen	gegrepen
10 hijgen	heeg (<i>ook zwak</i>)	hegen	<i>zwak</i>
11 hijschen	heesch	heschen	gheschen
12 kijken	keek	keken	gekeken
13 kijven	keef	keven	gekeven
14 knijpen	kneep	knepen	geknepen
15 krijgen	kreeg	kregen	gekregen
16 krijschen	kreesch	kreschen	gekreschen
17 krijten	kreet	kreten	gekreten
18 kwijten	kweet	kweten	gekweten
19 lijden	leed	leden	geleden
20 lijken	leek	leken	geleken
21 mijden	meed	meden	gemeden
22 nijgen	neeg	negen	genegen
23 nijpen	neep	nepen	genepen
24 pijpen	peep	pepen	gepepen
25 prijzen	prees	prezen	geprezen
26 rijden	reed	reden	gereden
27 rijgen	reeg	regen	geregen
28 rijten	reet	reten	gereten
29 rijven	reef	reven	gereven

30	rijzen	rees	rezen	gerezen
31	schijnen	scheen	schenen	geschenen
32	schrijden	schreëd	schreden	geschreden
33	schrijven	schreef	schreven	geschreven
34	slijpen	sleep	slepen	geslepen
35	slijten	sleet	sleten	gesleten
36	smijten	smeet	smeten	gesmeten
37	snijden	sneed	sneden	gesneden
38	spijten	speet	speten	gespeten
39	splijten	spleet	spleten	gespleten
40	stijgen	steeg	stegen	gestegen
41	stijven	steef	steven	gesteven
42	strijden	streed	streden	gestreden
43	strijken	streek	streken	gestreken
44	aan-tijgen	-teeg	-tegen	-getegen
45	wijken	week	weken	geweken
46	wijten	weet	weten	geweten
47	wijzen	wees	wezen	gewezen
48	wrijven	wreef	wreven	gewreven
49	zijgen	zeeg	zegen	gezegen
50	zwijgen	zweeg	zwegen	gezwegen
51	be-zwijken	-zweek	-zweken	-zweken
52	be-zwijmen	-zweem	-zwemen	-zwemen

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd ei, in den verl. tijd i, ie, in 't verleden deelwoord i, ie.

NB. De i staat voor t, p, f, ch, fß.

1	beifßen	bisß	gebiffen
2	bleichen	blich	geblichen
3	bleiben	blieb	geblieben
4	gediehen	gedieß	gediehen
5	trieben	trieb	getrieben
7	gleiten	glitt	geglichen

9 greifen	griff	gegriffen
13 feifen	fiß	gefißen
14 kneipen, kneifen	knipp, kniff	geknippen, gekniffen
19 leiden	litt	gelitten
20 gleichen	glich	geglichen
21 meiden	mied	gemieden
24 pfeifen	pfiff	gepfiffen
25 preisen	pries	gepriesen
26 reiten	ritt	geritten
28 reißen	riß	geriffen
31 scheinen	ſchien	geſchienen
32 schreiten	ſchritt	geſchritten
33 schreiben	ſchrieb	geſchrieben
34 schleifen	ſchliff	geſchliffen
35 schleiß	ſchliß	geſchliffen
36 schmeiß	ſchmiß	geſchmißen
37 schneiden	ſchnitt	geſchnitten
40 steigen	stieg	geſtiegen
42 streiten	ſtritt	geſtritten
43 streichen	ſtrich	geſtrichen
44 ziehen	zieh	geziehen
45 weichen	wich	gewichen
47 weisen	wies	gewiesen
48 reiben	rieb	gerieben
50 schweigen	ſchwieg	geſchwiegen
befeiß	-fliß	-fliffen
speien	ſpie	geſpieen
schleichen	ſchlich	geſchlichen

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd een open *i*, in den verl. tijd een open *o* of, als in 't verleden deelwoord, een gesloten *i*.

1 to bite	bit	bitten
5 to drive	drove	driven

7	<i>to glide</i>	—	---
	daarnaast: <i>to slide</i>	<i>slid</i>	<i>slid(den)</i>
26	<i>to ride</i>	<i>rode</i>	<i>rid(den)</i>
29	<i>to rive</i> (splijten)	<i>rove</i> of zwak	<i>riven</i>
28	<i>to write</i> (schrijven)	<i>wrote</i>	<i>written</i>
36	<i>to smite</i>	<i>smote</i>	<i>smit(ten)</i>
42	<i>to stride</i> (gaan, schrijden)	<i>strode</i>	<i>strid(den)</i>
	<i>to chide</i>	<i>chid</i>	<i>chid(den)</i>
	<i>to strive</i> (,streven')	<i>strove</i>	<i>striven</i>
	<i>to writhe</i> † (draaijen, wringen) zwak		<i>writhen</i>
	(bijvorm) <i>to wreath</i> (vlechten) zwak		<i>wreathen</i> (ook zwak)
	<i>to thrive</i> (tieren)	<i>throve</i>	<i>thriven</i> (ook zwak)

Afgeweken zijn:

31	<i>to shine</i>	<i>shone</i> (ook zwak)	<i>shone</i> (ook zwak)
	<i>to abide</i> (verbeiden)	<i>abode</i>	<i>abode</i>
43	<i>to strike</i> (naar de I)	<i>struck</i>	<i>struck</i>

Aanm. Zwak vervoegd worden de transitieve *bleichen*, (*fič*) *neigen*, *schleifen* (sleepeu), *schweigen* (doen zwiigen), *to gripe* (9) en *pijpen* (op de pijp of fluit spelen). Oudtijds zwak waren *belijen*, thans *belijden*, *prijzen*, *wijzen*, van waar *gewijsde*. *Stijven* heeft in de overdrachtelijke beteekenis ook een zwakken verl. tijd *stijfde*, en steeds 't zwakke deelwoord *gestijfd*.

Vijfde Klasse.

Nederlandsch.

De stamklinker is in den teg. tijd *ie* of *ui*, in den verl. tijd enkelvoud een scherpe, meervoud en verl. deelwoord een zachte heldere *o*.

1	bieden	bood	boden	geboden
2	buigen	boog	bogen	gebogen
3	bedriegen	-droog	-drogen	-drogen

†) Vergelijk ons *wreed*.

4	ver-drieten	-droot	-droten	-droten
5	druipen	droop	dropen	gedropen
6	duiken	dook	doken	gedoken
7	fluiten	flood	floten	gefloten
8	gieten	goot	goten	gegoten
9	kiezen	koos	kozen	gekozen
10	klieven	kloof	kloven	gekloven
11	kluiven	kloof (<i>ook zwak</i>)	kloven	gekloven (<i>ook zwak</i>)
12	kruï(d)en	krooi (<i>ook zwak</i>)	krooien	gekrooien (<i>ook zwak</i>)
13	kruipen	kroop	kropen	gekropen
14	liegen	loog	logen	gelogen
15	ver-liezen	-loor	-loren	-loren
16	luiken	look	loken	geloken
17	ge-nieten	-noot	-noten	-noten
18	pluizen	ploos (<i>ook zwak</i>)	plozen	geplozen (<i>ook zwak</i>)
19	{ ruiken rieken	rook	roken	geroken
20	schieten	schoot	schoten	geschoten
21	schuiven	schoof	schoven	geschoven
22	schuilen	school (<i>ook zwak</i>)	scholen	gescholen
23	sluiken	slook	sloken	gesloken
24	sluipen	sloop	slopen	geslopen
25	sluiten	sloot	sloten	gesloten
26	snuiven	snoof	snoven	gesnoven
27	snuiten	snoot	snoten	gesnoten
28	spruiten	sproot	sproten	gesproten
29	spuiten	spoot	spoten	gespoten
30	stuiven	stoof	stoven	gestoven
31	tijgen (voor <i>tiegen</i>)	toog	togen	getogen
32	vlieden	vlood	vloten	gevloden
33	vliegen	vloog	vlogen	gevloegen
34	vlieten	vloot	vloten	gevloten
35	vriezen	vroom (vroos)	vroren (vrozen)	gevroren (gevrozen)
36	zieden	zood (<i>ook zwak</i>)	zoden	gezoden
37	zuigen	zoog	zogen	gezogen
38	zuipen	zoop	zopen	gezopen

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd ie, ü of au, in den verl. tijd en 't verleden deelwoord o.

1 bieten	bot	geboten
2 biegen	bog	gebogen
3 trügen	trog	getrogen
4 ver-drießen	-droß	-droffen
5 triefen	troff	troffen
8 gießen	goß	gegoffen
9 führen, fiesen	for	geforen
13 kriechen	kroch	gekrochen
14 lügen	log	gelogen
15 ver-lieren	-lor	-loren
17 ge-nießen	-noß	-noffen
19 riechen	roch	gerochen
20 schießen	schoß	geschossen
21 schieben	schob	geschoben
25 schließen	schloß	geschlossen
26 schnauben (schraubst)	schnob	geschnoben
28 sprießen	sproß	gesproffen
30 stieben	stob	gestoben
31 ziehen	zog	gezogen
32 fliehen	floh	geflohen
33 fliegen	flog	geflogen
34 fließen	floß	gestoffen
35 frieren	fror	gefroren
36 fieden	fott (ook zwak)	gefotten (ook zwak)
37 saugen (saugt)	sog	gesogen
38 saufen (säuft)	soff	gesoffen
schrauben (schraubst)	schrob (ook zwak)	geschroben (ook zwak)

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd *ee* of *ea*, in den verl. tijd en 't verleden deelwoord *o*.

9	<i>to choose</i>	<i>chose</i>	<i>chosen</i>
10	<i>to cleave</i>	<i>clove (clave, cleft)</i>	<i>cloven (cleft)</i>
35	<i>to freeze</i>	<i>froze</i>	<i>frozen</i>
36	<i>to seeth</i>	<i>sod (ook zwak)</i>	<i>sod(den) (ook zwak)</i>

Afgeweken zijn:

6	<i>to bid</i> [naar de III] †)	<i>bade (bid)</i>	<i>bidden</i>
33	<i>to fly</i> [naar de X]	<i>flew</i>	<i>flown</i>

ZESDE KLASSE.

Nederlandsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verl. deelw. *a*, in den verl. tijd *oe*.

1	bakken	<i>zwak</i>	gebakken
2	dragen	droeg	gedragen
3	graven	groef	gegraven
4	lachen	<i>zwak (dichterl.: loech)</i>	gelachen
5	laden	<i>zwak</i>	geladen
6	malen	<i>zwak</i>	gemalen
7	varen	voer	gevaren
8	slaan (v. <i>slagen</i>)	sloeg	geslagen
9	waaien	woei (<i>ook zwak</i>)	<i>zwak</i>

Afgeweken zijn:

10	heffen	hief	geheven
11	scheppen	schiep	geschapen
12	wassen	wies	gewassen
13	wasschen	wiesch	gewasschen
14	zweren	zwoer	gezworen

†) Evenzoo *to forbid*. *To bid* (uitnoodigen, ons ,bidden') en *to bid* (gebieden) waren in 't Angelsaxisch twee verschillende woorden, doch zijn in 't Nieuwengelsch met elkaar verward.

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verl. deelw. *a*, in den verl. tijd *u*.

1	bacfen (bäckft)	buf (ook zwak)	gebacfen
2	tragen (trägf)	trug	getragen
3	graben (gräbft)	grub	gegraben
5	laden (ladest)	lub (ook zwak)	geladen
6	mahlen (mahlst)	zwak	gemahlen
7	fahren (fährt)	fuhr	gefahren
8	schlagen (schlägt)	schlug	geschlagen
11	schaffen (schafft)	schuf	geschaffen
12	wachsen (wächst)	wuchs	gewachsen
13	waschen (wäscht)	wusch	gewaschen

Afgeweken zijn:

10	heben (naar de V)	hob	gehoben
14	schwören	schwur, schwor	geschworen

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verl. deelw. *a*, in den verl. tijd *o* (*oo*).

1	<i>to bake</i>	zwak	<i>baken</i> (ook zwak)
3	<i>to grave</i>	zwak	<i>graven</i> (ook zwak)
5	<i>to lade, load</i>	zwak	<i>laden, loaden</i>
11	<i>to shape</i>	zwak	<i>shapen</i> (ook zwak)
12	<i>to wax</i>	<i>wax</i> (ook zwak)	<i>waxen</i> (ook zwak)
13	<i>to wash</i>	zwak	zwak, doch <i>unwashen</i>
	<i>to awake</i>	<i>awoke</i>	zwak
	<i>to shave</i>	zwak	<i>shaven</i> (ook zwak)
	<i>to shake</i>	<i>shook</i>	<i>shaken</i> (<i>shook</i>)
	<i>to take</i>	<i>took</i>	<i>taken</i>
	<i>to forsake</i>	<i>-sook</i>	<i>-saken</i>

Afgeweken zijn:

2	<i>to draw</i> (naar de X)	<i>drew</i>	<i>drawn</i>
8	<i>to slay</i> (naar de X)	<i>slew</i>	<i>slain</i>
10	<i>to heave</i> (naar de V)	<i>hove</i> (ook zwak)	<i>hoven</i> (ook zwak)
14	<i>to swear</i> (naar de V)	<i>swore</i>	<i>sworn</i>

Aanm. Zwak worden vervoegd *malen* (schilderen), *malen* (schilderen), *scheppen* (putten), *schöpfen*, *lachen*, *to laugh*; *laden*, in de beteekenis van *laden*, heeft ook een zwakken verl. tijd. *Vragen* en *fragen* behooren zwak vervoegd te worden; dus *vraagde* en *fragte*. 't *Trans. baden* (*badst*) heeft in den verl. tijd *badte*, in 't verl. deelw. *gebaden*.

ZEVENDE EN ACHTSTE KLASSE.

Nederlandsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verl. deelw. van de zevende klasse een *gesloten*, van de achtste klasse een *open a*, in den verl. tijd *ie*.

NB. Voor *ng* wordt *ie* tot *i* verkort.

1	banuen	zwak	gebannen
2	hangen	hing	gehangen
3	houden (voor <i>halden</i>)	hield	gehouden
4	spannen	zwak	gespannen
5	spouwen (voor <i>spalden</i>)	zwak	gespouwen
6	vouwen (voor <i>valden</i>)	zwak	gevouwen
7	vallen	viel	gefallen
8	vangen	ving	gevangen
9	zouten (voor <i>zalten</i>)	zwak	gezouten
10	blazen	bliis	geblazen
11	braden	zwak	gebraden
12	laten	liet	gelaten
13	raden	ried	geraden
14	slapen	sliep	geslapen

Hoogduitsch.

De stamklinker is gelijk aan dien van 't Nederlandsch.

2	hanger (hängst)	hing	gehangen
3	halten (hältst)	hielt	gehalten
5	spalten (spaltest)	zwak	zwak of gespalten
6	falten (faltest)	zwak	zwak of gefalten
7	fallen (fällst)	fiel	gefallen
8	fangen (fängst)	fing	gefangen
9	salzen (salzest)	zwak	zwak of gesalzen
10	blasen (bläsest)	blies	geblasen
11	braten (brätst)	briet	gebraten
12	lassen (lässest)	liess	gelassen
13	rathen (rätst)	rieth	gerathen
14	schlafen (schläfst)	schlief	geschlafen

Engelsch.

De stamklinker is in den teg. tijd gesloten *a* (*o*), in den verl. tijd *e* (*u*), in 't verleden deelwoord *a* (*o*, *u*). De achtste klasse ontbreekt.

7	<i>to fall</i>	<i>fell</i>	<i>fallen</i>
2	<i>to hang</i>	<i>hung</i>	<i>hung</i>
3	<i>to hold</i>	<i>held</i>	<i>holden, held</i>
6	<i>to fold</i>	zwak	<i>folden</i>

Aann. Gesalzt, gespaltet en gefaltet komen als deelwoorden, gesalzen, gespalten, gefalten als adjectieven voor. 't Trans. braten (bratest) heeft in den verl. tijd brateete, doch in 't verl. deelw. gebraten. Van *to hang* is de verleden tijd en 't verleden deelwoord *hanged* in de beteekenis van *ophangen* (aan de galg).

NEGENDE EN TIENDE KLASSE.

Nederlandsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verleden deelwoord van de negende klasse een scherpheldere *oo* (*ou*), van de tiende klasse een scherpheldere *ee* (*ei*), in den verl. tijd *ie*.

IX Klasse.

1	brouwen	<i>zwak</i>	gebrouwen
2	houwen	hieuw	gchouwen
3	loopen	liep	geloopen
4	stooten	stiet	gestooten
5	roepen	riep	geroepen

X Klasse.

6	heeten	<i>zwak</i>	geheeten
7	scheiden	<i>zwak</i>	gescheiden

Hoogduitsch.

De stamklinker is in den teg. tijd en 't verleden deelwoord van de negende klasse *au* (*o*), van de tiende klasse *ei*, in den verl. tijd *ie*.

IX Klasse.

2	hauen (hauft)	hieb	gehauen
3	laufen (läuft)	lief	gelaufen
4	stoßen (stößt)	stieß	gestoßen
5	rufen (ruft)	rief	gerufen
	schroten (schrotet)	zwak	geschroten

X Klasse.

6	heißen	hieß	geheißen
7	scheiden	schied	geschieden (afgew.)

Engelsch.

De stamklinker is in den verl. tijd *e*, in den teg. tijd en 't verleden deelwoord *o* (in de negende klasse ook *e* of *ea*).

IX Klasse.

	<i>to beat</i>	<i>beat</i> (zwak voor <i>beated</i>)	<i>beaten</i> (ook zwak)
	<i>to grow</i>	<i>grew</i>	<i>grown</i>
	<i>to throw</i>	<i>threw</i>	<i>thrown</i>
2	<i>to hew</i>	zwak	<i>hewn</i> (ook zwak)

X Klasse.

6	——	<i>hight</i>	<i>hight</i>
	<i>to blow</i>	<i>blew</i> (ook zwak)	<i>blown</i>
	<i>to crow</i>	<i>crew</i> (ook zwak)	zwak
	<i>to know</i>	<i>knew</i>	<i>known</i>
	<i>to mow</i>	zwak	<i>mown</i> (ook zwak)
	<i>to sow</i>	zwak	<i>sown</i> (ook zwak)

Aann. *hauen* heeft in de beteekenis *aan stukken houwen* of *beeldhouwen* *hauete*. Opmerkelijk zijn de sterkere bijvormen *shown* (of *shewn*) en *strown* (of *strewn*) der zwakke werkwoorden *to strow* (of *strew*) en *to show* (of *shew*). Over *to fly*, *to slay*, *to draw*, zie de tabel.

Overzicht

DER KLINKERVERWISSELING.

		Teg. tijd.	Verl. tijd.	Verl. Deelw.
I.	Ned.	i, e	o	o
	Hoogd.	i, e	a	u
	Eng.	i	a	u
II.	Ned.	e	a, â	o
	Hoogd.	e	a	o
	Eng.	ea	o	o

		Teg. tijd.	Verl. tijd.	Verl. Deelw.
III.	Ned.	e	a, â	e
	Hoogd.	e	a	e
	Eng.	i	a	i
IV.	Ned.	ij	ee, e	e
	Hoogd.	ei	i	i
	Eng.	i	o	i
V.	Ned.	ie, ui	oo, o	o
	Hoogd.	ic	o	o
	Eng.	ea, ee	o	o
VI.	Ned.	a	oe	a
	Hoogd.	a	u	a
	Eng.	a	oo	a
VII.	Ned.	a	ie	a
	Hoogd.	a	ie	a
	Eng.	a	e	a
VIII.	Ned.	â	ie	â
	Hoogd.	a	ie	a
	Eng.		ontbreekt.	
IX.	Ned.	ou (oo)	ie	ou (oo)
	Hoogd.	au	ie	au
	Eng.	o	e	o
X.	Ned.	ei (ee)	ie	ei (ee)
	Hoogd.	ei	ie	ei
	Eng.	o	e	o

§ 37. ZWAKKE VERVOEGING.

Kenmerkende vormen.

1. In de zwakke vervoeging a) heeft klankverwisseling (Ab-laut) noch klankverzwakking (Umlaut) plaats; b) wordt de verl. tijd gevormd door aanhechting van den tijdsuitgang

(Nederlandsch) *ede* of *de*, (Hoogduitsch) *ete* of *te*, (Engelsch) *ed*; *c*) eindigt 't verleden deelwoord niet op *en*, maar op (Nederlandsch) *d*, (Hoogduitsch) *t* of *t*, (Engesch) *ed*. Voorbeelden:

Teg. tijd vragen	Verl. tijd	vraagde	Verl. deelw.	gevraagd	
"	fragen	"	fragte	"	gefragt
"	<i>to ask</i>	"	<i>asked</i>	"	<i>asked</i>

I. 1. In 't Nederlandsch komt de volle vorm *ede* zeer zelden voor, en dan alleen in 't meervoud van den verl. tijd achter stammen, die op *d* of *t* uitgaan, ten einde dezen tijd duidelijk van den teg. tijd te onderscheiden: *antwoordeDEN*, *gij antwoordeDET*, *zij antwoordeDEN*, *wij wachtEDEN*, *gij wachtEDET*, *zij wachtEDEN*.

2. Achter de scherpe sluitletters (*p*, *t*, *k*, *f*, *ch*, *s*) van den stam worden de uitgangen *de* van 't imperfect en *d* van 't verleden deelwoord tot *te* en *t* verscherpt: *kappen*, *kap-te*, *gekap-t*; *vatten*, *vatte*; *pakken*, *pak-te*, *gepak-t*; *straffen*, *straf-te*, *gestraft*; *pochen*, *poch-te*, *gepoch-t*; *missen*, *mis-te*, *gemis-t*.

Aanm. 1. De *d* en *t* van 't verleden deelwoord vallen weg na de *d* of *t*, waar de stam op uitgaat: *gevat* voor *gevatT*; *geleid* voor *geleidD*.

Aanm. 2. Indien *f* en *s* *onecht* zijn, d. i. in de vervoeging in *v* en *z* overgaan, worden *de* en *d* niet verscherpt: *vreezen*, *vreesde*, *gevreesd*; *toeven*, *toefde*, *getoefd*. Evenmin indien de *s* vooraf wordt gegaan door een toonloozen klinker: *vonnissen*, *vonnisDE*, *gevonnisD*; daarentegen *vernissen*, *verniste*, *gevernist*.

II. In 't Hoogduitsch wordt de volle vorm *ete* en *et* alleen gehecht aan stammen, welke op *b*, *t*, *th* en *ft* uitgaan: *reben*, *redete*, *geredet*; *wartet*, *wartete*, *gewartet*; *wüthten*, *wüthete*, *gewüthet*; *fosten*, *fostete*, *gefostet*; ook wel achter *f*: *reifen*, *reifete* of *reif'te*, *gereifet* of *gereif't*.

III. In 't Engelsch wijkt de *e* van den stam voor de *e* van den uitgang *ed*: *love*, *loved*; eenige zwakke werkwoorden vormen den verl. tijd en 't verleden deelwoord door eene syncope of uitstooting der *e*; de *d* wordt daarbij dikwijls verscherpt of afgeworpen, de open stamvocaal meestal gesloten:

Eerste Klasse.

(Syncope der *e*. De vocaal wordt gesloten.)

<i>to flee</i> (vlieden)	<i>fled</i>	<i>fled</i>
<i>to lay</i> (leggen)	<i>laid</i>	<i>laid</i>
<i>to say</i> (zeggen)	<i>said</i>	<i>said</i>
<i>to pay</i> (betalen)	<i>paid</i>	<i>paid</i>
<i>to stay</i> (blijven)	<i>staid</i>	<i>staid</i>
<i>to shoe</i> (schoeien)	<i>shod</i>	<i>shod</i>
<i>to hear</i> (hooren)	<i>heard</i>	<i>heard</i>

(Met klankzuivering; de stamvocaal komt, schoon gewijzigd, te voorschijn.)

<i>to sell</i> (verkoopen)	<i>sold</i>	<i>sold</i>
<i>to tell</i> (vertellen)	<i>told</i>	<i>told</i>

Tweede Klasse.

(Syncope der *e*; *d* valt weg; de vocaal is of wordt gesloten).

<i>to bestead</i> (bijstaan)	<i>bestead</i>	<i>bestead</i>
<i>to betide</i> (gebeuren)	<i>betid</i>	<i>betid</i>
<i>to bleed</i> (bloeden)	<i>bled</i>	<i>bled</i>
<i>to breed</i> (broeien)	<i>bred</i>	<i>bred</i>
<i>to feed</i> (voeden)	<i>fed</i>	<i>fed</i>
<i>to lead</i> (leiden)	<i>led</i>	<i>led</i>
<i>to read</i> (lezen)	<i>read</i> (spr. uit <i>red</i>)	<i>read</i>
<i>to shed</i> (uitgieten)	<i>shed</i>	<i>shed</i>
<i>to rid</i> (bevrijden)	<i>rid</i>	<i>rid</i>
<i>to speed</i> (zich spoeden)	<i>sped</i>	<i>sped</i>
<i>to spread</i> (spreiden)	<i>spread</i>	<i>spread</i>
<i>to cast</i> (werpen)	<i>cast</i>	<i>cast</i>
<i>to cost</i> (kosten)	<i>cost</i>	<i>cost</i>

<i>to cut</i> (snijden)	<i>cut</i>	<i>cut</i>
<i>to hit</i> (treffen)	<i>hit</i>	<i>hit</i>
<i>to knit</i> (breien)	<i>knit</i> (<i>knitted</i>)	<i>knit</i> (<i>knitted</i>)
<i>to fleet</i> (vervloeien)	<i>flet</i>	<i>flet</i>
<i>to let</i> (laten)	<i>let</i>	<i>let</i>
<i>to lift</i> (oplichten)	<i>lift</i> (<i>lifted</i>)	<i>lift</i> (<i>lifted</i>)
<i>to put</i> (zetten)	<i>put</i>	<i>put</i>
<i>to light</i> (lichten)	<i>light</i>	<i>light</i>
<i>to meet</i> (ontmoeten)	<i>met</i>	<i>met</i>
<i>to quit</i> (verlaten)	<i>quit</i> (<i>quitted</i>)	<i>quit</i> (<i>quitted</i>)
<i>to light</i> (aantreffen)	<i>lit</i>	<i>lit</i>
<i>to set</i> (zetten)	<i>set</i>	<i>set</i>
<i>to shut</i> (schieten)	<i>shut</i>	<i>shut</i>
<i>to slit</i> (slijten)	<i>slit</i> (<i>slitted</i>)	<i>slit</i> (<i>slitted</i>)
<i>to spit</i> (spuwen)	<i>spit</i> (<i>spitted</i>)	<i>spit</i> (<i>spitted</i>)
<i>to split</i> (splijten)	<i>split</i>	<i>split</i>
<i>to thrust</i> (stooten)	<i>thrust</i>	<i>thrust</i>
<i>to wet</i> (bevochtigen)	<i>wet</i> (<i>wetted</i>)	<i>wet</i> (<i>wetted</i>)
<i>to wont</i> (gewend zijn)	<i>wont</i>	<i>wont</i>
<i>to sweat</i> (zweelen)	<i>sweat</i>	<i>sweat</i>
<i>to shoot</i> (schieten)	<i>shot</i>	<i>shot</i>

Derde Klasse.

(Syncope der *e*; *d* smelt met de sluitletter samen tot *t*.)

<i>to bend</i> (buigen)	<i>bent</i> (<i>bended</i>)	<i>bent</i> (<i>bended</i>)
<i>to build</i> (bouwen)	<i>built</i> (<i>builded</i>)	<i>built</i> (<i>builded</i>)
<i>to gild</i> (vergulden)	<i>gilt</i> (<i>gilded</i>)	<i>gilt</i> (<i>gilded</i>)
<i>to gird</i> (gorden)	<i>girt</i> (<i>girded</i>)	<i>girt</i> (<i>girded</i>)
<i>to lend</i> (leenen)	<i>lent</i>	<i>lent</i>
<i>to rend</i> (scheuren)	<i>rent</i>	<i>rent</i>
<i>to send</i> (zenden)	<i>sent</i>	<i>sent</i>
<i>to spend</i> (verkwisten)	<i>spent</i>	<i>spent</i>
<i>to clothe</i> (kleden)	<i>clad</i> (<i>clothed</i>)	<i>clad</i> (<i>clothed</i>)

Vierde Klasse

(Syncope der *e*; *d* wordt verscherpt tot *t*.)

<i>to dwell</i> (wonen)	<i>dwelt</i>	<i>dwelt</i>
<i>to creep</i> (kruipen)	<i>crept</i>	<i>crept</i>
<i>to bereave</i> (berooven)	<i>bereft</i>	<i>bereft</i>
<i>to keep</i> (houden)	<i>kept</i>	<i>kept</i>
<i>to deal</i> (handelen)	<i>dealt</i>	<i>dealt</i>
<i>to dream</i> (droomen)	<i>dreamt</i> (<i>dreamed</i>)	<i>dreamt</i> (<i>dreamed</i>)
<i>to feel</i> (voelen)	<i>felt</i>	<i>felt</i>
<i>to kneel</i> (knielen)	<i>knelt</i> (<i>knelled</i>)	<i>knelt</i> (<i>knelled</i>)
<i>to lean</i> (leunen)	<i>leant</i> (<i>leaned</i>)	<i>leant</i> (<i>leaned</i>)
<i>to leap</i> (springen)	<i>leapt</i> , <i>lept</i>	<i>leapt</i> , <i>lept</i>
<i>to lose</i> (verliezen)	<i>lost</i>	<i>lost</i>
<i>to mean</i> (meenen)	<i>meant</i>	<i>meant</i>
<i>to sleep</i> (slapen)	<i>slept</i>	<i>slept</i>
<i>to smell</i> (ruiken)	<i>smelt</i> (<i>smelled</i>)	<i>smelt</i> (<i>smelled</i>)
<i>to spill</i> (storten)	<i>spilt</i> (<i>spilled</i>)	<i>spilt</i> (<i>spilled</i>)
<i>to sweep</i> (vegen)	<i>swept</i> (<i>sweeped</i>)	<i>swept</i> (<i>sweeped</i>)
<i>to weep</i> (weenen)	<i>wept</i>	<i>wept</i>
<i>to leave</i> (verlaten)	<i>left</i>	<i>left</i>

§ 38. STERKE EN ZWAKKE VERBUIGING.

1. De met voorvoegsels, partikels of andere woorden samengestelde werkwoorden volgen de verbuiging hunner stamwoorden: *verdrinken* als *drinken*; *ertrinken* als *trinken*; *to forgive* als *to give*. Derhalve worden de schijnbaar met werkwoorden samengestelde, inderdaad van naamwoorden gevormde werkwoorden zwak vervoegd: *dwarsdrijven*, *dwarsdrijfde*, *gedwarsdrijfd* van *dwarsdrijver*; *beeldhouwen*, *beeldhouwde*, *gebeeldhouwd* van *beeldhouwer*; *beraadslagen*, *beraadslaagde*, *beraadslaagd* van *raadslag*; *glimlachen*, *glimlachte*, *geglimlacht* van *glimlach*; *herbergen*, *herbergde*, *geherbergd* van *herberg*; *verwelkomen*, *verwelkomde*, *verwelkomd* van *welkom*. Evenzoo *berathschlagen*,

- berathschlagte, berathschlagt van Rathschlag; umringen, heirathen, herbergen, veranlassen, bewillkommen, bemitleiden, beauftragen van Ring, Heirath, Herberg, Anlaß, willkommen, Mitleid, Auftrag, enz.
2. 't Verleden deelwoord heeft in 't Nederlandsch en Hoogduitsch steeds 't voorvoegsel *ge*, *ge*, behalve bij werkwoorden, die met voorvoegsels of onscheidbare partikels zijn saamgesteld: *begeeren*, *begeerd*; *vertellen*, *verteld*; *onderhouden*, *onderhouden*; *begeeren*, *begeert*; *erzählen*, *erzählt*, *unterhalten*, *unterhalten*. Tevens zijn uitgezonderd de Hoogduitsche werkwoorden op *iren*: *studiren*, *studirt*; *halbiren*, *halbirt*, *regieren*, *regiert*; voorts *offenbaren*, *offenbart*, *frohlocken*, *frohlockt*, enz. 't werkwoord *werden*, zoo 't als hulpwerkwoord gebruikt wordt: er *ist* geliebt worden. Den hoofdregel volgen de Nederlandsche werkwoorden, die met *wan* zijn samengesteld: *wanhopen*, *gewanhoopt*.
3. Om een werkwoord te kunnen vervoegen, dient men te weten, welke tijden van de kenmerkende vormen worden afgeleid: op zich zelf staan *a*) de verl. tijd enkelvoud indicatief, zoo de klinker van dien des meervouds verschilt (nl. in de 2e, 3e, 4e en 5e klasse der Nederlandsche sterke werkwoorden); *b*) 't verleden deelwoord. — Van den verl. tijd meervoud (of enkelvoud, zoo dit denzelfden klinker heeft) wordt afgeleid de verl. tijd des conjunctiefs; van den teg. tijd des infinitiefs de overige tegenwoordige tijden.
4. De tijdsuitgangen zijn:
- 1) voor den teg. tijd infinitief (Ned.) *en*, (Hoogd.) *en*; ontbreekt in 't Engelsch.
 - 2) voor 't teg. deelw. (Ned.) *ende*, (Hoogd.) *end*, (Eng.) *ing*.
 - 3) voor 't verl. deelw. *sterk*: (Ned.) *en*, (Hoogd.) *en*, (Eng.)

en, n of ontbr. — *zwak*: (Ned.) *d* (*t*), (Hoogd.) *et*, (Eng.) *ed* (*d*, *t*) of gesyncopeerd.

4) voor den verl. tijd *sterk*: ontbreekt; *zwak*: (Ned.) *de* (*te*) (Hoogd.) *te*, Eng. *ed* (*d*, *t*) of gesyncopeerd.

5. De persoonsuitgangen zijn:

Indicatief.

	Teg. tijd.			Verl. tijd.		
	Ned.	Hoogd.	Eng.	Ned.	Hoogd.	Eng.
Enkelv. 1 ps. <i>e</i> of —	<i>e</i>			—	—	—
2 ps.		<i>eft</i>	<i>est</i>		<i>eft</i>	<i>est</i> †)
3 ps. <i>t</i>		<i>et</i>	(<i>es</i>), <i>s</i>	—	—	—
Meerv. 1 ps. <i>en</i>		<i>en</i>		<i>en</i>	<i>en</i>	—
2 ps. <i>t</i>		<i>et</i>		<i>t</i>	<i>et</i>	—
3 ps. <i>en</i>		<i>en</i>		<i>en</i>	<i>en</i>	—

Conjunctief.

	Teg. tijd.			Verl. tijd.		
	Ned.	Hoogd.	Eng.	Ned.	Hoogd.	Eng.
Enkelv. 1 ps. <i>e</i>	<i>e</i>	—	—			—
2 ps.		<i>eft</i>	—			<i>est</i> †)
3 ps. <i>e</i>	<i>e</i>	—	—			—
Meerv. 1 ps. <i>en</i>		<i>en</i>	—			—
2 ps. <i>et</i>		<i>et</i>	—			—
3 ps. <i>en</i>		<i>en</i>	—			—

Imperatief teg tijd.

	Ned.	Hoogd.	Eng.
Enkelv. 2 ps.	—	—, <i>e</i>	—
Meerv. 2 ps.	<i>t</i>	<i>et</i>	—

†) De uitgang *est* wordt na den tijdsuitgang *ed* tot *st* verkort: *thou lovedst*.

6. In de Ned. en Hoogd. zwakke vervoeging wijkt de toonlooze *e*, *e* voor de *e* van den tijdsuitgang: *wij*, *zij hoorde-n*; *wir sie h orte-n*.
7. In 't Nederlandsch wordt de *e* van den eersten persoon teg. tijd indicatief alleen in deffigen stijl behouden en de conjunctiefs vaak geapocopeerd of gesyncopeerd: *ik neem*, *ik neem'*, *hij neem'*, *hij roep'*, *opdat gij naamt*, enz.
8. a) In 't Hoogduitsch ontbreekt de *e* van den imperatief bij die werkwoorden, waarin klankzuivering voorkomt: *brechen*, *brich*, *bergen*, *birg*; evenzoo in de dichterlijke imperatieven *beut*, *fleug*, *freuch*, enz. Doch van *sehen* is zoowel *siehe* als *seh* in gebruik; bij de overige, vooral bij de zwakke werkwoorden, is deze apocope zeldzaam: alleen *laß* en *fomm* zijn gebruikelijk voor *lasse* en *fomme*. Voorts wordt
- b) de *e* van den uitgang *est* in den teg. tijd ind. uitgestooten bij alle sterke werkwoorden, ^owier stammen de klankzuivering of klankverzwakking (Umlaut) ondergaan en niet op een sisklank eindigen; ook bij de overige komt deze syncope voor, doch nooit achter tongletters (of sisklanken): *du brichst*, *birgst*, *siehst*, *r thst*, *giltst* van *brechen*, *bergen*, *sehen*, *rathen*, *gelten*. Daarentegen *du liebest*, *w chsest*, *bl sest*, *dreisest*, *schmilzest* van *lesen*, *wachsen*, *blasen*, *dreichen*, *schmelzen*; *du lobst* of *lobest* van *loben*, *singst* of *singest* van *singen*, *du giebest*, *leidest*, *geniebest* van *gießen*, *leiden*, *genießen*.
- c) Eveneens wordt de *e* van den uitgang *est* in den verl. tijd ind. der sterke werkwoorden uitgestooten, zelfs na tongletters, doch nooit na sisklanken: *du sangst*, *sprachst*, *gabst*, *schriest*, *sandst*, *riethst*, *schriftst*; daarentegen *du lasest*, *ahest*, *sahest*, *liebest*, *wuchsest*, *wuschest*, *riffest*, *schmolzest*, enz.

d) De e van den uitgang et wordt gewoonlijk gesyncopeerd, behalve in den conjunctief en na tongletters: er schreit, kommt, ihr lobt, irrt; gelobt, gehasst; daarentegen er findet, bietet; ihr schneidet, gerettet, gefostet. Maar zóo in den 3den persoon enk. klankzuivering of Umlaut voorkomt, is deze syncope noodzakelijk, en valt na de t en th des stams de t van de uitgang weg: er spricht, stiehlt, isst, lässt; er gilt, hält, sçhilt, tritt, brät, räth, enz.

Aanm. In den conjunctief is de syncope der e, in de uitgangen et en est geoorloofd, waar de indicatief een anderen stamklinker heeft: du stiehst, conj. stiehst of stehst; du siehst, conj. sehest of sehst; du sangst, conj. sängest of sängst; ihr fuhrt, conj. führet of führt, enz.

e) de e van den uitgang en valt vaak na klinkers of een stomme h in de taal des gemeenen levens en in poëzie weg: schrein, wir sahn, wir flohn, gesehn, geflohn.

f) de werkwoorden op elen en eren syncopeeren deze uitgangen gewoonlijk tot eln en ern: betteln, sammeln, opfern; eveneens wordt de e der uitgangen est en et in den ind. gewoonlijk uitgestooten: du tabelst, ihr sammelt; in den conj. gebruikt men óf den vollen vorm óf syncopeert de e des afleidingsuitgangs: ich tabelle of table, du tabellest of tablest, er tabelle of table, wir tabelen of tablen.

g) de werkwoorden op enen en emen syncopeeren in de geheele vervoeging de e van den afleidingsuitgang: athmen, regnen, ebnen, öffen, er athmet, es regnet, sie ebnen, ihr öffnet, du öffnest, enz.

9. a) In 't Engelsch wijkt de stomme e des stams voor de uitgangen *ing, est, ed, to love, loving, lovest, loved.*

b) de 3de persoon enk. van den teg. tijd ind. heeft den uitgang *es* behouden na *o*, *sh*, *ch*, *ss*, *x* of *z*: *to go, goes; he catch, he catches; to toss, he tosses; to box, he boxes; to buzz, he buzzes.*

c) voor de uitgangen *est*, *es* en *ed* verandert eene door een medeklinker voorafgegane *y* in *i*: *to deny, thou deniest, he denies, I denied, denied.*

d) sluit een enkele medeklinker een geaccentueerde lettergreep, dan wordt hij voor een volgenden klinker verdubbeld: *to beg, beggest, begged, begging; to abet, abettest, abetted, abetting; daarentegen: to toil, toilest, toiled, toiling; to offer, offered, offering, enz.*

VOORBEELD VAN STERKE VERVOEGING.

spreken spreken *to speak*

Kenmerkende vormen: spreken, sprak, spraken, gesproken.

spreken, sprach, gesproken.

to speak, spake, spoken.

I. Tegenwoordige tijd.

a) Infinitief.

• spreken spreken *to speak*

b) Indicatief.

1	sprek-e	sprech-e	<i>speak</i> .
2	(ontbr.)	sprech-ft	<i>speak-est</i>
3	spreek-t	sprech-t	<i>speak-s</i>
1	sprek-en	sprech-en	<i>speak</i>
2	spreek-t	sprech-et	<i>speak</i>
3	sprek-en	sprech-en	<i>speak</i>

c) Conjunctief.

1 sprek-e	ſprech-e	<i>ſpeak</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	ſprech-est	<i>ſpeak</i>
3 sprek-e	ſprech-e	<i>ſpeak</i>
1 sprek-en	ſprech-en	<i>ſpeak</i>
2 sprek-et	ſprech-et	<i>ſpeak</i>
3 sprek-en	ſprech-en	<i>ſpeak</i>

d) Imperatief.

<i>2 ps. Enkelv.</i> spreek	ſprich	<i>ſpeak</i>
<i>Meerv.</i> spreek-t	ſprech-et	<i>ſpeak</i>

e) Deelwoord.

sprek-ende	ſprech-ēnd	<i>ſpeak-ing</i>
------------	------------	------------------

II. Verleden tijd.

a) Indicatief.

1 sprak	ſprach	<i>ſpake</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	ſprach-ft	<i>ſpak-est</i>
3 sprak	ſprach	<i>ſpake</i>
1 sprak-en	ſprach-en	<i>ſpake</i>
2 spraak-t	ſprach-et	<i>ſpake</i>
3 sprak-en	ſprach-en	<i>ſpake</i>

b) Conjunctief.

1 sprak-e	ſpräch-e	<i>ſpake</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	ſpräch-est	<i>ſpak-est</i>
3 sprak-e	ſpräch-e	<i>ſpake</i>
1 sprak-en	ſpräch-en	<i>ſpake</i>
2 sprak-et	ſpräch-et	<i>ſpake</i>
3 sprak-en	ſpräch-en	<i>ſpake</i>

III. Verleden deelwoord.

ge-sprok-en	ge-ſproch-en	<i>ſpok-en</i>
-------------	--------------	----------------

VOORBEELD VAN ZWAKKE VERVOEGING.

Kenmerkende vormen: hooren, hoorde, gehoord.

hören, hörte, gehört.

to hear, heard, heard.

I. Tegenwoordige tijd.

a) Infinitief.

hoor-en	hör-en	to hear
---------	--------	---------

b.) Indicatief.

1 hoor-(e)	hör-e	hear
2 (ontbr.)	hör-est	hear-est
3 hoor-t	hör-t †)	hear-s
1 hoor-en	hör-en	hear
2 hoor-t	hör-et †)	hear
3 hoor-en	hör-en	hear

c) Conjunctief.

1 hoor-e	hör-e	hear
2 (ontbr.)	hör-est	hear
3 hoor-e	hör-e	hear
1 hoor-en	hör-en	hear
2 hoor-et	hör-et	hear
3 hoor-en	hör-en	hear

d) Imperatief.

2 ps. Enkelv. hoor	hör-e	hear
Meerv. hoor-t	hör-et	hear

e) Tegenwoordig deelwoord.

hoor-ende	hör-end	hear-ing
-----------	---------	----------

†) In den 2en persoon meervoud geeft men de voorkeur aan den volledigen, in den 3en persoon enkelvoud aan den gesyncopeerden vorm.

II. *Verleden tijd.*a) *Indicatief.*

1 hoor-de	h ^o r-te	<i>heard</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	h ^o r-te-ft	<i>hear-d-est</i>
3 hoor-de	h ^o r-te	<i>hear-d</i>
1 hoor-de-n	h ^o r-te-n	<i>hear-d</i>
2 hoor-de-t	h ^o r-te-t	<i>hear-d</i>
3 hoor-de-n	h ^o r-te-n	<i>hear-d</i>

b) *Conjunctief.*

1 hoor-de	h ^o r-te	<i>hear-d</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	h ^o r-te-ft	<i>hear-d-est</i>
3 hoor-de	h ^o r-te	<i>hear-d</i>
1 hoor-de-n	h ^o r-te-n	<i>hear-d</i>
2 hoor-de-t	h ^o r-te-t	<i>hear-d</i>
3 hoor-de-n	h ^o r-te-n	<i>hear-d</i>

III. *Verleden deelwoord.*

ge-hoor-d	ge-h ^o r-t	<i>hear-d</i>
-----------	-----------------------	---------------

§ 39. **ONREGELMATIGE WERKWOORDEN.**

1. De werkwoorden, die van de boven gegeven regels afwijken, heet men onregelmatige werkwoorden. 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch hebben de meeste gemeen; eenige echter staan op zich zelve, t. w.:

in 't Ned. vormen *leggen* en *zeggen* een verl. tijd *leide* en *zeide*; 't deelwoord is zoowel *geleid*, *gezeid* als *gelegd*, *gezegd*; ook de 3 ps. enk. teg. tijd ind. luidt in gemeenzamen stijl: *hij leit*, *hij zeit*. — *Plegen* (gewoon zijn) heeft een verl. tijd *placht* en *plag*, mv. *plachten*. †)

†) 't Hoogduitsche *pflügen* heeft, verbonden met de substantieven *Rath*, *Ruhe*, *Unterhandlungen*, behalve *pflüge*, *gepflügt*, ook *pflüg*, *gepflügen*.

in 't Engelsch verliest *to need* vaak de *s* van den 3den pers. enk. teg. tijd ind.: *one need only read*; deze vorm komt ook als verl. tijd voor = *needed*. Voorts komt *I ought* (waarschijnlijk een verl. tijd van *to owe*, deelw. *owen*) dikwijls voor in de beteekenis van een teg. tijd: *ik moet*.

in 't Hoogduitsch komt bij de werkwoorden *brennen*, *fennen*, *nennen* en *rennen*, in den verl. tijd en 't verl. deelw. de oorspronkelijke stamklinker *a* weder te voorschijn (*Rückumlaut*); de conj. heeft weder *e*: *ich brannte*, *fannte*, *nannte*, *rannte*, *gebrannt*, *gefammt*, *genannt*, *gerannt*; verl. tijd conj. *brennete* of *brennte*, *fennete* of *fennte*, *nennete* of *nennete*, *rennete* of *rennte*. Ook *senden* en *wenden* hebben buiten de regelmatige vormen *sendete*, *wendete*, *gesendet*, *gewendet* de (schijnbaar) onregelmatige *sandte*, *wandte*, *gesandt*, *gewandt*; de conjunctief heeft steeds *sendete* en *wendete* zonder syncope.

Aann. Met *gesandt*, *gewandt* komen overeen de Nederlandsche woorden *gezant* van *zenden*, *verwant* van *wenden*.

2. In 't Nederlandsch, Hoogduitsch en Engelsch zijn verder onregelmatig:

zes (in 't Hoogduitsch *zeven*) *werkwoorden met opgeschoven verleden tijd*, welke een ouden verl. tijd als teg. tijd gebruiken en hiervan een nieuwen (zwakken) verl. tijd vormen, de inf. is gelijk aan den 1sten persoon meerv. van den teg. tijd ind. 'T zijn:

1) kunnen, fönnen, *to can* (1ste klasse).*Tegenwoordige tijd.*

Indicatief.			Conjunctief.		
1 kan	fann	<i>can</i>	kunne	fönne	<i>can</i>
2 (ontbr.)	fannst	<i>canst</i>	(ontbr.)	fönneft	<i>canst</i>
3 kan	fann	<i>can</i>	kunne	fönne	<i>can</i>
1 kunnen	fönnen	<i>can</i>	kunnen	fönnen	<i>can</i>
2 kunt	fönnst	<i>can</i>	kunnet	fönnst	<i>can</i>
3 kunnen	fönnen	<i>can</i>	kunnen	fönnen	<i>can</i>

Infinitief.			Deelwoord.		
kunnen	fönnen	<i>to can</i>	kunnend	fönnend	(ontbr.)

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 kon(de)	fönnte	<i>could</i>	1 konde	fönnte	<i>could</i>
2 (ontbr.)	fönntest	<i>couldst</i>	2 (ontbr.)	fönntest	<i>couldst</i>
3 kon(de)	fönnte	<i>could</i>	3 konde	fönnte	<i>could</i>
1 konden	fönnten	<i>could</i>	1 konden	fönnten	<i>could</i>
2 kond(e)t	fönntet	<i>could</i>	2 kondet	fönntet	<i>could</i>
3 konden	fönnten	<i>could</i>	3 konden	fönnten	<i>could</i>

Verleden Deelwoord.

[gekund], gefonnt, (ontbr.)

Aanm. Nederlandsche dichters gebruiken ook de vormen *ik, hij, gij kost* (voor *kondet*), *wij, zij kosten* (voor *konden*).

2) moeten, müffen, *I must*. (6de klasse).

Aanm. De zwakke verl. tijd *I must* heeft in 't Engelsch ook de beteekenis van den teg. tijd.

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 moet	mufš		1 moete	müſſe	
2 (ontbr.)	mufft		2 (ontbr.)	müſſeft	
3 moet	mufš		3 moete	müſſe	
1 moeten	müſſen		1 moeten	müſſen	
2 moet	müſſt		2 moet(et)	müſſet	
3 moeten	müſſen		3 moeten	müſſen	
Infinitief.			Deelwoord.		
moeten	müſſen	(ontbr.)	moetende	müſſend	(ontbr.)

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 moest (d. i.)			1 moest	müſſte	<i>must</i>
moetede)	muffte	<i>must</i>	1 moest	müſſte	<i>must</i>
2 (ontbr.)	muffteft	<i>must</i>	2 (ontbr.)	müſſteft	<i>must</i>
3 moest	muffte	<i>must</i>	3 moest	müſſte	<i>must</i>
1 moesten	mufften	<i>must</i>	1 moesten	müſſten	<i>must</i>
2 moest	mufftet	<i>must</i>	2 moest	müſſtet	<i>must</i>
3 moesten	mufften	<i>must</i>	3 moesten	müſſten	<i>must</i>

Verleden Deelwoord.

(ontbr.) gemufft (ontbr.)

3) mogen, mögen, *to may*. (1ste klasse).*Tegenwoordige tijd.*

Indicatief.			Conjunctief.		
1 mag	mag	<i>may</i>	1 moge	möge	<i>may</i>
2 (ontbr.)	magft	<i>mayst</i>	2 (ontbr.)	mögeft	<i>mayst</i>
3 mag	mag	<i>may</i>	3 moge	möge	<i>may</i>
1 mogen	mögen	<i>may</i>	1 mogen	mögen	<i>may</i>
2 moogt	mögt	<i>may</i>	2 moget	möget	<i>may</i>
3 mogen	mögen	<i>may</i>	3 mogen	mögen	<i>may</i>

Infinitief.			Deelwoord.		
mogen	mögen	(ontbr.)	mogende	mögend	(ontbr.)

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 mocht	mochte	<i>might</i>	1 mocht	möchte	<i>might</i>
2 (ontbr.)	mochtest	<i>mightst</i>	2 (ontbr.)	möchtest	<i>mightst</i>
3 mocht	mochte	<i>might</i>	3 mocht	möchte	<i>might</i>
1 mochten	mochten	<i>might</i>	1 mochten	möchten	<i>might</i>
2 mocht	mochtet	<i>might</i>	2 mocht	möchtet	<i>might</i>
3 mochten	mochten	<i>might</i>	3 mochten	möchten	<i>might</i>

Verleden Deelwoord.

gemoogd gemocht (ontbr.)

4) weten, wiffen, [*to wit*, te weten] (4de klasse).

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 weet	weiß	(I) <i>wot</i>	1 wete	wiffe	
2 (ontbr.)	weißt		2 (ontbr.)	wiffest	
3 weet	weiß	(God) <i>wot</i>	3 wete	wiffe	
1 weten	wiffen		1 weten	wiffen	
2 weet	wiffet		2 wetet	wiffet	
3 weten	wiffen		3 weten	wiffen	

Imperatief.	Infinitief.	Deelwoord.
E. weet	wiffe	wetende wiffend
M. weet	wiffet	

Verleden tijd.

Indicatief.		Conjunctief.	
1 wist	wuffte	wiste	wüffte
2 (ontbr.)	wufftest	(ontbr.)	wüfftest

Indicatief.			Conjunctief.	
3 wist	wuffte		wiste	wuffte
1 wisten	wufften		wisten	wufften
2 wist	wufftet		wistet	wufftet
3 wisten	wufften		wisten	wufften

Verleden Deelwoord.

geweten gewufft.

5) zullen, follen, *I shall*. (2de klasse).

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 zal	foll	<i>shall</i>		folle	
2 (ontbr.)	follft	<i>shalt</i>	ontbreekt.	follft	ontbreekt.
3 zal	foll	<i>shall</i>		folle	
1 zullen	follen	<i>shall</i>		follen	
2 zult	follt	<i>shall</i>		follt	
3 zullen	follen	<i>shall</i>		follen	

Infinitief.			Deelwoord.	
zullen	follen	(ontbr.)	zullende	follend (ontbr.)

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.	
1 zou(de)	follte	<i>should</i>		
2 (ontbr.)	follteft	<i>shouldst</i>		
3 zou(de)	follte	<i>should</i>		
1 zouden	follten	<i>should</i>		= Ind.
2 zouden	folltet	<i>should</i>		
3 zouden	follten	<i>should</i>		

Verleden Deelwoord.

(ontbr.) gefollt (ontbr.)

- 6) willen, wollen, *to will*. (4de klasse).
 (oorspronkelijk een verl. tijd Conj.)

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.	Conjunctief.
1 wil <i>will</i> <i>will</i>	1 wil <i>wolle</i> <i>will</i>
2 (ontbr.) <i>willst</i> <i>wilt</i>	2 (ontbr.) <i>wollest</i> <i>wilt</i>
3 wil <i>will</i> <i>will</i>	3 wil <i>wolle</i> <i>will</i>
1 willen <i>wollen</i> <i>will</i>	1 willen <i>wollen</i> <i>will</i>
2 wilt <i>wolft</i> <i>will</i>	2 willet <i>wollet</i> <i>will</i>
3 willen <i>wollen</i> <i>will</i>	3 willen <i>wollen</i> <i>will</i>

Imperatief.	Infinitief.
wil <i>wolle</i> (ontbr.)	willen <i>wollen</i> <i>to will</i>
wilt <i>wollet</i> (ontbr.)	<i>Deelwoord.</i>
	willende, <i>wollend</i>

Verleden tijd.

Indicatief.	Conjunctief.
1 wilde (wou) <i>wollte</i> <i>would</i>	
2 (ontbr.) <i>wolltest</i> <i>wouldst</i>	
3 wilde (wou) <i>wollte</i> <i>would</i>	= Indicatief.
1 wilden <i>wollten</i> <i>would</i>	
2 wildet <i>wolltest</i> <i>would</i>	
3 wilden <i>wollten</i> <i>would</i>	

Verleden Deelwoord.

gewild, *gewolft*.

Aann. *I will* heeft als zelfstandig werkwoord een 2den persoon *willest*, een 3den persoon *wills*, een verleden tijd *willed* en tot deelwoorden *willing* en *willed*.

7) Verder behoort hiertoe *dürfen* (mogen) (1ste klasse).

Indicatief.		Conjunctief.	
Teg. tijd.	Verl. tijd.	Teg. tijd.	Verl. tijd.
1 darf	durfte	1 <i>dürfe</i>	<i>dürfte</i>
2 darfst	durftest	2 <i>dürfest</i>	<i>dürftest</i>
3 darf	durfte	3 <i>dürfe</i>	<i>dürfte</i>
1 <i>dürfen</i>	durften	1 <i>dürfen</i>	<i>dürften</i>
2 <i>dürft</i>	durftet	2 <i>dürfet</i>	<i>dürftet</i>
3 <i>dürfen</i>	durften	3 <i>dürfen</i>	<i>dürften</i>
<i>Infinitief</i>		<i>Verleden deelwoord.</i>	
<i>dürfen</i>		<i>gedürft</i>	
<i>Teg. deelw.</i>			
<i>dürfend</i>			

Aanm. De oorspronkelijke beteekenis van *dürfen* is in *bedürfen* bewaard gebleven.

Voorts zijn onregelmatig :

8) *zijn* *fein* *to be.*

Dit hulpwerkwoord ontleend zijne vormen aan vier stammen, welke in 't Nederlandsch *is*, *zij*, *be* en *wees* luiden en elkaar in de vervoeging aldus aanvullen :

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 ben †)	<i>bin</i>	<i>am</i>	<i>zij</i>	<i>fei</i>	<i>be</i>
2 (<i>ontbr.</i>)	<i>bist</i>	<i>art</i>	(<i>ontbr.</i>)	<i>feist</i>	<i>be</i>
3 is	<i>ist</i>	<i>is</i>	<i>zij</i>	<i>fei</i>	<i>be</i>
1 <i>zijn</i>	<i>sind</i>	<i>are</i>	<i>zijn</i>	<i>feien</i>	<i>be</i>
2 <i>zijt</i>	<i>seid</i>	<i>art</i>	<i>zijt</i>	<i>feinet</i>	<i>be</i>
3 <i>zijn</i>	<i>sind</i>	<i>are</i>	<i>zijn</i>	<i>feien</i>	<i>be</i>

†) De *n*, oorspronkelijk en nog in 't Engelsch een *m*, is een persoons-uitgang.

Imperatief.			Infinitief.		
2 ps. Enk.	wees	sei	be	zijn, wezen	sein to be
2 ps. Mv.	weest,	zijt	seib	be	Deelwoord
					zijnde, seiend being

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 was	war	was	ware	wäre	were
2 (ontbr.)	warft	wast	(ontbr.)	wäreft	wert
3 was	war	was	ware	wäre	were
1 waren	waren	were	waren	wären	were
2 waart	waret	were	waart	wäret	were
3 waren	waren	were	waren	wären	were

Verleden deelwoord.

geweest gewefen been

9) hebben, haben, to have
deels regelmatig zwak vervoegd, deels gesyncopeerd.

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 heb	habe	have	hebbe	habe	have
2 (ontbr.)	hast	hast	(ontbr.)	habest	have
3 heeft	hat	has	hebbe	habe	have
1 hebben	haben	have	hebben	haben	have
2 hebt	habt	have	hebbet	habet	have
3 hebben	haben	have	hebben	haben	have

Imperatief.			Infinitief.		
2 ps. Enk.	heb	habe	hebben	haben	have
2 ps. Mv.	hebt	habet	Deelwoord		
			hebbende	habend	having

Verleden tijd.

Indicatief.			Conjunctief.		
1 had	hätte	<i>had</i>	hadde	hätte	<i>had</i>
2 (ontbr.)	hättest	<i>hadst</i>	(ontbr.)	hättest	<i>had</i>
3 had	hätte	<i>had</i>	hadde	hätte	<i>had</i>
1 hadden	hätten	<i>had</i>	hadden	hätten	<i>had</i>
2 hadt	hättet	<i>had</i>	haddet	hättet	<i>had</i>
3 hadden	hätten	<i>had</i>	hadden	hätten	<i>had</i>

Verleden deelwoord.

gehad gehad *had*.

10) Gaan, gehen, *to go*.

Gaan is door syncope ontstaan uit *gangen*. Uit den inf. ontstaat de ind. *ik ga, hij gaat*, enz., de conj. *ik, hij ga*, etc., de imp. *ga*, 't deelw. *gaande*.

Gehen is door inschuiving eener *h* ontstaan uit *gan* of *gen*; de verdere afgeleide tijden worden regelmatig daarvan gevormd.

De verl. tijden zijn *ging, ging*. 't Engelsche *to go* ontleent zijn verl. tijd aan *to wend: went*. De verleden deelwoorden zijn: *gegaan, gegangen, gone*.

11) staan, stehen, *to stand*.

Staan en *stehen* zijn door syncope ontstaan uit *standen*, waarvan de verl. tijden *stond, stånd* (naast 't verouderde *stund*). 't Engelsch heeft den inf. *to stand* (impf. *stood*) bewaard. De verleden deelwoorden zijn: *gestaan, gestanden, stood*.

11) doen, thun, *to do*.

De kenm. vormen zijn in 't Nederlandsch: *doen* (uit *doe-en*), *deed* (voor *dede*), *gedaan* (teg. tijd ind. *doe*, mv. *doen*); in 't

Engelsch: *to do, did, done* (teg. tijd ind. *I do, thou doest* en als hulpwerkwoord *dost, he does, etc.*). 't Hoogduitsch heeft de volgende vervoeging:

Tegenwoordige tijd.

Indicatief.	Conjunctief.
1 thue	thue
2 thuest	thuest
3 thut	thue
1 thun	thuen
2 thut	thuet
3 thun	thuen
Imperatief.	Infinitief.
2 Enkelv. thū(ε)	thun
2 Meerv. thū(ε)t	Deelwoord thuend

Verleden tijd.

Indicatief.	Conjunctief.
1 that	thäte
2 thatft	thätēft
3 that	thäte
1 thaten	thäten
2 thatet	thätet
3 thaten	thäten

Verleden deelwoord.

gethan.

- 12) brengen, bringen, *to bring.*
13) denken, denken, *to think.*

Brengen en *denken* vormen hun verleden tijd en verleden deelwoord door uitstooting der *n* en verscherping der sluitletters van

den stam; de oorspronkelijke *a* keert daarbij terug (*Rückumlaut*) en de persoonsuitgang wordt afgeworpen: *brengen*, *bracht*, *gebracht*; *denken*, *dacht*, *gedacht*; vergelijk *bringen*, *brächte*, *gebracht*; *benfen*. *bachte*, *gebacht*; *to bring*, *brought*, *brought*; *to think*, *thought*, *thought*.

14) 't Nederlandsche *dunken* maakt op gelijke wijze *docht*, *gedocht*; welke vormen met die van *denken* vaak verward worden. 't Hoogduitsche *dünfen* had oorspronkelijk *däuchte*, *gebäucht*, doch door misverstand werd hiervan een teg. tijd *däuchten* gevormd en aan *dünfen* een regelmatig zwakken verl. tijd en verleden deelwoord *dünfte*, *gebünft* toegevoegd.

15) *Zoeken* maakt *zocht*, *gezocht*, en

16) *koop*en maakt *kocht* (uit *koft*), *gekocht*. In beide wordt de sluitletter des stams verscherpt. — Eveneens de Engelsche werkwoorden: *to seek*, *sought*, *sought*; *to beseech*, *besought*, *besought*; *to buy* (koop)en, *bought*, *bought*; *to reach*, *raught*, *raught*; *to teach*, *taught*, *taught*; *to catch*, *caught*, *caught*; *to work* vormt door omzetting der *r* *wrought*, *wrought*, even als 't Nederlandsche *werken* nevens *werkte*, *gewerkt* heeft *wrocht*, *gewrocht*.

§ 40. SAMENGESTELDE TIJDEN.

1. Alleen de teg. en verl. tijd worden door niet-samengestelde vormen uitgedrukt; ter uitdrukking der overige tijdsbetrokkingen bezigt men zoogenaamde hulpwerkwoorden.
2. De werking kan zijn ten opzichte van 't tegenwoordige: *onvoltooid* (teg. tijd), *toekomend onvoltooid* (toekomstige tijd), *voltooid* (volm.-verl. tijd), *toekomend voltooid* (verl.-toekomstige tijd); ten opzichte van 't verledene *onvoltooid* (verl. tijd), *toekomend onvoltooid* (verleden-toek. tijd), *voltooid* (meer-dan-

- volm.-verl. tijd), *toekomend voltooid* (volm.- verl.- toek. tijd.)
3. De volm. verl. tijd wordt uitgedrukt door den teg. tijd van 't hulpwerkwoord *hebben of zijn*, *haben of sein*, *to have of to be*; de meer-dan-volm. verl. tijd door den verl. tijd dier hulpwerkwoorden, beide verbonden met 't verleden deelwoord des werkwoords.
 4. De toekomende tijd wordt uitgedrukt door den tegenwoordigen tijd van 't hulpwerkwoord *zullen*, *werden*, *I shall of will*; de verleden-toekomende tijd door den verl. tijd van dat hulpwerkwoord, beide verbonden met den infinitief des werkwoords.
 5. De volmaakt- toekomende tijd wordt uitgedrukt door den tegenwoordigen tijd, de volmaakt-verleden-toekomende tijd door den verleden tijd van 't werkwoord van 't hulpwerkwoord *zullen*, *werden*, *I shall of will* verbonden met den volm.-verl. tijd van den infinitief des werkwoords.

§ 41. VERDEELING DER WERKWOORDEN.

1. De werkwoorden worden verdeeld naar hunnen vorm en naar hunne beteekenis; naar hunnen vorm in sterke en zwakke werkwoorden, naar hunne beteekenis in *transitieve* en *intransitieve* werkwoorden.
2. Een transitief werkwoord beteekent een werking (handeling) welke zich richt op een lijdend voorwerp: *een hond slaan*, *Jan roepen*, enz.
3. Een intransitief werkwoord beteekent een werking (handeling of toestand), welke zich bepaalt bij den werker: *loopen*, *gaan*, *springen*, *dansen*, enz.
4. De transitieve werkwoorden kunnen ook intransitief voorkomen, zoo 't voorwerp, waar zich de handeling op richt, verzwegen wordt; desniettemin zijn zij dan slechts schijnbaar, intransitief, daar bij die handeling een voorwerp onontbeerlijk is.

5. Vele werkwoorden zijn nu eens transitief, dan eens intransitief; veelal heeft zich dan de transitieve beteekenis uit de intransitieve ontwikkeld of bestond oorspronkelijk voor beide een afzonderlijke vorm.
6. Een transitief werkwoord heet *reflexief*, zoo de werker zich zelve tot voorwerp heeft: *ik wasch mij*, enz. Eenige komen niet dan reflexief voor, (b. v. *zich schamen*), en heeten dan *noodzakelijk-reflexief*; de overige *toevallig-reflexief*.
7. De werking, door een intransitief werkwoord uitgedrukt, kan uitgeoefend worden ten aanzien van een verwijderd voorwerp, dat door een substantief in den gen. of datief wordt aangeduid; zulke intransitieve werkwoorden heeten *objectief-intransitief* in tegenoverstelling der *subjectief-intransitieve*.
8. Eenige intransitieve werkwoorden komen somtijds als transitief voor; hierover nader in de syntaxis.

§ 42. DE GESLACHTEN DER WERKWOORDEN.

1. Een transitief werkwoord heeft twee geslachten, 't *actief* en *passief* geslacht. 't Actief drukt 't verrichten, 't passief 't ondergaan der handeling uit; in 't eerste geval is 't onderwerp *werkend*, in 't laatste *lijdend*.
2. De actieve (bedrijvende) vorm des werkwoords is die, welke wij gedeeltelijk hebben leeren kennen; de passieve (lijdende) vorm heeft één niet-saamgestelden tijdsvorm, 't verleden deelwoord; de overige tijden worden omschreven door 't hulpwerkwoord *worden* en *zijn* (*wezen*), *werden* en *sein*, *to be*, verbonden met 't verleden deelwoord des werkwoords.
3. De transitieve werkwoorden hebben, op weinige na, welken 't gebruik een passief ontzett, een lijdenden vorm. Met eenige intransitieven is dit soms mede 't geval; dezulken bestaan dan

alleen in den derden persoon enkelvoud; doch 't verleden deelwoord (deelwoord van den passieven volm.- verl. tijd) komt van alle voor.

§ 43. ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

1. Wordt de persoon, die 't onderwerp der werking uitmaakt, niet aangeduid, maar onbepaald uitgedrukt door 't onzijdig voornaamwoord het, *eſ*, *it*, dan heet 't werkwoord onpersoonlijk: het regent, *eſ regnet*, *it rains*.
2. Deze onpersoonlijkheid is slechts schijnbaar, waar *het* de plaats bekleedt van een volgenden infinitief of volzin. 't *Schijnt*, dat *hij gezond is* = *dat hij gezond is*, *schijnt*.

§ 44. GEBRUIK DER HULPWERKWOORDEN **hebben** EN **zijn**.

1. Tot vorming der saamgestelde tijden van 't actief dienen de hulpwerkwoorden *hebben* en *zijn*, *haben* en *sein*, *to have* en *to be*.
2. De transitievè werkwoorden worden vervoegd met *hebben*, *haben*, *to have*. *Ik heb (hem) bemind*. *Ich habe (ihn) geliebt*. *I have loved (him)*.
3. De reflexieve werkwoorden worden derhalve eveneens met *hebben*, *haben*, *to have* verbonden: *Ik heb mij gewasschen*, *ich habe mich gewaschen*, *I have washed myself*.
4. Van de intransitieve werkwoorden worden eenige met *hebben*, *haben*, andere met *zijn* (*wezen*), *sein* verbonden; ook zijn er die naar gelang van hunne beteekenis nu eens met *hebben*, *haben*, *to have*, dan weder met *zijn*, *sein*, *to be* worden verbonden.
5. De volm.- verl. tijd met *hebben*, *haben*, geeft eenvoudig te kennen, dat de handeling heeft plaats gehad. Daarentegen wordt 't verleden deelwoord na 't hulpwerkwoord *zijn*, *sein*, tot gezegde (*praedicatief*) en wijst derhalve de volm.- verl. tijd op den toestand, die op de handeling gevolgd is.

6. Van daar worden in 't Hoogduitsch en Nederlandsch de werkwoorden, die een beweging beteekenen, met *hebben* vervoegd, indien de handeling (beweging) zelve met of zonder nadere bepaling wordt uitgedrukt; met *zijn*, indien 't gevolg der handeling (beweging) d. i. 't verplaatst zijn, 't zich ergens bevinden, wordt kenbaar gemaakt; in 't laatste geval dus op de vraag *van waar* of *waarheen*? Voorbeelden:

{ *ik heb (lang, langzaam, dezen morgen) gereden.*

{ *ik ben over de brug gereden* (= bevind mij *dus* aan de overzijde).

{ *ich habe (lange, langsam, diesen Morgen) geritten.*

{ *ich bin über die Brücke geritten.*

{ *ik heb (een geheel uur) gezwommen.*

{ *ik ben over de rivier gezwommen.*

{ *ich habe (eine ganze Stunde) geschwommen.*

{ *ich bin über den Fluss geschwommen.*

{ *ik heb (veel) gereisd.*

{ *ik ben naar huis gereisd.*

{ *ich habe (viel) gereist.*

{ *ich bin nach Hause gereist.*

Dergelijke werkwoorden zijn: *ijlen*, *eilen*, *vliegen*, *fliegen*, *klimmen*, *flimmen*, *kruipen*, *friechen*, *loopen*, *laufen*, *reizen*, *reisen*, *rijden*, *reiten*, *rennen*, *rennen*, *sluipen*, *schleichen*, *zwemmen*, *schwimmen*, *zeilen*, *segeln*, *springen*, *springen*, enz. Doch *gaan*, *gehen*, wordt steeds met *zijn*, *sein* vervoegd.

7. Uit 't voorafgaande volgt, dat de intransitieve werkwoorden met *hebben*, *haben*, *to have*, vervoegd worden als de werking (handeling of toestand) om haar zelve, niet om den daarop gevolgden toestand vermeld wordt; met *zijn*, *sein*, *to be*, wanneer op een lijdenden toestand als gevolg der handeling gewezen wordt; uit den aard hunner beteekenis worden derhalve

met *hebben*, *haben*, vervoegd de werkwoorden : *lachen*, *lachen*, *weenen*, *weinen*, *vechten*, *fechten*, *sidderen*, *jittern*, *leven*, *leben*, *arbeiden*, *arbeiten*, *slapen*, *schlafen*, *rusten*, *ruhen*, *zwijgen*, *schweigen*, *liggen*, *liegen*, *staan*, *stehen*, *gloeien*, *glühen*, enz. Met *zijn*, *sein*: *vallen*, *fallen*, *zinken*, *sinfen*, *vlieden*, *fliehen*, *scheiden*, *scheiden*, *groeien*, *wachsen*, *genezen*, *genesen*, *sterven*, *sterben*, enz.

8. De Engelsche intransitieve werkwoorden worden in den regel met *to have* vervoegd; zoo is b. v. in afwijking van 't Nederl. en Hoogduitsch de volm.-verl. tijd van *to be*: *I have been*; van *to die*: *I have died*, enz. Doch geheel overeenkomstig den N°. 5 vermelden regel zijn de volgende voorbeelden: *my audience was retired* (= was weg); *and therefore am I come* (= ben ik hier); *as soon as I was gone* (= ik weg was); *he was now returned* (= weder terug). Deze deelwoorden zijn zoozeer tot praedicaten geworden, dat men zegt: *I have been retired*, *come*, *gone*, *I will be returned*, enz.

Aanm. 't Gebruik van *to be* bepaalt zich tot de vormen: *I am*, *I was* en *being*, en tot de werkwoorden *to arrive*, *to become*, *to come*, *to degenerate*, *to descend*, *to elapse*, *to expire*, *to fall*, *to flee*, *to go*, *to return*, *to subside*, *to advance*, *to alter*, *to burst*, *to decay*, *to grow*, *to land*, *to pass* (verstrijken), *to set* (ondergaan), *to set out*, *to sink*, welke echter ook met *to have* kunnen worden vervoegd (zie N°. 6).

§ 45. GEBRUIK DER HULPWERKWOORDEN **I shall** EN **I will**.

1. Tot vorming van den toek. tijd dienen in 't Engelsch beurtelings de hulpwerkwoorden *I shall* (dat even als 't Ned. *ik zal* eigenlijk *ik moet* †) beteekent) en *I will*.

Aanm. 't Hoogduitsch, waarin *ich soll* zijne oorspronkelijke be-

†) De oorspronkelijke beteekenis van *moeten* komt nog dikwijls voor: *gij zult uwe ouders eeren*, en in bevelen: *gij zult!*

teekenis behouden heeft, vormt (sinds Luther) den toek. tijd door werden, met welk werkwoord ouwlings 't tegenwoordig deelwoord verbonden werd: *ich werde lachend* = *ich fange an zu lachen*. In 't Hoogduitsch ontwikkelt zich dus uit de beteckenis van 't *beginnen* die van 't *zullen*, in 't Nederlandsch uit de betekenis van 't *moeten* die van 't toekomstige.

2. Om zijn wil mede te deelen gebruikt men in den eersten persoon *will (would)*, in den tweeden en derden persoon *shall (should)*. *I will depart* ('t is mijn wil te vertrekken). *You shall depart* (gij moet, d. i. 't is mijn wil dat gij vertrekt) enz. Vraagt men daarentegen naar den wil van hem, tot wien men spreekt, dan gebruikt men natuurlijk in den tweeden persoon *will (would)*, in de overige *shall (should)*: *shall I go to town?* Zal ik naar de stad gaan = wilt gij, dat ik naar de stad ga? *Should I lie against my right?* Job 36 : 6.
3. Wil men daarentegen zijne meening over 't toekomstige een ander mededeelen, dan gebruikt men den volgenden vorm:

<i>I shall</i> (ik zal)	<i>I should</i> (ik zoude)
<i>thou wilt</i> (gij zult)	<i>thou wouldst</i> (gij zoudet)
<i>he will</i> (hij zal)	<i>he would</i> (hij zoude)
<i>we shall</i> (wij zullen)	<i>we should</i> (wij zouden)
<i>you will</i> (gij zult)	<i>you would</i> (gij zoudet)
<i>they will</i> (zij zullen)	<i>they would</i> (zij zouden).

Vraagt men naar eens anders meening omtrent iets toekomstigs, dan zegge men:

<i>shall I?</i> (zal ik?)	<i>should I?</i> (zou ik?)
<i>shalt thou?</i> (zult ge?)	<i>shouldst thou?</i> (zoudt ge?)
<i>will he?</i> (zal hij?)	<i>would he?</i> (zou hij?)
<i>shall we?</i> (zullen we?)	<i>should we?</i> (zouden we?)
<i>shall you?</i> (zult ge?)	<i>should you?</i> (zoudt ge?)
<i>will they?</i> (zullen ze?)	<i>would they?</i> (zouden ze?)

Voorbeelden: *The time will certainly come, when we shall cease from our toil.* In den tweeden en derden persoon be-

schouwt men derhalve 't toekomstige als voortvloeiende uit den wil des onderwerps; in den eersten persoon daarentegen zoude *I (we) will* te sterk zijn en beteekenen: 't is mijn (onze) begeerte. Ook in vragen zoude *will you?* zoo veel zijn als *is 't uw wil?* dus zegt men: *shall you never leave off quarrelling?* maar steeds *what will all this end in?* tenzij men vraagt naar 't onmogelijke: *who shall say that?* beteekent *niemand kan dat zeggen.* — Zie verder de syntaxis.

§ 46. VOLLEDIGE VERVOEGING.

Actief.

INFINITIEF.

Tegenwoordige tijd.

gaan	gehen	<i>to go</i>
hooren	hören	<i>to hear</i>

Volmaakt-verleden tijd.

gegaan zijn	gegangen sein	<i>to have gone</i>
gehoord hebben	gehört haben	<i>to have heard</i>

Toekomende tijd.

te zullen gaan	(gehen werden)	—
te zullen hooren	(hören werden)	—

Volmaakt-toekomende tijd.

te zullen gegaan zijn	—	—
te zullen gehoord hebben	—	—

DEELWOORDEN.

Tegenwoordige tijd.

gaande	gehend	<i>going</i>
hoorende	hörend	<i>hearing</i>

Volmaakt-verleden tijd.

gegaan zijnde	(gegangen seiend)	<i>being gon</i>
gehoord hebbende	(gehört habend)	<i>having heard</i>

Toekomende tijd.

zullende gaan	---	---
zullende hooren	---	---

Volmaakt-toekomende tijd.

zullende gegaan zijn	---	---
zullende gehoord hebben	---	---

IMPERATIEF.

Tegenwoordige tijd.

Enkely. 2. ga	geh	<i>go</i>
hoor	höre	<i>hear</i>
Meerv. 2. gaat	gehet	<i>go</i>
hoort	höret	<i>hear</i>

NB. Een volmaakt-verleden tijd komt in 't Engelsch van *to go* en *to do* voor: *be gone* en *have done*. Ook in 't Nederl. wordt hij somwijlen gevormd.

INDICATIEF.

Tegenwoordige tijd.

ik ga	ich gehe	<i>I go</i>
---	du gehst	<i>thou goest</i>
hij gaat	er geht	<i>he goes</i>
wij gaan	wir gehen	<i>we go</i>
gij gaat	ihr gehet	<i>you go</i>
zij gaan	sie gehen	<i>they go</i>
---	---	---
ik hoor(e)	ich höre	<i>I hear</i>
---	du hörst	<i>thou hearest</i>
hij hoort	er hört	<i>he hears</i>
wij hooren	wir hören	<i>we hear</i>
gij hoort	ihr höret	<i>you hear</i>
zij hooren	sie hören	<i>they hear</i>

Verleden tijd.

ik ging	ich ging	<i>I went</i>
—	du gingst	<i>thou wentst †)</i>
hij ging	er ging	<i>he went</i>
wij gingen	wir gingen	<i>we went</i>
gij gingt	ihr ginget	<i>you went</i>
zij gingen	sie gingen	<i>they went</i>
ik hoorde	ich hörte	<i>I heard</i>
—	du hörtest	<i>thou heardst †)</i>
hij hoorde	er hörte	<i>he heard</i>
wij hoorden	wir hörten	<i>we heard</i>
gij hoordet	ihr hörtet	<i>you heard</i>
zij hoorden	sie hörten	<i>they heard</i>

Volmaakt-verleden tijd.

ik ben	ich bin	<i>I am</i>	
—	du bist	<i>thou art</i>	
hij is	er ist	<i>he is</i>	
wij zijn	wir sind	<i>we are</i>	
gij zijt	ihr seid	<i>you are</i>	
zij zijn	sie sind	<i>they are</i>	<i>gone.</i>
ik heb	ich habe	<i>I have</i>	
—	du hast	<i>thou hast</i>	
hij heeft	er hat	<i>he has</i>	
wij hebben	wir haben	<i>we have</i>	
gij hebt	ihr habt	<i>you have</i>	
zij hebben	sie haben	<i>they have</i>	<i>heard.</i>

Meer-dan-volmaakt-verleden tijd.

ik was	ich war	<i>I was</i>	
—	du warst	<i>thou wast</i>	
hij was	er war	<i>he was</i>	
wij waren	wir waren	<i>we were</i>	
gij waart	ihr wart	<i>you were</i>	
zij waren	sie waren	<i>they were</i>	<i>gone.</i>

†) Gewoonlijk wordt ook in de eenlettergrepige vormen *est* tot *st* verkort. (Vergelijk pag. 99, noot en pag. 105). Reeds Shakespeare schrijft (in proza) *thou ran, st away*, enz.

ik had	gehoord.	ich hatte	gehört.	<i>I had</i>	heard.
—		du hattest		<i>thou hadst</i>	
hij had		er hatte		<i>he had</i>	
wij hadden		wir hatten		<i>we had</i>	
gij hadt		ihr hattet		<i>you had</i>	
zij hadden	ſie hatten	<i>they had</i>			

Toekomende tijd.

ik zal	gaan, hooren.	ich werde	gehen, hören.	<i>I shall</i>	go, hear.
—		du wirſt		<i>thou wilt</i>	
hij zal		er wird		<i>he will</i>	
wij zullen		wir werden		<i>we shall</i>	
gij zult		ihr werdet		<i>you will</i>	
zij zullen	ſie werden	<i>they will</i>			

Volmaakt-toekomende tijd.

ik zal	gegaan zijn, gehoord hebben.	ich werde	gegangen ſein, gehört haben.	<i>I shall</i>	have gone, have heard.
—		du wirſt		<i>thou wilt</i>	
hij zal		er wird		<i>he will</i>	
wij zullen		wir werden		<i>we shall</i>	
gij zult		ihr werdet		<i>you will</i>	
zij zullen	ſie werden	<i>they will</i>			

CONJUNCTIEF.

Tegenwoordige tijd.

ik ga	ich gehe	<i>I go</i>
—	du gehelt	<i>thou go</i>
hij ga	er gehe	<i>he go</i>
wij gaan	wir gehen	<i>we go</i>
gij gaat	ihr gehet	<i>you go</i>
zij gaan	ſie gehen	<i>they go</i>
ik hoore	ich höre	<i>I hear</i>
—	du höreſt	<i>thou hear</i>
hij hoore	er höre	<i>he hear</i>
wij hooren	wir hören	<i>we hear</i>
gij hooret	ihr höret	<i>you hear</i>
zij hooren	ſie hören	<i>they hear</i>

Verleden tijd.

ik ginge	ich ginge	<i>I went</i>
—	du gingest	<i>thou wentst</i>
hij ginge	er ginge	<i>he went</i>
wij gingen	wir gingen	<i>we went</i>
gij ginget	ihr ginget	<i>you went</i>
zij gingen	sie gingen	<i>they went</i>
ik hoorde	ich hörte	<i>I heard</i>
—	du hörtest	<i>thou heardst</i>
hij hoorde	er hörte	<i>he heard</i>
wij hoorden	wir hörten	<i>we heard</i>
gij hoordet	ihr hörtet	<i>you heard</i>
zij hoorden	sie hörten	<i>they heard</i>

Volmaakt-verleden tijd.

ik zij	gegaan.	ich sei	gegangen.	<i>I have</i>	gone.
—		du seist		<i>thou have</i>	
hij zij		er sei		<i>he have</i>	
wij zijn		wir seien		<i>we have</i>	
gij zijt		ihr seiet		<i>you have</i>	
zij zijn	sie seien	<i>they have</i>			
ik hebbe	gehoord.	ich habe	gehört.	<i>I have</i>	heard.
—		du habest		<i>thou have</i>	
hij hebbe		er habe		<i>he have</i>	
wij hebben		wir haben		<i>we have</i>	
gij hebbet		ihr habet		<i>you have</i>	
zij hebben	sie haben	<i>they have</i>			

Meer-dan-volmaakt-verleden tijd.

ik ware	gegaan.	ich wäre	gegangen.	<i>I had</i>	gone.
—		du wärest		<i>thou had</i>	
hij ware		er wäre		<i>he had</i>	
wij waren		wir wären		<i>we had</i>	
gij waret		ihr wäret		<i>you had</i>	
zij waren	sie wären	<i>they had</i>			

ik hadde	gehoord.	ich hätte	gehört.	<i>I had</i>	<i>heard.</i>
—		du hättest		<i>thou had</i>	
hij hadde		er hätte		<i>he had</i>	
wij hadden		wir hätten		<i>we had</i>	
gij haddet		ihr hättet		<i>you had</i>	
zij hadden		sie hätten		<i>they had</i>	

Toekomende tijd.

—	ich werde	gehen, hören.	—
—	du werdest		—
—	er werde		—
—	wir werden		—
—	ihr werdet		—
—	sie werden		—

Volmaakt toekomende tijd.

—	ich werde	gegangen sein, gehört haben.	—
—	du werdest		—
—	er werde		—
—	wir werden		—
—	ihr werdet		—
—	sie werden		—

Verleden - toekomende tijd.

ik zoude	geaan, hooren.	ich würde	gehen, hören.	<i>I should</i>	<i>go, hear.</i>
—		du würdest		<i>thou wouldst</i>	
hij zoude		er würde		<i>he would</i>	
wij zouden		wir würden		<i>we should</i>	
gij zoud(e)t		ihr würdet		<i>you would</i>	
zij zouden		sie würden		<i>they would</i>	

Volmaakt-verleden-toekomende tijd.

ik zoude	gegaan zijn, gehoord hebben.	ich würde	gegangen sein, gehört haben.	<i>I should</i>	<i>have gone, have heard.</i>
—		du würdest		<i>thou wouldst</i>	
hij zoude		er würde		<i>he would</i>	
wij zouden		wir würden		<i>we should</i>	
gij zoud(e)t		ihr würdet		<i>you would</i>	
zij zouden		sie würden		<i>they would</i>	

PASSIEF.*Infinitief.*

Tegenwoordige tijd.

gehoord worden gehört werden *to be heard*

Volmaakt-verleden tijd.

gehoord zijn gehört worden sein *to have been heard*

Toekomende tijd.

te zullen gehoord worden — —

Volmaakt-toekomende tijd.

te zullen gehoord zijn — —

Deelwoorden.

Tegenwoordige tijd.

gehoord wordende (gehört werdend) *being heard*

Volmaakt-verleden tijd.

gehoord (geworden zijnde) gehört (*having been*) *heard*

Toekomende tijd.

zullende gehoord worden — —

Volmaakt-toekomende tijd.

gehoord zullende zijn — —

Imperatief.

Tegenwoordige tijd.

word gehoord werde gehört. *be thou heard*wordt gehoord werdet gehört *be you heard**Indicatief.*

Tegenwoordige tijd.

ik word		ich werde		I am	
—		du wirst		thou art	
hij wordt	gehoord.	er wird	gehört.	he is	heard.
wij worden		wir werdet		we are	
gij wordt		ihr werden		you are	
zij worden		ſie werden		they are	

Verleden tijd.

ik werd	gehoord.	ich wurde	gehört.	<i>I was</i>	heard.
—		du wurdest		<i>thou wast</i>	
hij werd		er wurde		<i>he was</i>	
wij werden		wir wurden		<i>we were</i>	
gij werdt		ihr wurdet		<i>you were</i>	
zij werden	sie wurden	<i>they were</i>			

Volmaakt-verleden tijd.

ik ben	gehoord (ge- worden).	ich bin	gehört worden.	<i>I have</i>	been heard.
—		du bist		<i>thou hast</i>	
hij is		er ist		<i>he has</i>	
wij zijn		wir sind		<i>we have</i>	
gij zijt		ihr seid		<i>you have</i>	
zij zijn	sie sind	<i>they have</i>			

Meer-dan-volmaakt-verleden tijd.

ik was	gehoord (ge- worden).	ich war	gehört worden.	<i>I had</i>	been heard.
—		du warst		<i>thou hadst</i>	
hij was		er war		<i>he had</i>	
wij waren		wir waren		<i>we had</i>	
gij waart		ihr waret		<i>you had</i>	
zij waren	sie waren	<i>they had</i>			

Toekomende tijd.

ik zal	gehoord worden.	ich werde	gehört worden.	<i>I shall</i>	be heard.
—		du wirst		<i>thou wilt</i>	
hij zal		er wird		<i>he will</i>	
wij zullen		wir werden		<i>we shall</i>	
gij zult		ihr werdet		<i>you will</i>	
zij zullen	sie werden	<i>they will</i>			

Volmaakt-toekomende tijd.

ik zal	gehoord (gevor- den) zijn.	ich werde	gehört wor- den sein.	<i>I shall</i>	have been heard.
—		du wirst		<i>thou wilt</i>	
hij zal		er wird		<i>he will</i>	
wij zullen		wir werden		<i>we shall</i>	
gij zult		ihr werdet		<i>you will</i>	
zij zullen	sie werden	<i>they will</i>			

Conjunctief.

Tegenwoordige tijd.

ik worde	gehoord.	ich werde	gehört.	<i>I be</i>	heard.
—		du werdest		<i>thou be</i>	
hij worde		er werde		<i>he be</i>	
wij worden		wir werden		<i>we be</i>	
gij wordet		ihr werdet		<i>you be</i>	
zij worden	ſie werden	<i>they be</i>			

Verleden tijd.

ik werde	gehoord.	ich würde	gehört.	<i>I were</i>	heard.
—		du würdest		<i>thou wert</i>	
hij werde		er würde		<i>he were</i>	
wij werden		wir würden		<i>we were</i>	
gij werdet		ihr würdet		<i>you were</i>	
zij werden	ſie würden	<i>they were</i>			

Volmaakt-verleden tijd.

ik zij	gehoord (ge- worden).	ich ſei	gehört worden.	<i>I have</i>	been heard.
—		du ſeiſt		<i>thou have</i>	
hij zij		er ſei		<i>he have</i>	
wij zijn		wir ſeien		<i>we have</i>	
gij zijt		ihr ſeiet		<i>you have</i>	
zij zijn	ſie ſeien	<i>they have</i>			

Meer-dan-volmaakt-verleden tijd.

ik ware	gehoord (ge- worden).	ich wäre	gehört worden.	<i>I had</i>	been heard.
—		du wäreſt		<i>thou had</i>	
hij ware		er wäre		<i>he had</i>	
wij waren		wir wären		<i>we had</i>	
gij waart		ihr wäret		<i>you had</i>	
zij waren	ſie wären	<i>they had</i>			

Toekomende tijd.

ich werde	gehört werden.
du werdest	
er werde	
wir werden	
ihr werdet	
ſie werden	

Volmaakt-toek. tijd.

ich werde	gehört worden * ſein.
du werdest	
er werde	
wir werden	
ihr werdet	
ſie werden	

*
6

Verleden-toekomende tijd.

ik zoude	gehoord worden.	ich würde	gehört werden.	<i>I should</i>	<i>be heard.</i>
—		du würdest		<i>thou wouldst</i>	
hij zoude		er würde		<i>he would</i>	
wij zouden		wir würden		<i>we should</i>	
gij zoudet		ihr würdet		<i>you would</i>	
zij zouden	sie würden	<i>they would</i>			

Volmaakt-verleden-toek. tijd.

ik zoude	(gehoord geworden) zijn.	ich würde	worden sein. gehört	<i>I should</i>	<i>have been heard.</i>
—		du würdest		<i>thou wouldst</i>	
hij zoude		er würde		<i>he would</i>	
wij zouden		wir würden		<i>we should</i>	
gij zoudet		ihr würdet		<i>you would</i>	
zij zouden	sie würden	<i>they would</i>			

Vervoeuing van 't reflexief werkwoord.

zich wasschen	sich waschen	<i>to wash one's self</i>
---------------	--------------	---------------------------

Indicatief.

Tegenwoordige tijd.

ik wasch mij	ich wasche mich	<i>I wash myself</i>
—	du wäschest dich	<i>thou washest thyself</i>
hij wascht zich	er wäscht sich	<i>he washes himself</i>
wij wasschen ons	wir waschen uns	<i>we wash ourselves</i>
gij wascht u	ihr wäschet euch	<i>you wash yourselves</i>
zij wasschen zich	sie waschen sich	<i>they wash themselves</i>

Verleden tijd.

ik wiesch mij	ich wusch mich	<i>I washed myself</i>
—	du wuschest dich	<i>thou washedst thyself</i>
hij wiesch zich	er wusch sich	<i>he washed himself</i>
wij wieschen ons	wir wuschen uns	<i>we washed ourselves</i>
gij wiescht u	ihr wüschet euch	<i>you washed yourselves</i>
zij wieschen zich	sie wuschen sich	<i>they washed themselves</i>

Volmaakt-verleden tijd.

ik heb mij gewasschen *ich* habe mich gewaschen *I have washed myself*
 enz. enz. enz.

Meer-dan-volm.-verleden tijd.

ik had mij gewasschen *ich* hatte mich gewaschen *I had washed myself*
 enz. enz. enz.

Toekomende tijd.

ik zal mij wasschen *ich* werde mich waschen *I shall wash myself*
 enz. enz. enz.

en zoo vervolgens.

Regeert 't reflexieve werkwoord den datief, zoo als b. v. *schmeicheln*, dan vervoegt men natuurlijkerwijze:

ich *schmeichle* mir, du *schmeichelst* dir, er *schmeichelt* sich,
 wir *schmeicheln* uns, ihr *schmeichelt* euch, sie *schmeicheln* sich, enz.

PARTIKELS.

§ 47. BIJWOORDEN.

1. Zelfstandigheden worden door middel van adjectieven, alle andere begrippen door middel van bijwoorden bepaald. Adjectieven worden dus met substantieven, bijwoorden met werkwoorden, adjectieven en andere bijwoorden verbonden.
2. De bijwoorden worden deels van adjectieven, deels van andere rededeelen afgeleid. Ook rekent men daartoe geheele uitdrukkingen, die deswege bijwoordelijke uitdrukkingen worden genoemd.
3. Naar hunne beteekenis worden zij verdeeld in bijwoorden van *hoedanigheid* (op de vraag *hoe?*)
graad (op de vraag *hoezeer?*)
tijd (op de vragen *wanneer?* *hoelang?*)
plaats (op de vragen *waar?* *van waar?* *waarheen?*)
voorstellingswijze.

Aanm. De bijwoorden van getal zijn reeds onder de telwoorden vermeld.

4. De bijwoorden van hoedanigheid hebben afleidingsuitgangen óf zijn gelijk in vorm aan de adjectieven. Over hunne uitgangen zal in de woordvorming gehandeld worden.

5. Tot de bijwoorden van graad behooren o. a.:

zeer	sehr	<i>very</i>
geheel	gänzlich	<i>quite</i>
te zeer	zu sehr	<i>too</i>
zoo, (al)dus	so	<i>thus</i>
nauwelijks	kaum	<i>scarcely</i>
bijna	fast, beinahe	<i>almost</i>

6. Tot de bijwoorden van tijd behooren o. a:

ooit	je, jemals	<i>ever</i>
nooit	nie, niemals	<i>never</i>
immer		
nimmer	nimmer	
immer, altijd, altoos	immer	<i>always</i>
nu, thans	jezt	<i>now</i>
voormaals	vormals	<i>formerly</i>
heden	heute	<i>to-day</i>
morgen	morgen	<i>to-morrow</i>
gisteren	gestern	<i>yesterday</i>
dikwijls	oft	<i>oft, often, oftentimes</i>
zelden	selten	<i>seldom</i>
somtijds	zurweilen	<i>sometimes</i>
weldra	balb	<i>by and by, soon</i>
nog	noch	<i>still</i>
vroeg	früh	<i>early</i>
laat	spät	<i>late</i>
sinds, sedert	seitdem	<i>since</i>
terstond	sogleich	<i>immediately, instantly, presently</i>

7. Tot de bijwoorden van plaats behooren o. a.:

boven	(br)oben	<i>above</i>
binnen	(br)innen	<i>within</i>
buiten	(br)außen	<i>abroad</i>
voor	vorn	<i>before</i>
achter	hinten	<i>behind</i>

beneden	(dr)unten	<i>below</i>
ver	fern	<i>far</i>
hier	hier	<i>here</i>
daar	da	<i>there</i>
nabij	nahe	<i>near</i>
nergens	nirgends	<i>no-where</i>
ergens	irgendwo	<i>some-where</i>
van hier	von hier	<i>hence</i>
van daar	von da	<i>thence</i>
ver(der)	weit(er)	<i>far(ther)</i>
hierheen	hiever	<i>hither</i>
daarheen	dorthin	<i>thither</i>
opwaarts	aufwärts	<i>upward(s)</i>
benedenwaarts	niedwärts	<i>downward(s)</i>
voorwaarts	vorwärts	<i>forward</i>
terug, rugwaarts	rückwärts	<i>backward</i>
(waarheen ook)	(wohin es auch sei)	<i>withersoever</i>

8. Tot de bijwoorden van voorstellingswijze behooren o. a.:

ja	ja	<i>yes</i>
niet	nicht	<i>not</i>
zeker(lijk)	gewiss	<i>certainly, surely</i>
werkelijk	wirklich	
inderdaad	in der That	<i>really</i>
wellicht	vielleicht	<i>perchance</i>
misschien		<i>perhaps</i>
waarschijnlijk	wahrscheinlich	} <i>probably</i>
vermoedelijk	vermuthlich	
zonder twijfel	ohne Zweifel	{ <i>doubtless</i>
waarlijk	wahrlich	{ <i>undoubtedly</i>
mooglijk	möglicher Weise	<i>truly</i>
enz.	enz.	<i>possibly</i>
		enz.

8. De van bijvoeglijke naamwoorden gevormde bijwoorden vormen trappen van vergelijking; de comp. is gelijk aan die des adjectiefs; de superlatief wordt uitgedrukt a) in 't Nederlandsch door den sup. des adjectiefs in den acc. onz. voorafgegaan door *het* of *op zijn* of in den dat. onz. voorafgegaan door *ten*; b) in

't Hoogduitsch door den sup. des adj. in den datief of acc. onz., naar gelang am, im, zum of außß voorafgaan, of door den sup. des adj. met toevoeging van enß: vroeg, vroeger, 't vroegst, op zijn vroegst, ten vroegste; früh, früher, frühestenß, am frühesten, enz.; c) in 't Engelsch omschrijft men liefst door *more* en *most*.

Aanm. In 't Hoogduitsch drukt alleen de omschrijving door am den relatieven superlatief uit. Van de woorden nach, hoch, lang, jung en van de adjectieven op ig, lich, sam, enz. kunnen ook door bloote toevoeging van ft adverbiale superlatieven gevormd worden: höchst, nächst, längst, jüngst, gefälligst, freundlichst.

9. Ook worden van bijwoorden trappen van vergelijking gevormd: *soon, sooner, soonst*, (onregelmatig) gern, lieber, am liebsten; bald, eher, am ehesten (baldigst); evenzoo in 't Nederlandsch: *gaarne, liever, liefst, (eer), eerder, eerst, dikwijls (vaak), vaker, 't vaakst*. Over de onregelm. zie de adj.

§ 48. VOORZETSELS.

Voorzetsels geven plaatselijke, tijdelijke en andere betrekkingen tot eene zelfstandigheid te kennen. 'T zijn of stamwoorden of afgeleide of samengestelde woorden. De voornaamste daarvan zijn :

in	in	in
aan	an	on
van (eig. af aan)	von	of, from
te	zu	to, at, unto
door	von	by
voor	für, vor	for, before
met	mit	with
na	nach	after
boven	über	above
over	über	over
onder	unter	under
door	durch	through

sinds	feit	since
in	hinein	into
op	auf	upon
uit	aus	out, out of
om, omstreeks	um	about
achter	hinter †)	behind
zonder, buiten	ohne, sonder, außerhalb	without, beyond
binnen	innerhalb, binnen	within
tot	bis	until
tegen	gegen	against
benevens, buiten	neben, außer	beside, besides
midden	mitten	amid, amidst
langs	(längs)	along
tusschen	zwischen	between, betwixt
uitgenomen, behalve	ausgenommen, außer	except, save
rondom	(her)um	round
nabij	nahe	near, nigh
gedurende	während	during
aangaande	betreffend	{ concerning touching regarding
betreffende		

§ 49. VOEGWOORDEN.

1. Voegwoorden geven den samenhang tusschen volzinnen of deelen van volzinnen te kennen. Zij worden onderscheiden in 1). *copulatieve* (bijeenvoegende):

en	und	and
en — en	beides — und	both — and
ook	auch	also
zowel — als	sowohl — als (wie) auch	as well — as
niet alleen - maar ook	{ nicht allein nicht nur nicht bloß }	-sondern auch not only - but also
insgelijks	ingleichen	likewise, also, even

1) 't Nederlandsche *hinder* in *hinderlaag*.

2). *disjunctive* (scheidende):

of	oder	<i>or</i>
hetzij — of		<i>whether — or</i>
of — of	entweder — oder	<i>either — or</i>
noch, noch — noch	weder — noch	<i>neither — nor</i>

3). *adversatieve* (tegenstellende):

maar	aber, allein, sondern	<i>but</i>
toch	doch	<i>yet</i>
(e)doch, echter	jedoch	<i>yet, however</i>
evenwel, nogtans	dennoch	<i>however</i>
niettegenstaande	ungeachtet	<i>notwithstanding</i>
(des)niettemin	nichtsbefstoweniger	<i>nevertheless</i>

4). *causale* (redengevende):

daar	da	<i>as</i>
omdat, (de)wjl	weil	<i>because</i>
want	denn	<i>for</i>
naardemaal	ſintemaal(en)	<i>whereas</i>
naardien †)		<i>since</i>

5). *conclusieve* (gevolgtrekkende):

dus, (bijgevolg)	{ also, ſolglich mithin	<i>so, (consequently)</i>
derhalve	dennach	<i>therefore</i>
weshalve	weshalb	<i>wherefore</i>
deswege	beſſwegen	
van daar dat	daher	<i>thence</i>
zoodat	ſodas	<i>so that</i>
dan		<i>then</i>

6). *conditionale* (voorwaardelijke):

indien, als	falls, wo	} <i>if</i>
wen, wanneer	wenn	
tenzij, tenware	wo nicht, auſerwenn	<i>unless</i>
mits	wenn nur	<i>provided (that)</i>

†) 't Hoogd. *nachdem* is *nadat*.

7). *concessieve* (toestemmende):

ofschoon, schoon	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ob schon, wenn schon, ob zwar} \\ \text{ob auch, wenn auch} \\ \text{obgleich, wenn gleich} \end{array} \right\}$	<i>although, though</i>
alhoewel, hoewel		
al — toch	$\left\{ \begin{array}{l} \text{wiewohl} \\ \text{auch —} \\ \text{gleich — so} \\ \text{schon —} \end{array} \right.$	<i>although - yet</i>
hoezeer	sosehr (auch) wie sehr auch	

8). *finale* (een doel opgevende):

opdat	damit	<i>that</i>
om te, ten einde	um — zu	<i>in order to</i>
(opdat — niet)	damit — nicht	<i>lest</i>

9). *temporale* (tijdbepalende):

toen, als	als, wie	<i>when</i>
wen, wanneer, als	wenn	<i>when, whenever</i>
zoodra	sobald (als), sowie	<i>as soon as</i>
terwijl	während, indessen, wie	<i>while, whilst, as</i>
voor, voordat	bevor	<i>before</i>
tot, totdat	bis, bisdass	<i>till</i>
eer, eerdad	ehe,	<i>(ere), before</i>
sedert, sinds	seitdem, seit	<i>since</i>
nadat	nachdem	<i>after</i>

10) *comparatieve* (vergelijkende)

als	als	} <i>as</i>
gelijk	wie	
zoals, zoo-als	(eben)so-als, so-alswie	} <i>as — as</i>
evenals, even-als	gleichwie, (eben)so-wie	
dan	als	<i>than</i>

11) *declaratieve* (verbindende)

dat	dass	<i>that</i>
of	ob	<i>if, whether</i>

§ 50. TUSSCHENWERPSELS.

Tusschenwerpsels zijn klanken, welke bij zekere gewaarwordingen werden uitgebracht:

1) bij vreugde:

ha!	ah! ha!	ah!
hoera!	hurrah!	hurrah!
hoezee!	huchhe!	huzza!

2) bij smart en beklag:

ach! och!	ach!	ah! oh!
helaas!	leider!	alas! alack!
wee! o wee!	weh! o weh!	woe to —!
o jemine!	o jemine!	lack a day!
ai! au	au!	ugh! ouch!

3) bij verwondering!

he!	ei! hei!	hah!
aha!	ah!	aaha!

4) bij twijfel:

ei! ei ei!	ei! ei ei!	
hm!	hum!	hum! humph! ahem!

5) bij afkeer:

foei!	pfui!	fie! fy!
ba!	ba! bah!	pshaw!

2. Ook geven eenige tusschenwerpsels een verlangen te kennen; uitnoodigend is:

ei! eilieve!	ei!	pray! ..
--------------	-----	----------

bij aanroepen wordt gebezigd:

hei daar! he! holla!	heda! he! holla!	ho! holla! halloo!
pst! (fluisterend)	bft! pft!	

om stilzwijgen te verkrijgen:

st!	ft!	hush! — hist!
-----	-----	---------------

3. Klanknabootsingen zijn:

bons!	bauz!	
plomp!	plump!	(plumb)

krik krak!	frach!	<i>crack!</i>
holderdebolder!	holterpolter!	
pief paf poef!	piff pass puff!	
miauw, miaauw!	miau!	<i>mew!</i>
bim bam!	bim bam bum!	

Voorts rekent men nog tot de tusschenwerpsels andere rede-deelen, die bij uitroepen gebezigd worden, als: God help mij! dasß Gott erbarm! *Mercy on me!* O God! O Gott! *Egad!* Hemel! O Himmel! *heavens!* luister! horch! *hark!* listen! Weg! marsch! (mach dich) fort! marsch! *avaunt!* hoor eens! hore mal! *I say!* hear, *hear!* halt! halt! *stop!* zachtjes! sachte! *softly,* enz. en de uitheemsche *vivat, prosit, proficiat!* *bravo!* enz.; de minder kiesche, *Wat weerga!* *bliksem!* Botz tausend! Botz Wetter! Blitz, *zounds!* enz.

§ 51. 'T GESLACHT DER SUBSTANTIEVEN.

1. Van nature behooren alle levende wezens tot 't mannelijk of tot 't vrouwelijk geslacht; de levenlooze daarentegen tot geen van beide (*onzijdig geslacht*).
2. In de taal behooren alle namen van zelfstandigheden tot 't mannelijk, vrouwelijk of onzijdig geslacht.
3. 't Geslacht, dat de zelfstandigheden van nature hebben, heet 't *natuurlijk geslacht*; 't geslacht, dat de namen der zelfstandigheden in de taal hebben, heet 't *grammatisch geslacht*.
4. In de natuur bestaan alleen concrete, in onze voorstelling ook abstracte zelfstandigheden (Zie § 1, I), in de taal derhalve namen van concrete en abstracte zelfstandigheden.
5. De namen der concrete zelfstandigheden hebben in de Engelsche taal 't zelfde geslacht, als hun van nature eigen is: de namen van mannelijke wezens zijn mannelijk, van vrouwelijke wezens vrouwelijk, de overige onzijdig. Zoo zijn dus mannelijk: *man, boy, bull, father, king,* enz., vrouwelijk: *woman, girl, cow, mother, queen,* enz., onzijdig: *house, iron, table, earth,* enz.
6. Ook in 't Ned. en Hoogd. zijn de namen van mannelijke wezens mannelijk, van vrouwelijke vrouwelijk, doch niet alle namen

van geslachtlooze zelfstandigheden onzijdig: Zoo zijn dus:
 mannelijk: *man, jongeling, stier, vader, koning*, enz.,
 vrouwelijk: *vrouw, maagd, koe, moeder, koningin*, enz.
 mannelijk: *Mann, Jüngling, Stier, Vater, König*, enz.
 vrouwelijk: *Frau, Magd, Kuh, Mutter, Königin*, enz.,
 onzijdig: huis, *Haus*, ijzer, *Eisen*, enz., maar vrouwelijk:
 tafel, *Tafel*, aarde, *Erde*, en mannelijk *Tisch*, grond, *Grund*,
 Boden, enz.

7. De namen van vele geslachtlooze zelfstandigheden behooren dus in 't Nederlandsch en Hoogduitsch tot 't mannelijk of vrouwelijk geslacht. Immers 's menschen phantasie bezielde 't levenlooze, de dichterlijke opvatting der natuur stelde geslachtlooze zelfstandigheden als werkende, levende personen voor; diengevolge moest hun ook in de taal een zoodanig geslacht worden toegekend, als zij in de verbeelding des volks bezaten.
8. Als mannelijke personen werden in 't algemeen de krachtige, sterke, werkende, als vrouwelijke de zwakke, zachte, lijdende wezens voorgesteld. 't Onzijdig geslacht werd toegekend aan 't bloot-stoffelijke en onontwikkelde, ja zelfs aan die levende wezens, waarvan 't geslacht óf niet behoefde óf niet kon onderscheiden worden, óf uit verachting niet aangegeven werd.
9. De practische zin van 't Engelsche volk stond zulk een dichterlijke geslachtsbedeeling in den weg, zoodat op weinige uitzonderingen na de in N° 5 gestelde regel getrouw wordt toegepast. Buiten 't mannelijke *sun*, de vrouwelijke *church*, *ship* en *moon* behoort de toekenning van 't mannelijk en vrouwelijk geslacht aan levenlooze wezens uitsluitend tot de taal der poezie.
10. De abstracte zelfstandigheden hebben geen natuurlijk geslacht; daar zij alleen zelfstandig bestaan, in onze voorstelling, hangt hun geslacht af van de wijze, waarop zij worden voorgesteld; in 't Engelsch kunnen voor de namen der abstracte zelfstandigheden schier geen vaste regels worden gegeven, daar zoolwel de algemeene voorstelling des volks, als de bijzondere (individuele) van den spreker hun geslacht bepaalt. Van de Hoog-

duitsche en Nederlandsche is het geslacht gevestigd, en meest vrouwelijk.

11. De namen der zelfstandigheden, d. i. de substantieven, zijn stamwoorden, indien zij rechtstreeks van den wortel (d. i. den klank, die tot grondslag ligt aan 't woord) gevormd zijn; *afgeleide woorden*, als aan den stam een afleidingsuitgang is gehecht, *saumgestelde woorden*, zoo zij door verbinding van twee verschillende woorden ontstaan zijn.
12. De uitgangen der substantieven waren oorspronkelijk woorden d. i. klanken met bepaalde beteekenis, en hadden derhalve overwegenden invloed op 't geslacht der substantieven, welke zij vormden. Dus zegt men, dat mannelijke substantieven mannelijke, vrouwelijke substantieven vrouwelijke, onzijdige substantieven onzijdige uitgangen hebben. Doch dat alleen de beteekenis, niet de vorm besliste, blijkt o. a. hieruit, dat eenige uitgangen naar gelang van de beteekenis een verschillend geslacht hebben.
13. De toepassing van 't gezegde is vervat in de volgende regels,
 - a) *Mannelijk* zijn de namen van mannelijke personen en dieren; voor 't vrouwelijk bestaat dan een afzonderlijk woord:

man, vrouw	Mann, Frau	<i>man, woman</i>
oom, tante	Oheim, Tante	<i>uncle, aunt</i>
vader, moeder	Vater, Mutter	<i>father, mother</i>
zoon, dochter	Sohn, Tochter	<i>son, daughter</i>
broeder, zuster	Bruder, Schwester	<i>brother, sister</i>
hengst, merrie	Hengst, Stute	<i>stallion, mare</i>
beer, zeug	Eber, Sau	<i>boar, sow, enz.</i>

of 't vrouwelijk wordt door een afleidingsuitgang aangeduid:

reus, reuzin	Riese, Riesinn	<i>giant, giantess</i>
abt, abdis	Abt, Äbtissinn	<i>abbot, abbess</i>
leeuw, leeuwinn	Löwe, Löwinn	<i>lion, lioness, enz.</i>

maar hoogst zelden 't mannelijk van 't vrouwelijk gevormd, als:

weduwe, weduwnaar	Witwe, Witwer	widow, widower
kat, kater	Katze, Kater	
gans, gente	Ganse, Gänserich	goose, gander
duif, doffer	Taube, Tauber	

Mannelijke persoonsnamen zijn in 't Ned. zelfs mannelijk, als 't gramm. geslacht vrouwelijk is: *nachtwacht* is mann. voor klapperman, vrouw. voor de gezamenlijke nachtwakers.

- 6) In 't Nederlandsch en Hoogduitsch zijn over 't algemeen *mannelijk* de namen van groote, krachtige, *vrouwelijk* die van kleine, zwakke diersoorten †); de meeste huisdieren hebben voor 't mannelijk en vrouwelijk een afzonderlijk wortelwoord, weshalve de soortnaam geen geslachtsonderscheiding behoefde (zie N°. 8) en derhalve onzijdig is: 't paard, das Pferd, 't rund, das Rind, 't schaap, das Schaf, 't zwijn, das Schwein, 't hoen, das Huhn. Dit is mede 't geval met hunne jongen, die even als 't kind, das Kind, onzijdig zijn: 't veulen, das Füllen, 't kalf, das Kalb, 't lam, das Lamm, 't kuiken, das Küchlein, enz. — In 't Engelsch komen de diernamen nu eens mannelijk, dan weder vrouwelijk, maar meestal onzijdig voor; mannelijk: *ape, ass, bear, calf, chameleon, chicken, deer, dog, elephant, fly, horse, lamb, lion, otter, rat, serpent, tiger-cat, wolf*, enz.; vrouwelijk: *cat, falcon, goose, mouse, phoenix, sphinx, turtle*, mannelijk en vrouwelijk: *bee, bird, butterfly, dove, eagle, fowl, nightingale, swan*, enz., 't onzijdig geslacht strekt zich ook wel eens tot de namen van kinderen uit, als *child, boy*, enz.

Aanm. Om 't geslacht uit te drukken, bedient men zich soms, zoo de taal in afzonderlijke of afgeleide woorden te kort schiet, van samenstelling: *een mannetjes-olifant, een wijfjes-olifant, een faizantenhaan, een faizantenhen*; der Rehböck, die

†) De vreemde namen van buitenlandsche dieren zijn in 't Hoogduitsch onzijdig: das Kameel, das Krokobil, das Zebra, das Drommedar, das Lama, das Känguruh.

Rehkuh, der Pfauhahn, die Pfauhenne, a he-cat, a she-cat, a pea-cock, a pea-hen, a man-servant, a maid-servant, of drukt 't geslacht door een adjectief uit: der männliche Elephant, der weibliche Elephant, a male cat, a female cat, a male servant, a female servant, a male child, a female child, enz.

- c) Onzijdig zijn in 't Nederlandsch en Hoogduitsch alle verkleinwoorden (over die op *el* zie pag. 151), 't mannetje, 't vrouwtje, 't meisje, enz., das Männchen, das Weibchen, das Mädchen, enz. Eveneens de woorden 't wijf, das Weib, 't mensch, das Menſch (verachtelijk), 't heer (verachtelijk), 't vrouwspersoon, enz. Voorts de stofnamen en verzamelwoorden: ijzer, Eisen, goud, Gold, vee, Vieh, gebergte, Gebirge, gesteente, Gestein, enz. Eindelijk de namen van landen, steden en dorpen, die geen lidwoord voor zich hebben: ('t Schoone) Maagdenburg, (das schöne) Magdenburg, enz. Ten slotte alle andere tot substantieven verheven rededeelen: 't ja, 't neen, 't loopen, das Ja, das Nein, das Laufen.

Anm. 1. De Ned. stofnamen, die niet onzijdig zijn, zijn vrouwelijk; aldus onderscheiden wij **DE** aal, baars, turf (stofnamen) van **DEN** aal, baars, turf (voorwerpsnamen); andere woorden zijn alleen als stofnamen onzijdig; zoo onderscheidt men 't hermelijn, doek, diamant, draad (stofnamen) van **den** hermelijn (dier), **doek** (stuk doek), **diamant** (steen), **draad**, enz. Mannelijk zijn slechts honing, wijn, azijn, mosterd, most, edik, knaster.

Anm. 2. De namen van als personen voorgestelde landen, steden enz. zijn mannelijk of vrouwelijk, voor zooverre dit door voornaamwoorden kan worden uitgedrukt: 't *Edele Nederland zal zijne (hare) zonen niet verlaten*, enz.

Anm. 3. De namen van letters zijn in 't Hoogduitsch onzijdig, en in 't Nederlandsch vrouwelijk: das **A**, das **B**, de a, de b, enz.

- d) De grond der oorspronkelijke geslachtsonderscheiding in de Germaansche talen bleef in 't Engelsch alleen in de poezie en

het hoogere proza gedeeltelijk bewaard; deze toch stelt krachtige, werkende voorwerpen of begrippen (als *sun*, *sword*, *horror*, *desire*, *friendship*, *poverty*, *vice*, *wind*, *wisdom*) als mannelijk, 't zachte, lieflijke, lijdende (als *delight*, *affection*, *art*, *benevolence*, *compassion*, *eloquence*, *fortune*, *imagination*, *health*, *innocence*, *languor*, *melancholy*, *nature*, *misery*, *mind*, *music*, *nation*, *necessity*, *patience*, *philosophy*, *piety*, *pleasure*, *prose*, *prudence*, *quiet*, *religion*, *science*, *silence*, *slavery*, *society*, *sorrow*, *sonl*, *superstition*, *sympathy*, *thought*, *treason*, *truth*, *virtue*, *wealth*) daarentegen als vrouwelijk voor. Evenwel hangt alles af van de individuele voorstelling des schrijvers, en kan hij nu eens *love* voor Venus vrouwelijk, dan weder voor Amor mannelijk gebruiken, enz. Namen van rivieren zijn meest mannelijk, die van landen en steden vrouwelijk of onzijdig. Ook maakt de zeeman zijn schip steeds vrouwelijk, zelfs als hij spreekt van een MAN *of war*, *an Est-IndianMAN*, *a China-MAN*, *a merchantMAN*, enz.

Aanm. In 't Nederlandsch zijn alle niet-onzijdige namen van schepen vrouwelijk, behalve zoo zij op *er* uitgaan: *kof*, *driemaster*, *fregat*. 't Vrouwelijk geslacht blijft zelfs als 't een mannelijken persoonsnaam heeft: *de Tromp heeft hare masten verloren*.

14. Namen van personen of dieren, die, onverschillig of ze mannelijke dan wel vrouwelijke wezens aanduiden, 't zelfde geslacht behouden zijn *gelijkslachtig*; daartoe behooren de meeste soortnamen: *mensch*, *Mensch* (m.), *hond*, *Hund* (m.), *kat*, *Katze* (v.), enz. *Gemeenslachtig* zijn die, welke, naar gelang zij mannelijke of vrouwelijke wezens aanduiden, mannelijk of vrouwelijk zijn, zonder dat de vorm des woords verandert; deze laatste soort mist 't Hoogduitsch: *echtgenoot*, *bode*, *getuige*, *lidmaat*, *maag*, *gids*, *ersgenaam*, *kameraad*, *brekespel*, *gemaal*, en veel woorden op *ling*, als *zuigeling*, *stedeling*, *dorpeling* †), enz., benevens de saamgestelde met *genoot*, als *speelgenoot*, *deelgenoot*, enz. zijn in 't Nederlandsch gemeenslachtig.

†) Ook *jongeling* was oudtijds gemeenslachtig.

tig, even als de Engelsche *dancer*, *philosopher*, *weaver*, *botanist*, *author* en *poet*; doch der *Gast*, der *Sängling*, der *Liebling*, enz. blijven mannelijk, zelfs als zij vrouwelijke personen beteekenen; ook in der, die *Deutsche* en dergelijke woorden is de verbuiging in 't mannelijk en vrouwelijk geslacht verschillend.

15. Mannelijk zijn ten slotte de namen van boomen (behalve *linde* en *tamarinde*), omdat 't woord *boom*, die van bergen, omdat 't woord *berg*, die van steenen, omdat 't woord *steen* mannelijk is en er bij gedacht wordt: dus ook de namen van vruchten, als ze den boom aanduiden: *daar zie ik eenen perzik(enboom)*, verschillen van *eene perzik* (vrucht).

§ 52. GESLACHTSBEPALING DER SUBSTANTIEVEN NAAR HUNNE
UITGANGEN IN 'T NEDERLANDSCH EN HOOGDUITSCH.

1. Mannelijk zijn de werkwoordelijke stammen, die als substantieven voorkomen: *drank*, *dronk* van *drinken*, *Trank*, *Trunk* van *trinken* (1e klasse); *steek*, *stok*, *stuak* van *steken*, *Stich*, *Stoß* van *stechen* (2e klasse); *tred* van *treden*, *Tritt* van *treten* (3e klasse); *beet* van *bijten*, *Biß* van *beißen* (4e klasse); *reuk* en *rook* van *ruiken*, (*Ge*)*ruch* en *Rauch* van *riechen* (5e klasse); *slag* van *slaan* (*slagen*), *Schlag* van *schlagen* (6e klasse); *gang* van *gaan* (*gangen*), *Gang* van *gehen* (7e klasse); *raad raden*, *Rath* van *rathen* (8e klasse), *loop* van *loopen*, *Lauf* van *laufen* (9e klasse), enz.

Vrouwelijk zijn de substantieven, welke 't voorkomen van werkwoordelijke stammen hebben, doch deels tot de afgeleide woorden behooren, daar zij vroeger op *e* uitgingen, deels stamwoorden zijn, waarvan werkwoorden zijn gevormd; de Hoogduitsche *Qual*, *Scham*, (*Nachti*)*gall*, *Schau*, *Scheu*, *Schur*, *Wahl*, *Wehr*, *Hut*, (*Flug*)*schar*, *Milz*, *Kur*, (*Will*)*führ*, *Burg*, *Gier*, *Milch*, *Wand*; de Nederlandsche *acht*, *blaam*, *braak*, *bons*, *feil*, *gooi*, *grap*, *grol* (Hoogd. der *Groll*), *haast* (vergel. die *Haft*), *huur*, *kans*, *kijf*, *knap*, *kneep* (Hoogd. der *Kniff*), *knel*, *knijp*, *kraam* (Hoogd. der

Kram), *kramp* (Hoogd. ber *Krampf*), *kuch*, *kwaal* (zie bov.), *maat* (Hoogd. das *Maß*), *melk*, *pacht* (Hoogd. der *Pacht*), *praal*, *smart* (Hoogd. der *Schmerz*), *spijt*, *spreuk* (Hoogd. der *Spruch*), *teug* (Hoogd. der *Zug*), *vlijt* (Hoogd. der *Fleiß*); voorts diegene, welke ook in 't Nederlandsch of in 't Hoogduitsch op *e*, *e* uitgaan, *baat* naast *bate*, *breuk* naast *breuke*, *eer* naast *eere*, *grief* naast *grieve*, *hoop* naast *hope*, *hulp* naast *hulpe*, *keus* naast *keuze*, *les* naast *lesse*, *maar* naast *mare*, *min* naast *minne*, *reis* naast *reize*, *rust* naast *ruste*, *spraak* naast *sprake*, *straf* naast *straffe*, *trouw* naast *trouwe*, *vraag* naast *vrage*, *vrees* naast *vreeze*, *wijs* naast *wijze*, *wraak* naast *wrake*, *zorg* naast *zorge*, *klem*, die *Klemme*, *ijl*, die *Eile*, *nuk*, die *Nücke*, *plaag*, die *Blage*, *vaag*, die *Wage*, *leer*, die *Lehre*, *luim*, die *Laune*, enz., en de uitdrukkingen *van de kook gaan*, *ter prooi*, *in de war*, *de wijk nemen*, *metterwoon*, *in de weer*, *in dier voege*, enz.

De onzijdige ('*t lot*, '*t slot*) zijn weinige in getal.

2. Mannelijk zijn (voor zooverre 't geslacht niet meer uit de beteekenis kan worden opgemaakt) de woorden op (Ned.) *er*, *aar*, (Hoogd.) *er*; (Ned.) *el*, (Hoogd.) *el*; (Ned.) *en*, *em*, (Hoogd.) *en*. Voorbeelden:

- a) akker, lucht, honger, enz. kandelaar, boezelaar, enz.
 aa) Aker, Leuchter, Hunger, enz.
 b) nagel, hemel, sleutel, enz.
 bb) Nagel, Himmel, Schlüssel, enz.
 c) regen, wagen, bodem, enz.
 cc) Regen, Wagen, Boden, enz.

Doch deze regel heeft eenige uitzonderingen, zoowel vrouwelijke als onzijdige; de laatste stellen wij in 't Nederlandsch als bekend.

- a) Vrouwelijke uitzonderingen op *er*, *er*:
de ader	die Ader
de adder	die Otter
	die Ratter
de blaar	die Blatter

de boter	die Butter
de lever	die Leber
de veder	die Feder
de ladder	die Leiter

en van vreemden oorsprong:

de citer (Lt. <i>cithara</i>)	die Zither
de kamer (Lt. <i>camera</i>)	die Kammer
de letter (Lt. <i>littera</i>)	die Letter
de oester (Lt. <i>ostrea</i>)	die Muster
de vesper (Lt. <i>vespera</i>)	die Vesper
de komkommer (Lt. <i>cucumis</i>)	die Kufummer

Voorts de Nederlandsche *de bagger*, *de haver*, *de kaper* (muts), *de klater*, *de kneuter*, *de lijster*, *de lommer*, *de luijer* (luur), *de schilfer*, *zeever*, en van vreemden oorsprong *paander* (le panier), *pleister* (Lt. *emplastrum*), *kluister* (Lt. *claustrum*); de Hoogduitsche die Ekster (ekster, m.), die Faser, die Halster (halster, m.), die Kiefer, die Klammer, die Klapper (klap, m.), die Klunter (klonter, m.), die Kuster, die Scheuer (schuur, m.), die Schleuder, die Schulter (shoulder, m.), die Trümmer (mv.), die Wimper (oogharen, eig. wenkbrauw, v.), en van vreemden oorsprong: die Feier (Lt. *feriæ*), die Cedar (Lt. *cedrus*), die Fiber (Lt. *fibra*), die Fokter (It. *puledro*), die Kester (Lt. *calcatorium*), die Kicher (Lt. *cicer*), die Leier, (Lt. *lyra*, Ned. *lier*, v.), die Marter (Gr. *martyria*), die Mauer, (Lt. *murus*, Nl. *muur*), die Nummer (Lt. *numerus*, Nl. 't *nommer*), die Oper (It. *opera*), die Viper (Lt. *vipera*), die Ziffer (Nl. *cifera*).

a) Onzijdige uitzonderingen op er: das Alter, das Bauer (kooi), das Cuter (ui(d)er, m.), das Feuer, das Gitter, das Gatter, das Lachter (= Klaster), das Lager, das Laster, das Leder, das Luder, das Malter, das Messer, das Nieder, das Pflaster, das Polster, das Ruder, das Schauer, das Ufer, das Wasser, das Wetter, das Wunder, das Zimmer, en van vreemden oorsprong das Kloster (Lt. *claustrum*), das

Roller (Lt. *collare*), das Kupfer, (Lt. *cuprum*), das Muster (Fr. *le montre*), das Fenster (Lt. *fenestra*), das Opper (v. 't Lt. *offerre*), das Pflaster (Lt. *emplastrum*), das Pulver (Lt. *pulvis*), das Register (Fr. *le registre*), das Scepter (Lt. *sceptrum*), das Theater (Lt. *theatrum*), das Ziemer (Fr. *le cimier*).

b) Vrouwelijke uitzonderingen op el, el:

de gaffel	die Gabel
de kachel	die Kachel
de hommelt	die Hummel
de naald (v. <i>nadel</i>)	die Nadel
de netel	die Nessel
de wafel	die Waffel
de schoffel	die Schaufel

en van vreemden oorsprong:

de dadel (Lt. <i>dactylus</i>)	die Dattel
de fakkel (Lt. <i>facula</i>)	die Fakkel
de vedel (Lt. <i>fidicula</i>)	die Fiedel
de amandel (Gr. <i>amygdalum</i>)	die Mandel
de mispel (Lt. <i>mespile</i>)	die Misspel
de mossel (Lt. <i>musculus</i>)	die Muschel
de gondel (It. <i>gondola</i>)	die Gondel
de sikkelt (Lt. <i>sicula</i>)	die Sichel
de tafelt (Lt. <i>tabula</i>)	die Tafel
de fabel (Lt. <i>fabula</i>)	die Fabel
de parabel (Gr. <i>parabole</i>)	die Parabel
de kazuifelt (Ml. <i>casula</i> , Fr. <i>le chasuble</i>)	die Casel

Voorts de Nederlandsche *de dweil* of *dwaal* (*dwoegel* of *dwagel*), *de diggel*, *de feitelt*, *de griffelt*, *de horzelt*, *de keuwelt*, *de krieuwelt*, *de luifelt*, *de middelt* (middellijf), *de paret*, *de peket* (zilt vocht), *de schakelt*, *de teilt* (tegel), *de vezelt*, *de wezelt*, *de zwavel*, en van vreemden oorsprong *de cedelt* (Lt. *schedula*), *de cimbelt* (Lt. *cymbalum*), *de pantoffelt* (Fr. *la pantoufle*), *de richelt* (Lt. *regula*), *de tortelt* (Lt. *turtur*),

de *sabel* (*Fr.* le sabre); de Hoogduitsche die *Achsel* (*oksel*, m.), die *Angel* (*angel*, m.), die *Angel*, die *Bräzel*, die *Buchel* (*bochel*, m.), die *Deichsel* (*dissel*, m.), die *Drossel*, die *Fessel*, die *Fuchtel*, die *Geißel* (*geesel*, m.), die *Hafel*, die *Hechel* (*hekel*, m.), die *Kartoffel*, die *Klingel*, die *Kugel* (*kogel* m.), die *Mistel*, die *Rudel*, die *Rassel* (*ratel*, m.), die *Rhordommel* (*roerdomp*, d. i. rietduiker, m.), die *Schachtel*, die *Schaufel*, die *Schindel*, die *Schlüssel* (*sleutel*, m.), die *Spindel*, die *Staffel*, die *Trodde*, die *Wachtel* (*wachtel*, m.), die *Windel*, die *Wurzel*, (*wortel*, m.), en van vreemden oorsprong: die *Zwiebel* (*Lt.* caepula), die *Ampel* (*Lt.* ampulla), die *Affel* (*Lt.* asellus), die *Fiebel* (*Gr.* biblos), die *Gurgel* (*Lt.* gurgulio, *Nl.* gorgel, m.), die *Koppel* (*Lt.* copula, *Nl.* koppel, o.), die *Kurbe* (*Lt.* curva), die *Mangel* (*Gr.* manganon, *Nl.* mangel, m.), die *Morchel*, (*Fr.* la morille), die *Semmel* (*Lt.* simila, *Nl.* zemelen), die *Þappel* (*Lt.* populus), die *Striegel* (*Lt.* strigilis), die *Orgel* (*Gr.* organon, *Nl.* 't orgel), die *Stoppel* (*Lt.* stipula, *Nl.* stoppel, m.), die *Murifel* (*Lt.* auricula), die *Formel* (*Lt.* formula), die *Insel* (*Lt.* insula), die *Tarantel* (*It.* tarantola) en meer woorden, welke den Griekschen, Latijnschen of Italiaanschen uitgang *ολή*, *ula*, *ola* hebben.

Aann. De verkleinwoorden op (Ned.) *el*, (Hoogd.) *el*, volgen 't geslacht der grondwoorden; vrouwelijk zijn: *grebbel* van *greb* (v.), *keutel* van *koot* (v.), *kruimel* van *kruim* (v.), *mazel* van *maas* (v.), *pukkel* van *pok* (v.), *sprenkel* van *sprank* (v), *trommel* van *trom* (v.); *Eichel* van *Eiche*, *Ringel* van *Ring*, *Raspel* naar *rasp* (v.), enz. In 't Hoogduitsch zijn ook de Opperduitsche verkleinw. onzijdig: das *Mädel*, enz.

b) Onzijdige uitzonderingen op *el*: das *Bündel*, das *Mandel*, ('t vijftiental), das *Mittel*, das *Rössel*, das *Rudel*, das *Segel*, en van vreemden oorsprong das *Scharmützel* (*It.* scaramuccia), das *Siegel* (*Lt.* sigillum), das *Exempel* (*Lt.* exemplum),

das *Drafel* (*Lt. oraculum*), das *Kapitel* (*Lt. capitulum*), das *Tabernafel* (*Lt. tabernaculum*, *Nl. tabernakel*, m. en o.)

- c) Vrouwelijke uitzonderingen op *en*: *de deken*, *de haven*, *de hersenen*, *de leugen*, *de reden*, *de verzenen*, *de zeisen*, en van vreemden oorsprong *de keuken* (*Lt. coquina*), *de lantaarn* (*Lt. lanterna*), *de zegen* (vischnet, *Lt. sagena*).
- c) Onzijdige uitzonderingen op *en*: das *Befen*, das *Riffen* (le coussin), das *Lafen*, das *Lehen*, das *Wappen*, das *Zeichen*, en van vreemden oorsprong das *Gramen*, das *Omen*, enz.
3. Mannelijk zijn voorts de woorden op *ing* en *ling*, (Hoogd.) *ing*, *ling*. Voorbeelden: *de haring*, *paling*, *zilverling*, *bunzing*, enz.; der *Håring*, *Silberling*, *Jåhrling*, *Liebling*, enz.

't Hoogduitsch kent geene uitzonderingen. 't Nederlandsch verschilt van 't Hoogduitsch in twee opzigten: 1) de persoonsnamen op *ing* en *ling* zijn gemeenslachtig: *de lieveling*, *de vondeling*, *de zuigeling*, enz. (zie § 51, 14), tenzij zij uitsluitend mannelijke wezens beteekenen: *de koning*, *de ouderling*, enz. 2) de stofnamen op *ing* en *ling*, dus zelfs de namen van planten of visschen, die als stoffen gedacht worden, zijn vrouwelijk: *de zuring*, *de scheerling*, *de kibbeling*, enz., *de haring*, *de paling* (als stof gedacht), enz. (zie § 51. 13. C. A. 1.) — Alleen *de honing* is mannelijk.

Voorts zijn zoowel de Ned. woorden op *ing*, welke van werkwoorden afgeleid zijn, als de Hoogduitsche op *ung*, van 't vrouwelijk geslacht; voorbeelden: *handelen*, *de handeling*; *neigen*, *de neiging*; *handeln*, die *Handlung*; (sich) *neigen*, die *Neigung*, enz., die *Ordnung*, die *Waldung*, enz. Alleen der *Hornung* is mannelijk.

4. Vrouwelijk zijn de woorden op (Ned.) *e*, *de*, *te* (hiertoe kunnen ook gerekend worden de Ned. woorden op *uw(e)* en *ie*: *de derrie*, *schaduw*, enz.), (Hoogd.) *e*, *de*; (Ned.) *heid*, (Hoogd.) *heit*, *feit*; (Ned.) *ij*, *ie*, (Hoogd.) *ei*, *ie*. Voorbeel-

den: *de koude; de liefde, de diepte; de vrijheid, de vrolijkheid; de poezie, de tirannie, de abdij, de tooverij, de slavernij; die Kälte, die Liebe, die Tiefe, die Stunde, die Zierde; die Freiheit, die Heiterkeit, die Poesie, die Tyrannei, die Abtei, die Zauberei, die Sklaverei.* — De zwakke mann. substantieven *e, e*, zijn uitgezonderd. Ook *de vrede, der Friede, der Käse* zijn mann. *Das Auge, Ende, Erbe*, zijn onzijdig.

5. Vrouwelijk zijn verder de woorden op (Ned.) *schap*, (Hoogd.) *ſchaft*. Voorbeelden: *de vriendschap, de burgerschap, de priesterschap*, enz., die *Freundschaft, die Bürgerschaft*, enz. Uitgezonderd is *das Pſtschaft*, en de Ned. woorden, welke een waardigheid of landstreek beteekenen: *'t burgerschap* (burgerrecht), *'t priesterschap* (priesterlijke waardigheid), *'t landschap, 't graafschap*, enz.
6. Eindelijk zijn vrouwelijk de woorden op (Ned.) *nis*, (Hoogd.) *niß*: *de duisternis, de verdoemenis*, enz.; die *Finsterniß, die Verdammniß*, enz. Doch de Hoogduitsche, welke een concrete beteekenis hebben, benevens *Bedürfniß, Begräbniß* en *Verhältniß* zijn onzijdig: b. v. *das Verzeichniß, das Bündniß*, enz. Zoo onderscheidt men die *Ersparniß* (de besparing) van *das Ersparniß* ('t bespaarde), die *Erkenntniß* (de erkenning) van *das Erkenntniß* ('t erkende, d. i. het vonnis), die *Ärgerniß* (de ergernis) van *das Ärgerniß* ('t ergerende), die *Verſäumniß* ('t verzuim) van *das Verſäumniß* ('t verzuimde), enz.
7. Ten slotte zijn vrouwelijk die *Drangſal, die Mühsal, die Trübsal*, welke meer abstracte begrippen aanduiden, terwijl de concrete *das Schickſal* (= *das Zugeſchickte*), *Uebſal, Scheuſal*, enz. onzijdig zijn. Zie § 51. 10.
8. Mannelijk zijn de abstracte substantieven: *de adeldom, de eigendom* ('t eigendomsrecht), *de maagdom, de wasdom*; eveneens de *rijkdom*, enz. Onzijdig de concrete, als: *'t eigendom, 't vorstendom*; eveneens *'t christendom; 't jodendom, 't pausdom*.

Van de Hoogduitsche op thum zijn mannelijk der Irthum, der Reichthum, de overige, als das Eigenthum, das Priesterthum, enz. onzijdig.

9. Onzijdig zijn de woorden op (Ned.) *sel*, (Hoogd.) *sel*: 't raadsel, 't haksel, das Râthsfel, das Hâdsfel, enz. Alleen der Stöpsel is mannelijk.

§ 53. GESLACHT DER SAAMGESTELDE WOORDEN.

1. Voorvoegsels en partikels hebben geen invloed op 't geslacht, zoo zijn *misgreep* en *Misgriff* mann., omdat *greep* en *Griff* mannelijk zijn; zoo zijn vrouwelijk *overgave* en *Übergabe*, daar *gave* en *Gabe* vrouwelijk zijn; en onzijdig 't *ondier* en das *Unthier*, omdat *dier* en *Thier* onzijdig zijn. Deze regel telt de volgende onzijdige uitzonderingen:
 - a) de verzamelwoorden die met *ge*, *Ge* zijn saamgesteld, 't *gevolg*, 't *gesteente*, 't *gebergte*, das *Gestein*, das *Gebirge*, enz.
 - b) de werkwoordelijke stammen die met *ge*, *Ge* zijn samengesteld: 't *gebed*, das *Gebet*, 't *gedicht*, das *Gedicht*, 't *gevoel*, das *Gefühl*, enz.; in geslacht verschillen echter de Hoogduitsche der *Gebrauch*, 't *gebruik*, der *Genuß*, 't *genot*, der *Gefang*, 't *gezang*, die *Gewalt*, 't *geweld*, die *Geduld*, 't *geduld*, die *Gefahr*, 't *gevaar*. Voorts: der *Gehorsam*, die *Gewähr*, die *Gebühr*, der *Gewinn*, der *Geschmack*, der *Gestank*, der *Geruch*.
 - c) de Nederlandsche stamwoorden van met onscheidbare voorvoegsels of partikels saamgestelde werkwoorden: 't *onderhoud* van *onderhouden*; 't *verraad* van *verraden*; †) 't *onderwijs* van *onderwijzen*; doch den hoofdregel volgen de met *wan* en *her* saamgestelde: *wánhoop*, vr. volgens *hoop*; *hérdruk*, m. volgens *druk*, enz. Alleen *herstél* is onzijdig.

Aanm. 1. 't Onzijdig geslacht in Ned. woorden, als *aan-*

†) Voor 't Hoogduitsch geldt deze regel niet; van daar 't mannelijk geslacht in der *Berrath*, der *Unterhalt*, enz.

schijn, *opstel*, *afscheid*, *misdrif*, enz. is te verklaren uit 't wegvallen der voorvoegsels *be*, *ge*: 't *aangeschijn*, 't *opgestel*, 't *misbedrijf*; 't *afbescheid*, enz.

Aann. 2. Die Antwort, der Abschen wijken af van 't geslacht hunner grondwoorden *das Wort* en *die Scheu*. Voorts is *Verhaft* mannelijk als stam van *verhaften*.

2. Saamgestelde woorden hebben 't geslacht van 't tweede of laatste lid, zoo dit een begrip uitdrukt, waarvan 't geheele woord een onderdeel beteekent; zoo zijn *paardenhoef* en *Pferdehuf* mannelijk, omdat *hoef* en *Huf* mannelijk zijn; zoo zijn *zangkunst* en *Singkunst* vrouwelijk, omdat *kunst* en *Kunst* vrouwelijk zijn; zoo zijn *raadhuis* en *Rathhaus* onzijdig, omdat *huis* en *Haus* onzijdig zijn.

Aann. Ook wanneer 't tweede lid door verloop tot den rang van een achtervoegsel schijnt afgedaald, blijft zijn geslacht standhouden: *wammes* eig. *wambuis* onz., *wingerd* eig. *wijngaard* mann., *bongerd* eig. *boomgaard*, mann. enz. Even-zoo de woorden *Das Drittel*, *Biertel* enz. voor *Dritttheil*, *Biertheil*, enz.

3. Voor de overige samenstellingen kent 't Nederlandsch geen vasten regel. 'T Hoogduitsch richt zich naar 't geslacht van 't laatste lid. Van daar *das Frauenzimmer*, *das Weibsbild*, *die Mansperson*. Uitgezonderd zijn *der Stumpfnase*, *der Langohr*, *der Mitwoch* en *die Neunauge*; benevens *die Annuth*, *Demuth*, *Großmuth*, *Langmuth*, *Sanftmuth*, *Schweremuth*, *Wehmuth*, wegens hunnen vroegeren vrouwelijken uitgang.

§ 54. LIJST VAN WOORDEN, WELKE VAN GESLACHT EN
BETEKENIS VERSCHILLEN.

- Beet* (hap) M. (wortel) V.
Bles (paard) M. (vlek) V.
Buil (buidel) M. (gezwel) V.
Bul (stier) M. (oorkonde) V.
Dam (wal) M. (schijf) V.
Das (dier) M. (kleedingstuk) V.
Els (boom) M. (priet) V.
Geest (ziel, spiritus) M. (zandstreek) V.
Hak (houw) M. (hiel, houweel) V.
Heul (slaapbol) M. (Brugje) V. (hulp) O.
Hoef (eens diers) M. (hofstede) V.
Hoop (ophooping) M. (v. hopen) V.
Hop (vogel) M. (plant) V.
Kant (zijde) M. (speldenwerk) V.
Keel (strot) V. (rood) O.
Kiel (kleedingstuk) M. (van een schip) V.
Koppel (band) M. (paar). O.
Middel (middellijf) V. (tot een doel) O.
Moer (droesem) V. (moerassig land) O. (eener schroef) V.
Mol (dier) M. (bier) V.
Mot (insect; regen) V. (molm) O.
Muil (dier; bek) M. (slof) V.
Omslag (in de belasting; drukte) M. (omkleedsel) O.
Pad (dier) V. (weg) O.
Pit (kern, lampepit) V. (merg) O.
Punt (spits, leesteeken) V. (onderwerp) O. (tijdpunt, wiskunstig punt) O.
Pekel (zilt vocht) V. (zeewater) O.
Raam (raming) M. (venster) O.
Rook (damp) M. (hooistapel) V.
Sabel (dier) M. (zwaard) V. (zwart) O.
Schimmel (paard) M. (uitslag) V.
Schop (stoot) M. (schommel, spade) V.
Sikkel (munt) M. (maaiwerktuig) V.
Smak (v. smakken) M. (vaartuig). V.
Snik (van snikken) M. (vaartuig) V.
Snuit (lichaamsdeel) M. (vlas) V.
Soes (v. soezen) M. (gebak) V.
Stoet (gevolg, optocht) M. (brood) V.
Streek (list) M. (landstreek; strijking) V.

Struis (vogel) M. (loodwit) V.
Stomp (stoot) M. (romp; overblijfsel) V.
Stroop (v. stroopen) M. (siroop) V.
Stuit (stuiten) M. (lichaamsdeel) V.
Teen (toon) M. (twijg) V.
Tint (tintwijn) M. (kleur) V.
Val (v. vallen) M. (vangknip) V.
Vijzel (stamper) M. (schroef) V.
Weer (ram) M. ('t weren) V. (weder) O.
Zegen (heilbede) M. (net) V.
Zucht (ademhaling) M. (ziekte; begeerte) V.

Zie verder § 51, 15

der Band (boekdeel)	das Band (band)
der Bauer (boer)	das Bauer (kooi)
der Bund (verbond)	das Bund (bundel)
der Chor (koor)	das Chor (kerkkoor)
der Erbe (erfgenaam)	das Erbe (erfgoed)
der Haft (kram)	die Haft (hechtenis).
der Heide (heiden)	die Heide (heide)
der Hut (hoed)	die Hut (hoede)
der Kunde (klant)	die Kunde (bericht)
der Leiter (gids)	die Leiter (ladder)
der Lohn (belooning)	das Lohn (arbeidsloon)
der Mangel (gebrek)	die Mangel (mangel)
der Schenke (schenker)	die Schenke (herberg)
der Schild (schild)	das Schild (uithangbord)
der Schwulst (bombast)	die Schwulst (gezwel)
der See (meer)	die See (zee)
der Theil (deel)	das Theil (aandeel)
der Verdienst (loon)	das Verdienst (verdienstelijkheid)
die Wehr (afwering)	das Wehr (waterkeering)
der Zeug (stoffage)	das Zeug (gereedschap)

Aanhangsel.

Nederlandsch.	Latijn.	Hoogduitsch.	Engelsch.
Buiging	<i>Flexio</i>	Flexion, Biegung	<i>Flection</i>
Naamwoord	<i>Nomen</i>	Nomen	<i>Noun</i>
Zelfstandig naamw.	<i>Substantivum</i>	Nennwort, Substantiv	<i>Substantive</i>
Getal	<i>Numerus</i>	Zahl	<i>Number</i>
Eigenaam	<i>Nomen proprium</i>	Eigenname	<i>Proper noun</i>
Stofnaam	" <i>materiale</i>	Stoffname	<i>Name of stuff</i>
Gemeen zelfst. nw.	<i>Nomen commune</i>	Gemeinname	<i>Appellative noun</i>
Verzamelwoord	<i>Collectivum</i>	Sammelname	<i>Collective noun</i>
Sterke verbuiging	<i>Declinatio potior.</i>	Starke Declination	<i>Strong declension</i>
Enkelvoud, Meervoud	<i>Singularis, Pluralis</i>	Einheit, Mehrheit	<i>Singular, Plural numb.</i>
Eerste naamval	<i>Nominativus</i>	Erfter Fall, Nominativ	<i>Nominative</i>
Tweede naamval	<i>Genitivus</i>	Zweiter " Genitiv	<i>Genitive</i>
Derde naamval	<i>Dativus</i>	Dritter " Dativ	<i>Dative</i>
Vierde naamval	<i>Accusativus</i>	Viertter " Accusativ	<i>Accusative</i>
Zwakke verbuiging	<i>Declinatio sequior</i>	Schwache Declination	<i>Weak declension</i>
Verkleinwoordje	<i>Deminutivum</i>	Verkleinerungswort	<i>Diminutive</i>
Uitgang	<i>Terminatio</i>	Endung	<i>Termination</i>
Mannelijk geslacht	<i>Genus Masculinum</i>	Männliches Geschlecht	<i>Masculine gender</i>
Vrouwelijk "	" <i>Femininum</i>	Weibliches "	<i>Feminine "</i>
Onzijdig "	" <i>Neutrum</i>	Sächliches "	<i>Neuter "</i>
Bijvoeglijknaamwoord	<i>Adjectivum</i>	Beiwort, Adjectiv	<i>Adjective</i>
Trappen v. vergelijking	<i>Grad. comparationis</i>	Steigerung der Adj.	<i>Degrees of comparison</i>
Stellende trap	<i>Positivus</i>	Positiv	<i>Positive degree</i>
Vergelijkende trap	<i>Comparativus</i>	Comparativ	<i>Comparative degree</i>
Overtreffende trap	<i>Superlativus</i>	Superlativ	<i>Superlative degree</i>
Voornaamwoord	<i>Pronomen</i>	Fürwort	<i>Pronoun</i>
Persoonlijk Vrw.	<i>Pron. personale</i>	Persönliches Fürwort	<i>Personal pronoun</i>
Bezittelijk "	" <i>possessivum</i>	Zueignendes "	<i>Possessive "</i>
Aanwijzend "	" <i>demonstrativum</i>	Hinweisendes "	<i>Demonstrative pronoun</i>
Vragend "	" <i>interrogativum</i>	Frageendes "	<i>Interrogative "</i>
Wederkeurig "	" <i>reflexivum</i>	Zurückführendes "	<i>Reflective "</i>
Bepalend "	" <i>determinativum</i>	Bestimmendes "	<i>Determinative "</i>
Betrekkelijk "	" <i>relativum</i>	Beziehendes "	<i>Relative "</i>
Onbepaald "	" <i>indefinitum</i>	Unbestimmtes "	<i>Indefinite "</i>
Lidwoord	<i>Articulus</i>	Artikel	<i>Article</i>
Bepalend lidwoord	" <i>definitus</i>	Bestimmter Artikel	<i>Definite article</i>
Lidwoord de eenheid } Onbepaald lidw. }	" <i>indefinitus</i>	Unbestimmter "	<i>Indefinite article</i>
Telwoord	<i>Numerale</i>	Zahlwort	<i>Number</i>
Hoofdtelwoord	<i>N. Cardinale</i>	Grundzahl	<i>Cardinal number</i>
Rangtelwoord	<i>N. Ordinale</i>	Ordnungszahl	<i>Ordinal "</i>
Herhalingstal	<i>N. Iterativum</i>	Wiederholungszahl	<i>Iterative "</i>
Verdubbeltal	<i>N. Multiplicativum</i>	Doppelungszahl	<i>Multiplicative "</i>
Soortgetal		Gattungszahl	
Onbepaald telwoord	<i>N. Indefinitum</i>	Unbestimmtes Zahlwort	<i>Indefinite "</i>
Werkwoord	<i>Verbum</i>	Zeitwort, Verbum	<i>Verb</i>

Nederlandsch.	Latijn.	Hoogduitsch.	Engelsch.
Wijs	<i>Modus</i>	Modus	<i>Mood, Mode</i>
Persoon	<i>Persona</i>	Person	<i>Person</i>
Hulpwerkwoord	<i>V. Auxiliare</i>	Hilfsverb	<i>Auxiliary Verb</i>
Vervoeging	<i>Conjugatio</i>	Conjugation	<i>Conjugation</i>
Sterke vervoeging	" <i>potior</i>	Starke Conj.	<i>Strong Conjugation</i>
Zwakke "	" <i>sequior</i>	Schwache "	<i>Weak "</i>
Aantoonende wijs	<i>Indicativus</i>	Indicativ	<i>Indicative</i>
Aanvoegende "	{ <i>Conjunctivus</i> <i>Subjunctivus</i>	Conjunctiv	<i>Conjunctive</i>
Gebiedende "	<i>Imperativus</i>	Imperativ	<i>Imperative</i>
Onbepaalde "	<i>Infinitiuus</i>	Infinitiv	<i>Infinitive</i>
Tegenwoordig deelw.	<i>Participium praes.</i>	Part. Präsens.	<i>Present participle</i>
Verleden deelw.	" <i>perfectum</i>	Part. Perfect.	<i>Past "</i>
Tegenwoordige tijd	<i>Praesens</i>	Präsens	<i>Present Tense</i>
Verleden tijd	<i>Imperfectum</i>	Imperfectum	<i>Past "</i>
Volmaakt-verl. tijd	<i>Perfectum</i>	Perfectum	<i>Perfect "</i>
Onvolmaakt-verl. tijd	<i>Plusquamperfectum</i>	Plusquamperfectum	<i>Pluperfect "</i>
Toekomende tijd	<i>Futurum</i>	Futur	<i>Future Tense</i>
Volmaakt-toek. tijd	<i>Futurum exactum</i>	Futurum Exactum	<i>Second Future Tense</i>
Verleden-toek. tijd			
Volm.-verl.-toek. tijd			
Onregelmatig werkw.	<i>Verbum anomatum</i>	Unregelmäßiges Zeitwort	<i>Irregular verb.</i>
Overgankelijk "	" <i>transitivum</i>	Transitives	<i>Transitive verb</i>
Onovergankelijk "	" <i>intransitivum</i>	Intransitives	<i>Intransitive "</i>
Bedrijvend "	" <i>activum</i>	Actives	<i>Active "</i>
Lijdend "	" <i>passivum</i>	Passives	<i>Passive "</i>
Onpersoonlijk "	" <i>impersonale</i>	Unpersönliches	<i>Impersonal</i>
Bijwoord	<i>Adverbium</i>	Adverb, Umstandswort	<i>Adverb</i>
" van plaats	" <i>loci</i>	" des Raumes	" <i>of place</i>
" van tijd	" <i>temporis</i>	" der Zeit	" <i>of time</i>
" van graad	" <i>gradus</i>	" des Grades	" <i>of grade</i>
" v. voorstellingswijze	" <i>modi</i>	" der Weise	" <i>of mode</i>
" hoedan. of wijze	" <i>qualitatis</i>	" der Beschaffenheit	" <i>of quality</i>
Voorzetsel	<i>Praepositio</i>	Präposition, Verhältnisswort	<i>Praeposition</i>
Voegwoord	<i>Conjunctio</i>	Conjunction, Bindewort	<i>Conjunction</i>
Tusschenwerpsel	<i>Interjectio</i>	Interjection, Empfindungslaut	<i>Interjection</i>

Aanm. De Latijnsche benamingen worden ten deele verholandsch door *-ivus* en *-ivum* in *ies*, *-io* in *ie* te veranderen: *flexie*, *substantief*, *adjectief*, *nominatief*, *genitief*, *datief*, *accusatief*, *positief*, *comparatief*, *superlatief*, *conjugatie*, *declinatie*, *indicatief*, *conjunctief*, *infinitief*, *imperatief*, *transitief*, *actief*, *passief*, *praepositie*, *conjunctie*, *interjectie*.

Bij de Uitgevers dezes is mede in 't licht verschenen :

- Becker, K. F.**, Algemeene Geschiedenis, verkort door A. DOIJER, TZN., 4 Deelen, 5 Stukken. *f* 6,90.
- Bloemlezing uit van Kampen's** Handboek der Hoogduitsche Letterkunde. (I Proza; II Poëzij). Elk stuk *f* 0,60.
- Ter bevordering van een algemeen gebruik dezer hooggeschatte Bloemlezing, is de vroegere prijs van *f* 1,— van elk Stuk op 60 cent gereduceerd.
- Cosijn, Dr. P. J.**, Cacographie. Ten gebruike bij het Middelbaar Onderwijs *f* 0,60.
- Deutsch-Holländisches Wörter- und Gesprächbuch**, zum gebrauch für Anfänger. Empfohlen von L. OBERMÜLLER *f* 0,70.
- Gunn, C. H.**, Manual of modern English Poetical Literature (with biographical notices) *f* 0,70.
- Manual of modern English Prose Literature (with biographical notices) *f* 0,70.
- Hartmann, J. J. F.**, Inleiding tot de beoefening der Hoogduitsche taal *f* 0,70.
- Heusden, Dr. A. A. van**, Handboek der Aardrijkskunde, Staatsinrigting, Staatshuishouding en Statistiek van het Koninkrijk der Nederlanden. Ie Stuk. *f* 2,50.
- Jorissen, Dr. Th.**, Schets der Algemeene Geschiedenis. *f* 1,50.
- Logeman, W. M.**, Natuurkundige stellingen. Een handboekje ten gebruike bij het onderwijs in de *Physica* aan Hoogere Burgerscholen. Ie Stukje *f* 0,60.
- Susan, S.**, Handbuch der Modernen Deutschen Prosaisten, mit biographisch literarischen Erläuterungen. *f* 0,70.
- Veegens, D.**, Bloemlezing uit Nederlandsche Prozaschrijvers. 4 Stukken (van SPIEGHEL tot VAN DER HOEVEN, JR. *f* 1,70.

Bij de Uitgevers dezes is mede gedrukt:

- Anzlijn Nz., N.**, Schets van de Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, ten dienste der scholen. *f* 0,40
- Dingen** die niet iedereen weet op bevattelijke wijze verklaard. Een boek voor oud en jong. *f* 1,25.
- Handboekje** bij het aanschouwelijk Onderwijs in de Bewaarscholen *f* 0,40
- Kampen, N. G. van**, De Aarde beschouwd in haar natuurlijke toestand en verdeeling, naar de vatbaarheid der jeugd ingerigt, met 6 kaartjes, 2de Druk. *f* 1,25
- Handboek van de Geschiedenis der Letterkunde bij de voornaamste Volken in nieuwere tijden, 4 dln. *f* 18,50
- Handboek der Hoogduitsche Letterkunde, bevattende eene Bloemlezing uit de beste Hoogduitsche Prozaschrijvers en Dichters, met levensberigten en ophelderende aantekeningen, 4 Stukken *f* 10,20
- Bloemlezing uit Nederlandsche Prozaschrijvers van de zestiende tot de negentiende eeuw, 3 Stukken *f* 6,—
- Lion, Iz. J.**, De Wet (van 1857) op het Lager Onderwijs, volledig verklaard en toegelicht *f* 1,95.
- Programmata voor de Examens**, volgens de Wet op het Lager Onderwijs van 1857 (laatste redactie) *f* 0,06
- Reuschle, Dr. K. G.**, de Aarde natuurkundig beschouwd, met eene voorrede van wijlen den Hoogl. Dr. C. F. DONNADIEU. *f* 1,60
- Merkwaardigheden der Natuur**, door den Schrijver van "Dingen die niet iedereen weet" *f* 1,25
- Siegenbeek, M.**, Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde. *f* 2,90
- Susan, S.**, Deutsche Handelscorrespondenz. *f* 0,85
- Veegens, D.**, Merkwaaardige Karakters en belangrijke Verhalen uit de Vaderlandsche Geschiedenis, met platen . . . *f* 1,60
- Volger, Dr. W. F.**, Chronologische Tabellen der Algemeene Geschiedenis, voor Nederlanders bewerkt door Prof. J. VAN VLOTEN, 3 Afdeelingen. *f* 2,70
- Ten einde voor allen die zich feiten en jaartallen in 't geheugen willen prenten deze fraai uitgevoerde en zorgvuldig bewerkte Tabellen verkrijgbaar te maken, is thans de oorspronkelijke prijs van *f* 7,70 op *f* 2,70 gesteld.

